

CUPRINSUL

<i>Pledoarie pentru identitate</i>	3
Angelica Herac-Stanciu, Argument – de ce și pentru cine „NEDEIA“	3
<i>Miracolele satului</i>	7
Nicolae Irimia, Gânduri despre o posibilă carte	7
<i>Lada cu zestre</i>	15
Valentina Fiștea-Homescu, Literatura dialectală bănățeană – fenomen cultural specific zonei	15
Victor Vlad Delamarina, Poesii bănățenești	18
Măriuța Pop, Pentru privighetoarea Banatului	24
Vioara-Romina Țușară, Primăvara	25
Doru Sorin Nicolae Ion, Ave, Tato!	25
<i>Tradiții, obiceiuri</i>	27
Nicoleta Marcu, Obiceiuri și datini străvechi de primăvară din Banatul Montan	27
Adela Lungu-Schindler, Carnavalurile populare din Banatul Montan: nunta și înmormântarea	36
V. Bogdan, „Frișancii“ în scrierile lui Tata Oancea ...	42
Liliana Albu, Lunea Cornilor în Valea Almăjului	47
Rusalin Blagoiescu-Birău, Obiceiuri de Sfântul Ion la Tîrnova	49
Iosif Badescu, Nedeia în Valea Almăjului	51

La givan	55
D. Jompan, Emilia Comișel „Doamna Folclorului Românesc”– Centenarul nașterii –	55
„Am descoperit în această zonă o comoară extraordinară de cântece și colinde, precum și de datini și obiceiuri legate de acest din urmă gen, aparținător celui mai arhaic strat al folclorului muzical românesc“	57
Aurora Rotariu-Planjanin, Ion Rotariu-Cordîn	63
Angelica Herac-Stanciu, Despre oameni care sfințesc locul... și timpul: Ion Rotariu-Cordîn	66
Identitate cărășeană	71
Dumitru Țicu, Moara de apă din Banat – un patrimoniu etnologic european	71
Oameni și locuri	75
Gabriela Șerban, Tata Oancea – 40 de ani de la moarte	75
Manuscrite Tata Oancea	76
Ioan Luca, Dr. Iosif Olariu – un medic care a iubit oamenii Văii Almăjului	83
Gheorghe Țunea, S-a stins un mare doinitor al Banatului: Achim Nica	87
Lumea de altădată	89
Iasmina Dariana Stanciu, Începuturile vilegiaturii în Wolfsberg	89
Cuina bănățană	95
Adela Lungu-Schindler, „Mâncarea ginăince“	95
Rostul vorbei	99
Vasile C. Ioniță, Cuvintele au și ele soarta lor	99
Memoria locurilor	103
Nicolae Danciu Petniceanu, Prima monografie din literatura română: „Topografia satului Măidan” de Sofronie Marcu Liuba (Tipografia Diecezană Caransebeș, anul 1895)	103
Raftul cu cărți	107
Evenimente	113

Nedeia

Pledoarie pentru identitate

Argument – de ce și pentru cine „NEDEIA“

Revista „Nedeia“ ia ființă din dorința expresă de a se contura în paginile ei identitatea tradițională a acestui colț de Rai numit Banatul de munte.

Titlul a fost gândit cu trimitere atât la sărbătoarea tradițională tipic bănățeană „nedeia/ne(i)geia“ dar și referitor la spațiul geografic al Munților Semenic, Vârful Piatra Nedeia fiind reper atât pentru noi, cărășenii, cât și pentru cei care ne vizitează județul poposind obligatoriu, din plăcere, pe Semenic. Așadar, pentru ideea cu „Nedeia“ îi aducem mulțumiri domnului prof. Gheorghe Țunea, managerul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Caraș-Severin și directorul acestei reviste, căci îi aparține botezul.

Căutăm în paginile acestei publicații să readucem în atenția cititorilor tradițiile, obiceiurile specifice locului, să repunem în valoare zestrea bănățenilor prin folclor – o „revenire“ a interpreților bănățeni uitați prin arhivele mass-media; despre dansurile noastre mândre și cei care s-au ocupat și se străduiesc și azi să mențină pașii din vechime se va scrie deopotrivă. Nu uităm nici mirosul de pită caldă, turtă și alte bunătăți

și vă propunem rețete tradiționale ca la maica acasă, simple și gustoase.

Despre credință și spiritualitate vor face vorbire în scris cei care slujesc acest univers bine înrădăcinat în ființa noastră bănățeană și românească.

Nici locurile și nici oamenii de seamă ai Cărașului nu sunt zuitați, îi vom cinsti după meritul trudei de o viață în rubricile „Oameni și locuri din Căraș” și „La givan – interviuri, portrete”.

„Lumea de altădată” care a pus bazele a ceea ce există astăzi încercăm să o înviem și să-i redăm strălucirea de odinioară.

„Rostul vorbei” îndreaptă spre d-voastră gânduri și vorbe potrivite pentru ceea ce înseamnă comunicare și relaționare interumană.

„Miracolele satului” sunt de fapt mărturii inedite despre puterea cuvântului și a faptei.

Nu în ultimul rând identitatea cărășeană etalează valorile acestui spațiu binecuvântat iar „Evenimentele” și „Agenda C.J.C.P.C.T.” reunesc aparițiile editoriale cu trimitere la cultura și civilizația tradițională și acțiunile derulate de către Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Caraș-Severin cu aspect de sărbătoare.

În speranța că veți regăsi în paginile acestei publicații parte din sufletul d-voastră și lumea ce vă înconjoară vă dorim lectură plăcută iar dacă aveți sugestii pentru eventuale subiecte, sunteți rugați să folosiți adresa de e-mail a revistei revistanedeia@yahoo.com

Vă mulțumim!

Cu prețuire,

Angelica Herac-Stanciu
redactor-șef revista „Nedeia”

Lada cu zestre

*Costum femeiesc de pe Valea Bistrei (după albumul
Costumul popular românesc din Transilvania și Banat,
de Paul Petrescu, ESDP, 1959)*

***Costum bărbătesc de pe Valea Bistrei (după albumul
Costumul popular românesc din Transilvania și Banat,
de Paul Petrescu, ESDP, 1959)***

Miracolele satului

Gânduri despre o posibilă carte

● O carte despre sat trebuie să fie scrisă în măsura în care iubești satul, dar și convins fiind că această entitate administrativ-teritorială este pe cale de dispariție. Am o tot mai pronunțată senzație că satele, într-o perioadă mai scurtă sau mai îndelungată de timp, vor deveni „sate de vacanță“.

● Unul dintre capitole ar trebui să se refere la civilizația lemnului, care a dăinuit și s-a dovedit, de-a lungul istoriei, una dintre cele mai longevive și mai trainice perioade. Cine se apleacă atent asupra acestei probleme va constata că a trăi lângă lemn, lângă pădure – această miraculoasă materie care se regenerează continuu–, „a fi frate cu codrul“ ține de o mare și milenară înțelepciune. Omul de la sat le făcea copiilor săi până și jucării din lemn! Ca să nu mai vorbim despre crucea și icoana la care se închina, de masa pe care mânca, de focul la care se încălzea și de sicriul în care se îmbrăca atunci când trecea în altă lume. Ce frumoasă și adâncă metaforă e „îmbrăcarea în lemn“! Dar și a lua ființă! Pentru că „a înființa“ sau „a se înființa“ au alte semnificații. Cu alte cuvinte, lemnul însoțea existența omului de la leagăn la mormânt.

● Un alt capitol ar trebui să se refere la sfioșenia

omului trăitor la sat, la bunul lui simț, la cumsecădenia lui, pentru că, în vechime, satul a fost un fel de societate deschisă, o sumă de mici colectivități care trăiau mai tot timpul „în văzul lumii“, dar cărora nu le plăcea să se facă „de mirul... lumii“. De aici și un pronunțat sentiment de „rușine“, atunci când unul sau altul dintre membrii colectivității încălca nu doar legile autorității ci, mai ales, cutumele, în multe părți, mult mai puternice decât în cele dintâi. Dar multe se pot spune despre sfioșenia și cumsecădenia omului de la sat.

● Vorbea cunoscutul coregraf Afilon Lațcu, în convorbirile cu Gheorghe Jurma, despre marea încărcătură pe care îl are acel salut simplu al țaranului „bună gimineața“, „bună dzâua“, „bună sara“, adică formula aproape magică, în care erau angrenate toate emoțiile și simțurile aproapelui, spre deosebire de convenționalul „vă salut“ sau „la revedere“ spuse reci, de circumstanță. În acel „bună să-ți fie gimineața“ rostirea se făcea din toată inima, era plină de blândețe, de emoție și de trăire interioară. La întâlnirea cu semenul său, țaranul nu face un gest conjunctural, ci unul esențial. Lucru deosebit de important în relațiile inter-umane.

● Această cumsecădenie a omului de la sat spune foarte multe lucruri despre caracterul său, despre felul în care el sfințește și nemurește locurile. Locurile și obiectele care rămân din generație în generație. „Acest butoi l-am moștenit de la bunicul meu, acest război de la bunica mamei mele etc., etc...“. „Acest pământ a fost cumpărat de la cutare sau cutare, cu atâția bani, de tatăl meu“. Altfel spus, prin transferarea acestor obiecte „drept amintire“ se menține tinerețea străbunilor, spiritul care ține acea imaginară coloană a nesfârșitului, a stirpei țărănești, dreaptă.

● S-a spus, adesea, că țaranul român a boicotat istoria, că datorită conservatorismului său această clasă a făcut ca neamul românesc să dăinuie vreme de peste două mii de ani.

● O carte despre civilizația rurală ar trebui să conțină un capitol aparte în care să se vorbească despre dragostea față de fântâni a omului de la sat, fântânarii (solomonarii) fiind ei înșiși aleși, dotați cu însușiri paranormale. Respectul față de apă, față de izvoare, atracția față de acest element fundamental al vieții a determinat ca primele civilizații țărănești să prindă contur pe malul unor ape. Lângă un izvor, sătenii își pomenesc adesea morții prin „slobozirea apelor“ sau, în semn de respect, înalță cruci. De altfel, din propria mea experiență, de om iubitor de sat, știu că un izvor neocrotit, neiubit, se pierde, „își trage apele înapoi“. Ceea ce reprezintă automat și un semn de neiubire a lui Dumnezeu față de oamenii din acea comunitate. Un fel de blestem.

● Existența magică – se știe – a jucat un rol coplesitor în viața comunităților rurale, în viața lucrătorilor de pământ. (De vorbit despre tinerețea lumii rurale, a eternității lumii rurale).

● Am observat, după 1990, că un oraș poate fi abandonat cu mai multă ușurință decât un sat. Și exemple pot fi fostele centre miniere din spațiul rural, dar nu numai. Satul are foarte solide mijloace de autoapărare, cu o mobilitate imprevizibilă.

● S-a spus, adesea, că există o magie a locului în care te naști, că el emană un magnetism specific și benefic asupra ființei. Că doar nu se spune degeaba că „mergem să ne încărcăm bateriile“ acolo, în aerul proaspăt, în liniștea proverbială a satului. Orașeanul născut în spațiul urban este un om cu identitate precară, un anonim și un singuratic. De nașterea lui aude un grup restrâns de indivizi, pe când venirea pe lume a unui copil într-un sat devine eveniment total, la care participă întreaga suflare a comunității. Nașterea, ca și moartea, au rezonanțe cosmice.

● Este foarte important ca în această existență să ai „acasă“ ta. A avea „acasă“ înseamnă să ai de mic copil lumea ta, înseamnă a te întoarce acolo cu respect și cu o anume religiozitate.

● Omul de la sat are felul său de a fi și prin felul cum mănâncă. El ține posturile de peste an, trăiește plenar sărbătorile, iar faptul că nu se îndepărtează prea mult de arealul său îi dă o siguranță, îi conferă o aură de noblețe.

● Omul de la sat nu-și face mari probleme existențiale, el trăiește cu mai gândită înțelepciune decât orașeanul viața și, desigur, moartea. Le înțelege altfel. Lui nu îi este teamă de moarte, nu are spaimă față de ea pentru că are „exercițiul” ei. Alfel spus el participă la nașterea, la nunta și mai ales la moartea semenilor din colectivitate. Și tocmai de aceea el își aduce aminte, periodic, că omul pe pământ este o ființă muritoare.

● În fond, privind simplist, în această trecere, satul de ieri se mută pe un deal, devine un altfel de sat, care nu este uitat pentru că femeile urcă în fiecare duminică și la mari sărbători să-și „ocolească” morții cu tămâie, să stea de vorbă cu ei, într-un fel anume.

Și odată cu trecerea anilor omul de la sat își așteaptă cuviincios rândul, se pregătește pentru a muri, pentru a trece în „satul celălalt”.

● În aproape toate zonele țării țărăncile, dar și unii țărani, își pregătesc din timp haine de moarte, iar în unele părți din Oltenia oamenii în vârstă își organizează anticipat pomeni. Mai mult, din timp în timp, ei își scot hainele de moarte pentru a le vedea și pentru a verifica starea lor. Pentru că, lăsând gluma la o parte, moartea este evenimentul cel mai important în această viață. Ca și nașterea.

● Am revăzut locul pe care funcționa vechea Fierărie de la Socolari, a lui Gheorghe Iovița. Pe el cresc acum pruni tineri. Sub ziduri era o lespede uriașă. Când eram copil mă duceam adesea să văd cum se potcovesc boii. Avea un spațiu paralelipipedic compus din grinzi de stejar (brâgle) ce nu permiteau animalului să facă mișcări laterale. Parcă văd și nicovala imensă și foiul, pe măsură ce întetea focul întreținut cu cărbuni aduși de la oraș. Între casa lui Bărcu și cea a lui Iacob Străin era casa lui Iosum Anuța,

ceasornicarul satului. De la Gheorghe Iovița am împrumutat, pentru întâia oară o carte: „Haiducul Adam Neamțu“, de Damian Izverniceanu.

● Am observat, de mai multe ori, de-a lungul timpului, că spațiul cuprins între Podul Bozoviciului (dintre Socolari și Ilidia) și vechea fântână, aflată la câteva sute de metri de ieșirea din Ilidia, are un magnetism aparte, e bântuit de taine, și stimulează creativitatea. De altfel, în vechime, pe Dealul Murgului se cultivau vii și, se pare, acolo un grof a avut chiar pivnițe. Mai mult, în destăinuirile bătrânești, mulți povesteau că dacă treceai la miezul nopții peste podul Bozoviciului, (cam la jumătatea distanței dintre Ilidia și Socolari) aveai toate șansele să te întâlnești „mireasa“.

● Colectivizarea forțată și deportarea în Bărăgan – două mari crime împotriva țăranului din Banat. Ca să nu lucreze la colectiv mulți țărani s-au îndreptat spre minerit și spre siderurgie. Țăranul s-a dus la oraș, dar el nicicând nu s-a simțit ca fiind al acelui loc. El era cu gândul la casa și la satul lui. Cei angajați la mină la Anina făceau naveta la Potoc, Socolari, Ilidia, Petrilova, Slatina Nera și în tot arealul Văii Carașului pe potecile de peste munți. (Aici merită insistat despre animația care era pe la „chichireguri“). Pentru că lui – vorba lui Blaga – îi lipsea acea „zariște“, acel cosmos fabulos care a crescut în gândurile și în simțurile sale, odată cu devenirea sa.

● Țăranii deveniți muncitori la oraș, cazați pe verticală, în acele blocuri cu aspect de cutie de chibrituri, (nu e cazul Aninei!) pe un teritoriu restrâns puteau fi supravegheați mai bine, puteau fi înregimentați cu ușurință în diferite structuri ale partidului-stat. Puteau să devină, fără prea multe costuri, masă de manevră pentru conducătorii comuniști. Așa cum țăranii, de după evenimentele din 1989, au fost amăgiți cu așa-zisele „prime“ pentru hectarul de pământ lucrat, dacă ține cel puțin trei vaci sau un vițel de peste șase luni, ori cu câte un sac de îngrășămintă chimice.

● Omul născut, copilărit și trăit la sat e mai omenos

și mai iubitor de natură. El este mai aproape de pământ și, în același timp, mai iubitor de Dumnezeu. El este mai înțelept, legat de ritmul vremii, al locului, al lucrurilor. Și-apoi, omul trăit la sat e mai „filozof“, pentru simplul fapt că era beneficiarul unei experiențe milenare, care s-a transmis din generație în generație.

- Nu este de neglijat nici faptul că mari personalități ale lumii științifice și, mai ales, culturale și-au ales, atunci când au intrat în rândurile membrilor Academiei Române, în discursurile lor, teme referitoare la civilizația și spațiul țărănesc.

- Într-o posibilă carte despre sat trebuie spus că existența „la țară“ implică o moralitate superioară. Săteanul cunoaște și este cunoscut de întreaga comunitate în care trăiește. La rându-i, comunitatea îi cunoaște meritele și defectele. El trăiește într-o lume complexă, morală, bine articulată.

- Ar mai trebui studiată decăderea gospodăriei țărănești. Omul de la sat e mai mare făcător de bine decât omul de la oraș, el poartă instinctual satul cu sine. Dacă nu mă înșel, Marin Preda își începea unul din romanele sale cu următoarea frază: „Un țăran când vine la București, tot țăran caută“.

- Țin minte că prin anii '70, la Reșița, în absența locuințelor, mulți muncitori locuiau în niște bărci de lemn special construite. Veniseră de prin părțile Olteniei, ale Moldovei, pentru că cei din Banat și, în general, cei de pe teritoriul județului, aveau statutul de navetiști. Adică circulau zilnic cu trenurile și cu autobuzele. Eu însumi aterizasem dintr-un sat din jurul Oraviței, stăteam în gazdă pe Strada Triaj I, Nr. 2, și nu am fost uimit prea tare să aud că în fiecare duminică după-amiază, în Moroasa, se organiza hora satului. O horă la care se prindeau țăranii proaspăt orașenizați, dar și reșițeni get-beget. Curios să văd minunea m-am dus în câteva rânduri la locul cu pricina și am rămas uimit de mulțimea adunată. Era un punct de atracție. De cântat cântau, într-o primă fază, instrumentiști adunați ad-hoc, din

diferite zone ale țării care, mai apoi, s-au împrietenit și au pus de-o formație.

- Va trebui, în această posibilă carte, să vorbim despre ce a fost satul la vremea copilăriei mele și ce mai reprezintă el acum, după jumătate de secol.

- Satul a rezistat în istorie tocmai pentru că a „funcționat“ după legi nescrise, s-a autoconservat. Mai exact, el exista într-un anume areal, într-un spațiu teoretic limitat, a cărui configurație a fost mai întâi geografică. Era vorba despre acele „țări“ sau „văi“, aflate pe firul celor mai importante cursuri de apă, care mai dăinuie până în ziua de astăzi: Valea Almăjului, Valea Carașului, Valea Timișului, Valea Bistrei, Valea Cernei, Valea Pogănișului, Valea Bârzavei etc.

- Cine va cerceta cu multă atenție fenomenul va observa că așezările „arodate“ unor astfel de areale se deosebesc fundamental prin ocupațiile locuitorilor, prin obiceiuri, prin grai și mai cu seamă prin portul popular specific.

- Îndrăgostit fiind – de când am văzut-o prima oară – , de Valea Almăjului și de așezările sale, participând an de an la cele mai importante manifestări culturale am observat un alt fenomen: aici oamenii mai pot fi recunoscuți, la sărbători, după port, adică după motivele dominante de pe straiele țărănești. Pentru că astfel puteai lesne recunoaște că respectiva pereche de dansatori vine de la Prigor, de la Șopotu Nou sau – să zicem – de la Iablanița sau Lăpușnicel. De unde se poate deduce că în vremuri străvechi configurația terenului, dar și principalele ocupații ale localnicilor au jucat un rol important în dezvoltarea ființei, a datului primordial, în existența lor spirituală și, nu în ultimul rând, în trăirea lor estetică. Ca să nu mai vorbim despre arhitectura gospodăriei țărănești. Omul de la câmpie, spre exemplu, nu avea nevoie decât rareori de „sălaș“, de o a doua reședință, pe când omul trăitor la deal, la munte, a cărui ocupație principală era creșterea animalelor – având posibilități limitate de extindere în sat – a apelat la o nouă gospodărie (sălașul), unde trăia

din primăvară, când se dezvăiera vremea, până în toamnă. Acolo, la sălaș, în preajma „pâlcurilor“ sau ciopoarelor de oi se infiripau „dragostele“, se stâmpărau dorurile, se nășteau cântecele. Ba, în sălașurile mari, viața continua la parametri mai reduși, unde se retrăgeau de obicei bătrânii și iarna.

- La noi, spațiul cuprins între Caraș și Nera, erau sălașele potocenilor și socolărenilor, mai aproape de pășuni, dar și de fânețele de la Chichiregul Mare, Chichiregul Mic, Cornetul Limbrii, Peste Bei, Glaua (Glava), Izvor etc.

- Există câteva așezări în Caraș-Severin așa cum sunt localitățile Târnova de lângă Reșița, cele din Valea Almăjului sau de peste munte (Liubcova și Sichevița) care au devenit astăzi cătune, cu gospodării în toată regula, multe dintre ele beneficiind de lumină electrică. Lor le-am putea adăuga pe cele ale populației din satele carașovenești, Lupac, Clocotici, Carașova, Rafnic, Vodnic.

- Poate că un studiu aparte ar trebui făcut asupra sălașelor din comuna Târnova, care au luat o amploare deosebită în ultimele decenii ale secolului XX, atunci când aproape toată forța activă de muncă lucra în marile uzine reșițene, când la fiecare schimb navetau, dinspre și înspre Târnova, zeci de autobuze, cu sute de muncitori care, la ieșire rămâneau la sălașele risipite pe dealuri.

NICOLAE IRIMIA

Medeia

Nedeia

Lada cu zestre

Literatura dialectală bănăţeană – fenomen cultural specific zonei

La menţinerea și popularizarea culturii populare contribuie mai multe instituții și forme de cultură, între care amintim: centre de cultură și artă, universități populare, case de cultură, cămine culturale, biblioteci, artă plastică naivă, ansambluri folclorice, muzee, școli de artă, expoziții etnografice, târguri culturale (bienale, anuale), diversele festivaluri, scriitori-țărani, cenacluri literare, cercuri de lectură, ateliere, mass-media (radio, televiziune, presă), presă rurală, literatură dialectală, formații artistice, fanfare orașenești și sătești, monografiile, industria discografică (casete audio, videocasete, compact-discuri și dvd-uri).

Dintotdeauna, alături de cultura materială, s-a rânduie, la locul potrivit, spiritualitatea, creațiile artistice și științifice în marea lor diversitate, permanențele ethosului românesc, valorile perene ale satului tradițional.

Despre creația în grai și reprezentanții ei s-a vorbit mult la noi, avându-se în vedere și condițiile istorico-sociale, valențele și perspectivele, dorința pentru a promova un cult al valorilor locale, proiectând, astfel, contribuția specifică a Banatului la spiritualitatea românească.

Desigur, și astăzi se cultivă poezia în grai local, dar nu sub lozinca afișată cândva „tăt Bănatu-i fruncea“, ci pe linia unei comuniuni cu mediul rural, cu o atmosferă de bună dispoziție, afișând o prefăcută naivitate țărănească în fața „șodzâniilor“ generate de cultura și civilizația modernă. Poezia în grai are o frumoasă tradiție în Banat și ea continuă să se scrie și să-și găsească un deosebit ecou la public. Numeroase cărți, emisiuni de radio, ba chiar o bună organizare a creatorilor în grai și un set de manifestări care-i atrage și-i menține mereu „în priză“ explică efervescența și succesele din ultimii ani.

Beletristica în dialect sau subdialect se bucură de o tradiție bogată și valoroasă în literatura română.

Banatul, „baroc al culturii românești“, a fost, este și va fi un leagăn al culturii, al păstrătorilor de tradiții, dar mai ales al vorbitorilor și creatorilor în grai bănățean.

Remarcabil este faptul că mulți intelectuali bănățeni, unii de o impresionantă elevație, folosesc în anumite ocazii rostirea în grai. În Lugoj, Caransebeș, Bocșa și în alte localități bănățene, rostirea și scrierea în grai a fost neîntreruptă de la Victor Vlad Delamarina, primul poet dialectal, și până astăzi. La sat oamenii vorbesc în grai în număr mare, în ciuda faptului că așa-zisa „modernizare“ a adus cu sine și unele efecte neplăcute, abateri de la cursul firesc. Efectul mass-mediei și lipsa de cunoștințe pot provoca modificări nefirești în limbajul sătenilor, dar „limbajul și expresia s-au dovedit mereu puternice și ele au supraviețuit“, remarca Ioan Viorel Boldureanu, un specialist în domeniul literaturii dialectale.

Dacă se scrie astăzi în acest grai – când toate rațiunile din trecut au dispărut – însemnează că el nu și-a pierdut forța de atracție și că rezistă în confruntarea cu timpul ca instrument de realizare umoristică.

„Baza dialectală“ a literaturii dialectale bănăţene se află – istoriceşte – în principalele tipuri de graiuri din Banat (după cum, la „scară mare“, literatura naţională şi limba în care se exprimă, limba română literară, au ca „bază dialectală“ zonele unde au fost tipărite cărţile perioadei de început a culturii şi literaturii române - Orăştie, Târgovişte, Scheii Braşovului etc.). În cazul literaturii dialectale bănăţene sunt trei „vetre“: graiurile din Banatul montan (Reşiţa, Caransebeş, Cârnecea lui Florinel, Vucu Secăşeanu şi alţii); graiurile din Banatul de pustă (Lugojul lui V.V. Delamarina) şi graiurile din nord-estul Banatului istoric (Valea Mureşului inferior - Dimitrie V. Păcăţeanu).

Până în prezent scriitorii dialectali cei mai valoroşi vin din cele trei vetre ale Banatului: Sergiu Boian, Ioan Fărcaş, „din prejurul“ Lugojului; Adrian Gerhard, Sorin Olariu din Banatul montan; Ioan Vodicean de pe Mureşul inferior – pentru a da numele de referinţă cele mai recente ale contemporanilor de după Marius Munteanu.

Tipologic, cei din Banatul Sârbesc se pliază după cele trei vetre, dar „scrierea în dialect“ din Voivodina merită atenţie şi analize speciale.

Literatura dialectală bănăţeană îşi are locul în cultura românească şi în literatura naţională. Literatura dialectală bănăţeană este în primul rând un fapt de cultură şi un fenomen de expresivitate elaborată, mergând spre valoarea estetică.

Poziţia literaturii dialectale este una de interferenţă, de „interfaţă“ între cultura constituită şi cultura tradiţională orală, între literatura cultă şi folclorul literar. Dar literatura dialectală (în general) este o literatură scrisă şi ca urmare, prin acest lucru, aparţine sferei literaturilor culte.

VALENTINA FIŞTEA - HOMESCU

EDIȚIUNILE DESP. LUGOJ,
al Asociațiunii pentru literatura rom. și cultura poporului român.

I.

Victor Vlad Delamarina.

POESII

Bănățenesci. — Întocmiri.

Adunate și arangate din însărcinarea Despărțemên-
tului Lugoj al Asociațiunii de

Dr. Valeriu Branisce.

Prețul 30 bani.

LUGOJ 1902.

**Coperta volumului de Poesii de Victor Vlad Delamarina,
apărut în 1902 la Lugoj**

„Al mai tare om din lume”.

Trimbit, dobe, larmă, chihot,
Fluier, strigăt, ris și ropot...
Șie să fie? – Șie să fie?
Iacă 'n tîrg, »minajărie!«
O »comegie« d'a cu fiară
Și 'mprejur lumie și țară.

In căteteă o măimucă
Baș ca omu mînca nucă
Alta blăstămată, șoadă
Să țînea numa în coadă,
Ș'alcete mîncăle-ar focu
Nu'ș găsau o clipă locu.

Lupî, urși, mițe, oi, cornuce,
Fel dă fel dă joaviñi sluce;
Chițorañi, ariși și vulturi
Dă prin lume, din țînuturi
D'elea gîbe, d'elea rețe
Feri-mă, Doamñe dă iețe!

Muce-am văz't, pă bañi viedz biñe,
Cum nu vege ori și șîne.

D'apăi l'am văzut anume
»P'âl mai tare om dîn lume«,
Care să juca cu teii
Și'i băcea dă'i lua toți zmeii!

Cui l'o doborî'n țărînă
Ișia că'i plăcește 'n mină,
O hîrcie d'a d'o sută
Fără dă niși o dispută.
Dar cum mi ce puî cu ñeamțu,
Care 'n ghinț îț rupe lanțu ?

Să loviau fișiorii 'n coace
»Șiîne'i? Unge'i? Care poace?«
Când d'odată, — iacă-amaru!
Sandu Blegia, — tăbăcaru,
Să sufulcă și tușește
Lîngă »comegianț« să-oprește.

Să rîgea ñeamțu dă Sandu
Dară Sandu, fișiorandu,
Mi'l cuprinsă dă subsoară
Și nu să lăsa cu »doară«!
Strînjie'l! Sușie'l! Ziî pă-nume!
Ăluî mai tare dîn lume!

Gîfăia ñeamțu, — a silă
Dar lu Blegia nu'î fu milă.
Hopa-țupa, țupa-hopa!
Ș'o găsît ñemțoînu popa!
Țîne'l, lasă'l! Ia'l dă mină!
Zdup — cu ñeamțu în țărînă!

Bravo! — Sandu — să trăiască!
Dar când fu să îi plăcească
Ișie ñeamțu: »Abăr frace...
Nu să prînge că'i pă space!«

Vrea : Că-i pungă și că-i ceacă
Suta zuitată s'o facă!

»Nu ce jioși cu miine dragă
Asta viedz în cap ț'o bagă
N'ascult vorbe io, — și glume
Cind mi's io mai tare'n lume,
Ș'Adă suta!« — Ișie Blegia,
»Că dă nu --: 'ț fac prau comegia!!!«

Medeia

Singuru păcat!

Sub lumina ha șierească
Pă largu pământului,
În bătaia vîntului
Firie dulșie omeñească,
Grau blînd și cumpătat
Ca în dulșiete Bănat
Nu mai cred să să găsească!

Șie mîndrețuri prîn cîmpie!
Șie dă holge cu rod bun!
Crește prunu lingă prun
Și ștruguri frumos' în viie!
Bănățeñii-au ochi frumos',
Iei is vredniși, sînătoș'
Și tot natu'i d'omeñie!

Cum răsună 'n ghies pădurea,
Dă glas dulșie dă șîimpoi,
Orî dă fluier dă la oi!
Dar auzitu-s'o p'aiurea,
Că săceanu lucrător
Ca 'n Bănat să cînce 'n cor?
Pun rămaș — că: ñicăurea!

Dă cregință ș'a lui faptă
Bănățanu ăl frumos
Tot-d'auna i fălos!
»Tu șie ieșci?« Dă-întrebî, ce-așceaptă
Dă la-orî care băiețan:
»Bage, — io mis Bănățan!!«
O fi vorba lui gireaptă.

P'ingă tece estea buñe.
Care îs pă la Bănat
Ieste ș'un micuț păcat,
Nu vă riğeț, — dar 'l-oi spuñe:
Farba și albetete
Strică bănățenețe
Ca pă florî o uscășiune!

Medeia

Un fapt incontestabil se poate deci preciza: cultura Banatului reprezintă barocul etnografiei românești. Vorbește pentru aceasta și felul celor câteva personalități care s-au ridicat cu oarecare relief din masa bănățeană. Poetul Vlad Delamarina e întâiul scriitor român care îndrăznește să scrie dialectal: lucrul n-ar fi fost cu puțință dacă Banatul n-ar fi dat naștere tocmai celui mai diferențiat dialect al Daciei și dacă poetul n-ar fi ieșit din conștiința etnografică a acestei regiuni de o izbitoare mândrie locală.

Lucian Blaga

Pentru privighetoarea Banatului

Să auge-n dăpărtare
Un glas dă privighetoare
Șini să fie, șine-i oare?!
Vestita privighetoare,
Șie alină doru' oricui
Pră fața pământului.

Dă la muncie dâן Căraș
Până-n pustă pră ogaș
Chiar și oamini ce sapă
Să opresc și îi ascultă
Trandafir cu creanga-n apă.

Dulșia doină bănățeană
Șie vingică oricie rană
Îndăpărtând orișie chin
Doinitoarea dâן Buchin.

ANA MUNTEANU

Dușie fama la tăt niamu'
O fost, iestă și o fi
Unică Ana Munteanu.

**POP Măriuța (Bocăluța
dîn Seceani) – 21
septembrie 2012,
Bistrița-Năsăud**

Primăvara

*Primăvară, primăvară,
Ce-ai ivit prî la fireșci
Mândră ca o domnișoară
Tare și să ce găcești.*

*Văd că-ț porț Țoala cu drag
Scuturi poala dă vergeață
Numa-n iie și-n ciupag
Ne-ai trizăt pră toț la viață.*

*Florili or înflorit
Mixa roză, tulipanu,
Păsării-or ciripit
Sămn că iar o trecut anu.*

*La copii le-ai pus în mână
Chițalii dă ghiocei.
Să arăț că ișci stăpână
Bribinei ț-ai pus șiorcei*

*Și le-ai dat și mărtășor
Când s-or duce iar acasă
Ca să-l gea la mama lor
Să o facă măi frumoasă.*

**Vioara-Romina Șușară,
Liceul Teoretic
„Mircea Eliade”, Reșița**

medecina

Ave, Tato!

*În bătrânu schit dâ n munce
Pr-un părece-o urmă șcearsă
Parc-o fost un sfânt odată
Molărit c-o farbă dulce.*

*În Banat după bătaie
Într-o Românie Mare
Românii ș-or schimbat
soarcea:
Paori, tot românu vrednic,
Ăi d-or fost măi tari ca
moarcea,
Sămn dă binecuvântare
S-or trezăt cu Tata Oancea.*

*Om cu săce dă lumină
Și cu scârbă dă-ntuneric.*

*Dă la schit trimăs, bag-samă,
Voia lui s-o împlinescă!
Să mângăie pră tot natu
Dâ n iubire creșcinească.*

*Iar în suflecele noastre
Urma i-o rămas sânină
C-o sfințat graiu și locu
Prântră păurimea noastră
O adus multă lumină!*

*El o scos sângur o foaie,
Mulce foi carat-a-n space.
O călcat mai tot Banatu
Dă cu zori în toaca sării*

*Dând cu drag lumină minți
Ca lumina învierii.*

*O bucurat pră tot natu
Cu șciri noi dân viața țării.*

*O scos, frace, dân uitare:
Aizămbanu, târgu mare,
Pră Uța și pră Măriuța
Pră când să sfăgeau măi tare.*

*Fotbalu, birtu lu Ceapă,
Oamini, locuri, obișeiri,
O givănit cu Pulzanu-n
Grai dă păsăret și greieri.*

*Iar Bârzava, doda blândă,
I-o dat plece dă strămoș
Șe-i curjeau pră space albe
Da-i sta bine și ca moș.*

*O răs dă năravuri răle
Vesăl și paure-n grai
L-o cinstât pră fiecare
Cu dreptace și răbdare,
Pântru șfung și cumpătare,
Pântru cât n-o pus d-oparce
Cu gând ca să ducă-n rai.*

*Tato, ai dân vremea noastră
Tare-aș vrea să ce cunoască!
Ieși o pildă pântru ei
Meriț un mulțam fierbince
Pântru trudă, pântru scris!*

La morminț să-ț pună-ai cine

*La-nceput dă primăvară
Flori albe dă ghiocei!*

*În vorețu școlii, Tato,
Ai un loc dă cinste mare!
Ci-or turnat în bronz bocșanii
Să n-ai parce dă uitare!*

*Ne mândrim, Tato, cu cine,
C-ai cinstât graiu și glia!
Graiul bănățan, măi, Tato,
În opt țări îi văzut bine
Și cinstășce România!*

Doru Sorin Nicolae Ion

16 sept. 2012

Obiceiuri și datini străvechi de primăvară din Banatul Montan

Motto: *„Fără tradiție nu există cultură: nici omul simplu, nici geniul nu pot crea nimic fără tradiție.”*

Vasile Pârvan

Obiceiul – deprindere individuală, de la om la om, dobândită printr-o repetare deasă a aceleiași acțiuni, îndeletniciri, fel de-a fi, fel de-a se comporta. Deprinderea devine, în timp, obișnuință în conduita, gândirea și existența unui individ. Expresia își are etimonul în „*dedina*” din slava veche. Așadar, „obiceiul” se referă la o persoană, la o casă dintr-o zonă, dintr-un areal uman.

Datina – provine din obicei, din acel obicei care s-a extins de la om la om, de la casă la casă, datina este proprie unei colectivități umane, unui sat ori mai multor sate în vecinătate.

Tradiția – presupune un ansamblu de datini și obiceiuri care se statornicesc istoricește în cadrul unor grupuri sociale și care se transmit prin viu grai, din generație în generație, imprimând o trăsătură specifică, națională. Tradiția, alături de limbă, port, religie,

teritoriu, dă identitatea unui popor, face parte din folclorul poporului.

În Banat, obiceiurile de Paște sunt mai puține decât în alte zone ale țării și toate se desfășoară sub semnul interculturalității.

MARȚEA VASELOR se practica cu un anumit ritual creștin, în ultima zi înainte de-a intra în Postul Paștelui (dar și în Postul Crăciunului). Se prepara din vreme leșie, din apă și cenușă, și se spălau toate vasele din casă (lingurițe, furculițe și cuțite, vasele mai mari și vasele mai mici, mesele și tocătoarele din lemn) pentru a nu rămâne pe ele urmă de grăsime. Ritualul se încheia cu o rugăciune spusă în cor, „Tatăl nostru”. Lumea intra în post, de la mic la mare, postul era respectat cu sfințenie, copiii ca să uite de gustul laptelui, mâncau seară de seară *lapte de bou*, preparat din făină de mălai, pesmeți, magiun. Se consumau multe mere, fierte sau uscate, cartofi prăjiți în cuptor și ouă de găscă, coapte în cuptor și mămăligă cu magiun. Toți țineau post cu gândul la ziua cuminecăturii, la Sfânta biserică. Postul presupune o anume purificare sufletească, dar și eliminarea toxinelor din organism.

ZIUA OUĂLOR. Exact la jumătatea Postului Mare, întotdeauna în miercurea din săptămâna a patra a Postului Mare, străbunii noștri țineau Sărbătoarea Ouălor, numită și Miezul sau Păresimi, o sărbătoare de prag, care delimitează perioada Postului Mare în două jumătăți.

Sărbătoarea marchează momentul în care se aleg ouăle care vor fi folosite pentru înroșit și care vor intra în componența bucatelor rituale de Paște. Adunatul ouălor din cuiabar se făcea de Păresimi. Pe vremuri, mai ales femeile țineau această zi de miercuri ca pe o sărbătoare, deși ea nu apare specificată în vreun calendar, evitau să muncească în câmp sau în gospodărie. Munci precum torsul, periatul, cusutul și mai ales datul cu vopsea sau

cu var (*unsul pereților*), erau interzise. O singură activitate era permisă, adunarea ouălor din cuiar: se spunea că de la lăsatul secului și până în această zi, miercurea din a patra săptămână a postului, gospodina nu se ducea să strângă ouăle, ele erau lăsate acolo. Era credința că ouăle alese în această zi nu se stricau până la Paște, așa că se alegeau acum ouăle pentru mâncarea de Paști – ouă roșii, cozonac, pască și alte alimente. Ouăle care urmau să fie vopsite sau utilizate la gătitul bucatelor de sărbătoare se puneau deoparte, iar de cealaltă parte se alegeau cele pentru cloșcă, pentru pui, aceasta fiind ziua specială pentru alegere.

Atât pentru vopsit cât și pentru gătit, erau preferate ouăle făcute de găinile cu pene negre, despre care se credea că sunt mai gustoase și rezistă mai bine. La această activitate de alegere a ouălor participau și copiii, care discutau cu mamele despre cum vor înroși sau decora ouăle.

Tot acum era și o sărbătoare a gospodăriei, se vedea hărnicia femeii, evaluarea muncii sale de la începutul Postului Mare până acum; alături de numărul ouălor din cuiar se numărau clapele de lână toarsă, de in, cânepă, valurile de pânză țesută și se aprecia cât mai are de lucrat fiecare gospodină până la Paște, până în Joia Mare. Se spunea că, odată cu începerea postului, războiul de țesut sau stativele erau desfăcute, acum înceta munca țesutului specifică perioadei de iarnă. Totuși femeile își mai rupeau din timpul lor, pentru a țese, a toarce și pentru a face cămăși, atât pentru ea, cât și pentru copii și soț. Este și acum obiceiul ca de Înviere să porți ceva nou, în special o cămașă nouă (în vechime cămașa mai lungă era piesa principală de îmbrăcăminte).

OBICEIURI DE FLORII. Floriile deschid săptămâna cea mai importantă pentru pregătirile de Paște,

are străvechi rădăcini, ea fiind atestată în societatea romană ca zi dedicată zeiței Flora, peste care creștinismul a suprapus sărbătoarea Intrării Domnului în Ierusalim. În Banat în calendarul creștin, Floriile ocupă un loc important între zilele care trebuie sărbătorite și care și-au câștigat și păstrat un ritual al lor care trebuie îndeplinit.

Ramurile de Florii. Ramurile verzi din această zi, întrebuințate atât în ritualurile casnice cât și în cele bisericești, întruchipează simbolul castității și al renașterii anuale a vegetației, dar și ramurile cu care a fost întâmpinat Isus la intrarea sa în Ierusalim. Pentru buna desfășurare a sărbătorii Floriilor, cu o zi înainte, se strâng ramuri de salcie înmugurită, se leagă în snope și se duc la biserică pentru a fi sfințite de preot. După sfințire, ramurile numite măturișori, sunt luate acasă de către credincioși, pentru a împodobi cu ele icoanele, ușile, ferestrele, intrările în grajduri sau pentru a le pune la fântâni și la streșinile caselor. Femeile mai obișnuiesc și astăzi să le înfigă pe straturile proaspăt semănate, să le pună în hrana animalelor ori să le așeze pe morminte. Ramurile de salcie sfințite se păstrează peste an, fiind folosite și la tămăduirea diferitelor boli.

Aerisirea lucrurilor și pomană pentru cei duși. Importanța sărbătorii este dată și de severele interdicții de muncă, precum și de sacrificiul ritual al peștelui, ziua fiind cunoscută și ca *dezlegare de pește*, un fapt respectat și în zona noastră. În unele sate, în această zi, mărtișorul purtat până acum se pune pe ramurile unui pom înflorit sau pe un măceș și tot cu această ocazie se scoate zestrea din casă, pentru aerisire. Ajunul sărbătorii este și un important moment pentru a invoca spiritele morților, pe alocuri fiind cunoscut și sub numele de Moșii de Florii, când se fac pomeniri pentru sufletul rudelor decedate: femeile coc plăcintele pe care le dau

de pomană săracilor, ca să nu moară de dorul lor, așa cum a pățit mama lui Lazăr.

Ritualuri care preced Floriile. Înaintea sărbătorii, fetele mari din Banat obișnuiesc să pună o oglindă și o cămașă curată sub un păr altoit. După răsăritul soarelui, le iau și le folosesc în farmecele de dragoste și sănătate. Un alt obicei spune că, la miezul nopții, se fierbe busuioc în apă. Dimineața, fetele se spală pe cap cu această fiertură, ca să le crească părul frumos și strălucitor. Ce rămâne se toarnă la rădăcina unui păr, în speranța că băieții se vor uita după ele, ca după un copac înflorit. Dacă cineva îndrăznește să se spele pe cap chiar în ziua de Florii, fără apă descântată și sfințită, riscă să albească. În aceeași zi, se dau câteva ramuri de salcie la vite, ca să le mănânce, iar livezile și viile sunt împodobite, ca să dea roade bogate. Tradiția mai spune că așa cum va fi vremea de Florii, așa va fi și în prima zi de Paște.

DENIILE. Unele dintre cele mai profunde, frumoase și înălțătoare slujbe creștine sunt Deniile, care se țin în Postul Mare. Mai frecventate de lume sunt Deniile din Săptămâna Mare, care atrag o mulțime de credincioși. Până la începerea Deniilor, în săptămâna a cincea din Postul Paștelui, satele trebuie curățate și primenite, începând cu casele și ogrăzile. Cei mai bucuroși în trecut erau copiii, după ce văruiau pomii din livezi și grădini, se îmbrăcau în haine de sărbătoare și se duceau la biserică, fermecați de magia Deniilor, la fel ca mamele, bunicile și surorile lor, care în Săptămâna cea Mare intră în biserică cu capul acoperit de-o năframă neagră. Deniile au apărut odată cu creștinismul, au existat și în perioada de unitate a Bisericii. Sunt slujbe de seară, se țin după orele 18-19 (în limba slavă cuvântul denii înseamnă zilnic). Șirul emoțional, triumfal, al Deniilor din Săptămâna Mare începe în seara din Duminica

Floriilor. Apoi, de luni până vineri, ziua cumplită a răstignirii, preoții rostesc rugăciuni rituale, cânturi, citesc fragmente liturgice din Vechiul Testament.

Pentru obiceiurile bănățene, cea mai importantă zi este **JOIA MARE**. În credința populară, în această zi un personaj mitologic feminin, Joimărița, umblă prin sate și le pedepsește pe fetele care nu își termină de tors lâna, iar pe cele mai leneșe le ia la ea acasă și le mănâncă. În Joia Mare se aprind focurile în cimitire pentru că se crede că în perioada Paștelui se deschide cerul și sufletele morților se întorc în sat. În Banat pregătirea bucatelor tradiționale după terminarea curățeniei mari este o tradiție importantă. În **Sâmbăta Mare** se sacrifică mielul și gospodinele pregătesc din el mâncăruri delicioase.

La sfârșitul lunii aprilie și începutul lunii mai (22 aprilie-1 mai) apare în Calendarul Popular un scenariu ritual, tipic de înnoire a timpului, a cărui sărbătoare centrală o reprezintă **SÂNGIORZUL**. Sângiorzul este o divinitate a vegetației, protectoare a cailor, vitelor cu lapte și holdelor semănate, identificată cu un zeu autohton, Cavalerul Trac, peste care Biserica creștină a suprapus pe **Sfântul Mare Mucenic Gheorghe**.

În tradiția populară, Sângiorzul (Sfântul Gheorghe), deschizătorul anului și al verii pastorale, și Sâmedru (Sfântul Dumitru), deschizătorul iernii pastorale, ar purta la brâu cheile anului cu care primul înfrunzește codrul, al doilea îl desfrunzește. Între ei ar exista un legământ pe viață și pe moarte; dacă pădurea nu este înfrunzită pe data de 23 aprilie, Sâmedru îl omoară pe Sângiorz. Aceași soartă o va avea și Sâmedru dacă de ziua lui, 26 octombrie, Sângiorzul va găsi frunze pe arbori. Moartea și renașterea simbolică a timpului la Sângiorz – Anul Nou Pastoral este redat prin sărbători, obiceiuri și practici magice de un rar arhaism: sacrificiul anual al divinității

în ipostază fitomorfă (Ramura Verde, Pomul de Mai, Sânjor, Arminden etc.), zoomorfă (mielul sau iedul) sau antropomorfă (Sângiorzul); prepararea alimentelor și băuturilor rituale (colacii de Sângiorz, vinul roșu amestecat cu pelin); aprinderea Focului Viu, purificarea oamenilor și animalelor cu fum și foc sau prin udatul sau stropitul ritual cu apă; alungarea spiritelor malefice (moroii și strigoi) prin strigăte și sunete de trâmbițe, tulnice și buciume, sorcovitul oamenilor și vitelor cu urzica, leușteanul sau pelinul; săvârșirea unor acte de bunăvoință și toleranță, slobozirea vitelor, în special a vacilor cu lapte, să pască pe unde doresc, inclusiv prin lanurile de grâu; credința că în noaptea de Sângiorz ard comorile, se deschid porțile cerului, vorbesc animalele etc.

Dar, spre deosebire de sărbătorile Anului Nou Civil, la sărbătorile de Sângiorz se desfășoară și activități practice: alesul oilor și formarea turmelor pentru vârat, înțărcațul mieilor, angajarea ciobanilor și văcarilor, însemnatul oilor, prepararea Unsorii Oilor, medicament obținut din plante și grăsimi animale pentru vindecarea vitelor pe timpul verii, tunsul și urcarea oilor la munte, semănatul cu predilecție a unor plante (busuiocul, meiul), observații și previziuni meteorologice și climatice etc.

Zilele din preajma sărbătorii de Sfântul Gheorghe sunt dedicate primei mulșori a turmei de oi. Zona Banatului păstrează vechile tradiții pastorale, dintre care unele datează de pe vremea dacilor și romanilor. Ciobanii se pregătesc să plece cu turmele la munte, în transhumanță, iar gospodarii participă la *măsuriișul* laptelui. În funcție de acesta, gospodarii vor primi produsele lactate preparate de ciobani.

Măsuratul oilor la Cuptoare. La poalele Muntelui Semenic există un ținut de vis cu oameni primitivi și tradiții străvechi care au supraviețuit timpului. După pădurile care împânzesc zona Reșiței, apare un loc mirific,

cunoscut de localnici sub numele de Cuptoare. Imediat după Paști, localnicii sărbătoresc „Măsuratul oilor”, tradiție păstrată în zonă de sute de ani. La „Măsuratul oilor”, ciobanii măsoară laptele de la oile fiecărui deținător de oi, după care calculează cantitatea de brânză cuvenită fiecăruia. La unele stâne, este invitat preotul, spre a binecuvânta turma de oi. La Cuptoare, totul se petrece ca acum 200 de ani, iar gospodarii încă mai cântă la stână. După ce toate oile au fost mulse, ei au trecut la „măsurat”, adică la cântăritul laptelui, cu instrumente speciale, folosite de săteni din vechime. Socoteala este ținută an de an într-un caiet special. Din primul lapte al oilor de la stâna din dealul Cuptoarelor, ciobanii prepară un caș care este împărțit pe loc între proprietarii oilor. Oile sunt trecute prin strungă, ciobanii le prind pe rând și le mulg. Aici trebuie și îndemânare, și pricepere, dar și iuțeală fiindcă altfel ții toată turma flămândă.

Răscucăitul oilor în Goruia. De sute de ani, pe Valea Carașului și în comuna Goruia există obiceiul ca în preajma sărbătorii de Sfântul Gheorghe sătenii să facă un ceremonial deosebit ce urmează măsuratului oilor, precum și o ceremonie specială ce are ca scop aducerea prosperității și a belșugului în stânele sătenilor. O dată cu lăsarea serii, gospodarii încarcă în căruțe sau tractoare bidoanele pentru lapte, alimente și băutură, după care, însoțiți de un adevărat alai, pleacă la stânele din jurul satului. Aici sunt pregătiți mieii la proțap, oamenii fierb răchie și vin, după care trec la alegerea celei mai bune mioare din turmă. Aceasta, obligatoriu, trebuie să fie cea mai mare, să aibă miei mulți în fiecare an și, musai, trebuie să dea cel mai mult lapte din turmă. După ce oile au fost mulse, la sfârșit, este aleasă oaia frunțașă, căreia i se aplică un tratament special de „răscucăire” – adică i se face un descântec special, semn că este o oaie de mare preț. Deasupra oii

se rupe un colac făcut special pentru asta, care mai apoi este împărțit ciobanilor, oilor și câinilor de la stână, toată lumea primește câte o bucăciă.

CONCLUZII. Dacă înțelegem tradiția ca pe o sumă de valori, dacă conștientizăm faptul că ne naștem, trăim și profităm de pe urma tradiției, în sensul larg al termenului, cel de totalitate a valorilor acumulate de societate la un moment dat, putem lega tradiția de educație, de credință, de cultură și tehnică, de toate domeniile vieții, de noi înșine, care, astfel, trebuie să devenim responsabili pentru valorile pe care le creăm și le transmitem celor care ne vor urma. De aceea, studiul tradițiilor populare, cunoașterea și conservarea valorilor identitare, stimularea interesului tinerilor pentru aceste valori, cultivarea aptitudinilor lor artistice sau meșteșugărești ar putea contribui mult la dezvoltarea personalității umane, la spiritualizarea și socializarea tinerilor, la găsirea unui sens al vieții, a unei motivații existențiale, de care adeseori sunt lipsiți.

Putem spune că patrimoniul valorilor identitare românești poate constitui, pentru societatea actuală, o alternativă educațională, artistică, economică, cu un potențial deloc neglijabil, o alternativă și o soluție a unora dintre dilemele, căutările și neîmplinirile contemporane.

NICOLETA MARCU

BIBLIOGRAFIE:

1. Alexandra Jivan, Călin Rus, Smaranda Vultur (coord.), 2000, *Minorități: identitate și coexistență*, editat de Institutul intercultural Timișoara
2. Valeriu Leu, 2006, *Memorie, memorabil, istorie in Banat*, Editura Marineasa, Timișoara
3. www.banaterra.eu

Carnavalurile populare din Banatul Montan: nunta și înmormântarea

Carnavalul ca „lume pe dos” permite un comportament neobișnuit, scos total de sub regulile ce guvernează viața cotidiană: trebuie să-l percepem în primul rând ca pe un timp specific, foarte bine decupat în calendar. Prin unul din elementul său caracteristic, masca, li se permite oamenilor să se manifeste fără niciun fel de constrângeri să-și arate cealaltă componentă a ființei: cea ludică. Carnavalul, mai mult decât orice, reprezintă manifestarea celei de-a doua naturi umane, patronată de joc, de viața sărbătorească. Principiul material-corporal se bucură de o libertate deplină în aceste zile care funcționează ca o supapă, o dată pe an.

Nu întâmplător carnavalul se situează la începutul postului Paștelui, cel mai lung post de peste an. După o perioadă de bucurii și excese, se intră într-o alta, de austeritate, ceea ce presupune nu doar un tip mai special de alimentație, dar și un set de reguli ce se constituie ca niște interdicții. În spatele măștii, al carnavalului, omul se manifestă dincolo de orice opreliști ce se impun nu doar în post, ci întreg anul. Citez ca semnificativ un mic text în versuri pe care l-am cules din satul Ilidia (în apropiere de Oravița) de la Doru Ghercea: „Nu da, Doamne, post / Lu’ al prost, / Că postăște / Pân’ prostăște!”.

În satele din Banatul Montan se desfășoară în fiecare primăvară asemenea ceremonii ce păstrează toate trăsăturile carnavalului în maniera în care a fost definit

de Mihail Bahtin: râsul carnavalesc (cu structura sa bivalentă: moarte și regenerare), masca, deghizarea, reabilitatea corporalității. Chiar dacă vorbim de o mare variabilitate diatopică (de la sat la sat) și de una diacronică (de la an la an), nu putem nega existența unor scenarii tipice care permit și ele o anumită variabilitate în interiorul lor. În acest sens: „riturile Lăsatului de Sec se dezvoltă fie pe seama principalelor ceremonii ale vieții omului [nunta, înmormântarea], parodiindu-le, fie focalizează asupra unor reprezentări zoomorfe fundamentale ale mitologiei locale [urșii, măștile cornute - numite pe alocuri berbeci, măgari]”. (O. Hedeșan, *Curs de folclor. Lecții despre calendar*, Timișoara, Tipografia Universității de Vest, 1998, p. 96).

Nunta și înmormântarea – parodii alte trecerii omului prin viață – sunt elemente de cele mai multe ori indispensabile în comunitățile rurale care serbează carnavalul. În ceea ce privește „**nunta**”, ea nu are o dată stabilită, ci diferă de la sat la sat și chiar de la an la an în cadrul aceleiași comunități sătești. Întreaga „nuntă” e supusă parodiei: de la „personaje” (mire, mireasă, preot, nași, muzicanți, întreg alaiul), la ceremonialul propriu-zis. Mirele și mireasa – îmbrăcați în haine vechi, dar uneori și „bune” – colindă întreg satul urmați de un cortegiu de măști. De multe ori îi vedem într-o căruță, un „căruț” sau mergând pe jos. Ceremonia lor ia forma unei parodii și se reia de mai multe ori pe ulițele satului, de câte ori se formează un grup mai mare de privitori. Mireasa e, de obicei, cu mult mai înaltă decât mirele, grasă sau „borțoasă”. Nu lipsesc și alte elemente ce stârnesc râsul în comportamentul „mirilor”. „Mireasa” îl lovește sau îl împinge din când în când pe „mire” care nu reacționează în niciun fel, supunându-se întru totul capriciilor viitoarei soții.

Să ne oprim puțin asupra acestui personaj, „mireasa borțoasă”, ce exemplifică foarte bine un element indispensabil al carnavalului după Bahtin: „trupul grotesc”, un trup în devenire care „este supus unui proces continuu de construcție, unei ineuizabile făuriri și, la rândul său, zidește și făurește un alt corp, mai mult, trupul acesta înghite lumea și este înghițit de ea [...] Rolul cel mai de seamă în trupul grotesc revine acelor părți, acelor locuri ale sale unde el se depășește pe sine însuși, iese din propriile sale hotare, zămislește din nou un al doilea trup: abdomenul și falusul”. (Mihail Bahtin, *François Rabelais și cultura populară în Evul Mediu și Renaștere*, în românește de S. Recevschi, București, Univers, 1974, p. 346). Analizând și alte măști, vom vedea cum se reflectă în carnavalul popular din Banatul sudic și alte trăsături ale trupului grotesc, ca un trup nenicând încheiat, nenicând cu desăvârșire format. „Mireasa borțoasă” poartă cu ea promisiunea împlinirii, a unei noi nașteri. Tot în sprijinul acestei idei, a trupului neîmplinit și a suprapunerii contrariilor amintim o altă imagine, a „mirilor bătrâni” (O. Hedeșan, *Curs de folclor. Lecții despre calendar*, Timișoara, Tipografia Universității de Vest, 1998), care apar în petrecerea finală a zilelor de carnaval în unele sate (Lăpușnicul Mare, Slatina-Timiș) sau Moldova-Nouă.

Revenind la „nunta” propriu-zisă și la cortegiul nupțial ce îi urmează pe miri, să mai spunem că acest cortegi este format din alte măști, cu un caracter deosebit de variabil. Nu doar mascații participă la nuntă, ci întreg satul. Oamenii ies din case, iar copiii însoțesc cortegiul pe tot drumul, încercând să ghicească cine se ascunde îndărătul măștilor. Mascații părăsesc de mai multe ori cortegiul, pentru a-i izgoni, mai ales dacă sunt identificați și le este divulgat numele. A ghici numele echivalează în unele sate cu anularea statutului

de mascat, iar cel vizat, care a ieșit temporar de sub restricția regulilor cotidiene, va trebui să renunțe la acest statut privilegiat. Nu lipsesc gesturile și expresiile obscene ale celor ce alcătuiesc alaiul nupțial, dar și ale celor ce privesc. Iată cum nu doar cei ce se maschează propriu-zis participă la carnavalul, ci întreg satul. Între mascați și publicul spectator nu există niciun fel de graniță. De fapt, întreg carnavalul presupune o coparticipare a mascaților și a „spectatorilor”.

De un interes cu totul aparte se bucură **înmormântarea-parodie**, fixată în ultima zi din carnaval. Acest moment reprezintă simbolic moartea și înmormântarea vechiului an, cu promisiuni legate de o renaștere. Pe o targă sau un dric improvizat, un mascat simulează că e mort – câteodată se face o păpușă de paie îmbrăcată în haine. Numele pe care îl poartă „mortul” e Nichita sau Ion – dar nu lipsesc și alte denumiri, iar uneori nu are nume și i se spune simplu, „mortul”. Ca și „nunta”, „înmormântarea” presupune o întregă procesiune format din popă, cantor, bocitoare și alaiul ce îl însoțește pe „mort”. Mai mult decât în cadrul „nunții”-parodie, la „înmormântare” se rostesc o serie de texte cu caracter licențios. Bocitoarele, care se aud de la mare distanță cu zarva pe care o fac „plângându-l” pe „mort”, rostesc de fapt cântece obscene. Totul e redus la parodie, în sensul nimicirii vechiului, dar se presupune și o regenerare.

În cadrul „nunții” regăsim „mireasa borțoasă” ca simbol al trupului grotesc, care este pe cale să făurească un alt trup. Același simbol îl vom întâlni și la „înmormântare”, de această dată nu abdomenul, ci falusul este supus unei exagerări pozitive. Totul se petrece la hotarul trupului cu lumea și la hotarul dintre trupul vechi și cel care se zămislește. „Mortul” agită o serie de obiecte ce simbolizează falusul, iar aluziile la

Moldova Nouă: Înfirmântarea Fășancului, 1961

Moldova Nouă: Înfirmântarea Fășancului, 1978

sexualitate sunt mai mult decat evidente. Uneori „popa” are în mână o „cruce” sau o „icoană” reprezentand femeii în pielea goală. Cei ce privesc „cortegiul funerar” de pe margine vin la îndemnul „popei” să se închine și să sărute „icoana”. La Ciclova-Română, dar și în alte localități, în locul mortului se pune o femeie goală (de obicei o țigancă plătită), iar cei ce vor să vadă „mortul” camuflat după o perdea trebuie să plătească o anumită sumă de bani sau produse. Dubla semnificație a tot ceea ce ține de această sexualitate debordantă este mai mult decât evidentă, noul nu se poate naște decât dintr-un vechi care moare, care e distrus.

După ce a colindat tot satul, alaiul se îndreaptă spre cimitir, unde „mortul” trebuie „îngropat”, iar „îngropăciunea” se reduce uneori la practicile magice legate de „muronii”, se face ceea ce se obișnuiește în fiecare sat pentru ca mortul să nu mai vină din cealaltă lume. În cele din urmă „mortul” e răsturnat pe jos în râsetele tuturor și în țipetele disperate ale „bocitoarelor”.

ADELA LUNGU-SCHINDLER

Medeia

„Frișancii“ în scrierile lui Tata Oancea

Tata Oancea s-a ocupat în versurile și prozele sale de variate aspecte ale Carnavalului, fie din Bocșa, fie din Oravița ori din alte zone unde se practică acest obicei. Din amintirile sale reproducem mai la vale fragmente dedicate „frișancilor“ (fasching), așa cum i s-au derulat prin fața ochilor în copilărie. În centru se află chiar momentul „îngropării frișancului“. Întâmplări de un umor deosebit, dar relatate cu exactitate documentară. Textul a apărut în revista „Vasiova“, IV, Nr. 3–4, Oravița, 1–15 Februarie 1932, pg. 13–14, dar noi îl preluăm după primul volum dintr-un ambițios proiect de șase cărți cu titlul **Eu, Don Quijote al Banatului. Fantastica viață a lui Tata Oancea**, având ca autor pe scriitorul și jurnalistul Vasile Bogdan.

[...] Zăpostitul. Mama a făcut o mulțime de colaci cu pecmez cu nuci cu brânză de vacă și a copt un poșor de turte și a fript cârnați și șoncuri, ști ca la nuntă. Au sufletul meu, dar cum pot să mănânc atâta în ziua de azi și de mâne încolo nu-i mai iertat să iau în gură de slastă. Mă lupt din toate puterile să mănânc pân'numai pot, dar în zădar că numai merge. Pocnesc, crieș dacă mai bag ceva în mine, dar de ce nu ține și zăpostitul ăsta barem o săptămână?

Frișanci (fasching) mulți pe drum, care de care mai suchiat și mai pocnit. Toți copii ne uităm după ei.

Azi, luni dimineața, Mama ne dă mie și surorii să lingem sare de pe o pană de găscă, cică să ne fie postul ușor ca pană și dulce cu sarea. Acuma de ușor mai samănă, că pana e ușoară, dar sare!? sarea e rea la gură. Ne strâmbăm amândoi și scuișăm jos. Mai bine să-ne fie dat ceva țucăr dă-l alb să lingem.

A fost frișanci cum au fost, eri și alaltă ieri, dar azi Marți are să fie mare comedie. Cică îngroapă frișancu. Cu toată vremea rea, ce e, că e numai imală și apă pe drum, fiindcă se topește neaua și curge părăie și vâni, de nui glumă, totuși, e tot satul jos la stațion să aștepte frișancii carii sau îmbrăcat la hațaus (heizhaus) că să nu-i cunoaștem și iacătă-i că vin pe drum la deal.

Sunt cam vreo 30 de inși, îmbrăcați în haine de toate colorile, așa ca muzicionții ai dela țircus. Și bat în tobe, și cântă din harmonici și urlă și zbeară și fac chirvait și vivait de crez să-i revoluție nu altă.

Pe o loitră de car, ce o duc patru inși pe umăr, zace mortul, învăluit în niște cojoace, ca să „nu moară” de frig, și duhănește dintr’o țigare. Popa cu barba până’n brâu cântă, boscorodește de murim de răs. Are și cădelniță, o oală de pământ legată de trei droturi, la care e pus jar, că ese fum. Unii frișanci sunt îmbrăcați ca muierile și plâng și țipă după mort, și de inimă rea își dau cu pumnii’n...fund. Tot satul merge după mort.

Dintre toți frișancii unul e mai înfricoșat. A îmbrăcat o păreche de ismene lungi de un stânjen și largi de alt stânjin, le-a legat jos la nogeie și apoi la grumazi și le-a umplut cu vreo cincii, șasă cotăriți de hobelșatnuri (ghije de ghileu). Mânile îi sunt în lăuntru și pe obraz are o mască de hârtie cum nu se poate mai groaznică. E mai gros de cât o cadă, decât o clai de fân. Așa frișanc încă nu am văzut. D’abea merge pe drum de gros ce e. Mulți zic că ar fi o calfă d’alui Toalăr pitariu din oraș (Thaler) și că izmenele ăstea ar fi a lui maistoru. Eu nu cunosc pe Toalăr ăsta cine e dar judecând după izmene, deacă’n faptă sunt a lui, păi trebuie să fie un uriaș de om.

Lângă dl Stancovici pitariu, facem hodină. Cei patru inși pun loitra pe o capră de tăiat lemne și popa prinde a cânta cu glas înalt. Dl Stancovici înduioșat de jelană asta le dă în cinste vreo câteva litre de răchie și o ladă cu țigări. Numai decât se pun și fac pomana, nainte de a îngropa

mortul, care s'a sculat în c... și bea la rachiu mai strașnic ca cei vii.

Plecăm apoi mai departe, și pe lângă Tuți Goloni și pe lângă școală venim pe ulița noastră. P'aici însă e drumul mai rău, sunt numai gropane și bălți și petroane, și fiindcă s'a făcut și pomana deja, vezi s'a beut răchia aia, se cam clatină cei patru ducători și scutură și zgâlțâie pe dumnealui, pe mort, așa că mortul se rădică întrun cot și trage un călcâne în capul unui ducător, suduindu-l tare urât că de ce nu calcă asemenea. Ducătorii la rândul lor iarăși îl închină în numele...dracului, carele fiind prin apropiere, cu toată sfințenia popei ce cântă din greu, era să-l ia pe mort, căci iacă ce se'ntâmplă: Ajungem lângă casa noastră, unde e un șanț, lat de vreun stânjen și tot așa de afund, plin cu apă galbină ce vine din Pulzan și merge tare repede, și pod nu este peste șanț decât o punte tare îngustă, și nu putem trece cu mortul.

Ei! ce ne facem acum? se întrebă dumnealor.

Unii sunt de părere să ceară dela Mita fundurile dela car și să le pună preste șanț, să facă pod cu ele și să treacă. Alții zic să treacă preste punte, carea însă e tare îngustă, și nu pot merge doi inși alături mai cu seamă că au un metru între ei lărgime, cât ține loitra. În sfârșit alții zic că ar fi bine să se coboare mortul jos de pe loitră și să treacă în șir preste punte, și apoi să moară iarăși, adecă să se suie pe loitră.

E turnul Vavilonului însă, căci sunt cam beți, și muzicanții bat în tobe și cântă din harmonici, și alții răcnesc: vorvărț, vorvărț... așa că sfaturile înțelepților nu se pot auzi, nu pot fi luate în seamă. Vreo câțiva dintre cei mai tineri își fac „șfunc” și hop! sâr preste șanț dincolo. Treaba asta merge, se poate, numai dacă ești singur, deacă ești gol, însă deacă ai o loitră în spate și pe loitră zace un mort ce te mai și înjură că nu-l duci cum trebuie, atunci nu se poate sări. Totuși cei patru ducători, văzând cum sâr unii preste șanț, capătă gust, capătă poftă să sară și ei, căci iacă ce zic: Hai

mă, să sărim, și deacă putem sări cu loitra bine, și deacă nu, iar bine, îi dăm drumu și noi tot scăpăm, și deacă o cădea mortul în apă, el tot e mort, numai simte nimic. Haidem deci!...

Mortul însă auzind astfel de târguieli pe contul lui strigă că vrea să se coboară jos de pe loitră da nu-l mai ascultă nimeni. Ducători plini curaj se dau o leacă napoi, își fac șfunc, se reped și hop! săr peste șanț, doi numai, cei de dinainte, cei dinapoi însă se poticesc și cad în genunchi, le scapă loitra și dumnealui mortul învăluit în cojoace, pornește pe undele părăului la vale și fără luntrea zeului Charon. E prăpăd!

Apa nu e prea afundă, cam un metru, dar cum merge repede, îl ia îl înmoaie, îl vândălăcește și gata să-l înece. Țipă lumea și strigă să sară cineva să-l scoată că se îneacă și moare mortul dă istină. Iar bietul mort, cu cojocul plin de apă, ca măgarul lui Esop, cu desagii cu lână, urlă ca un nebun să-l scoatem că moare... Vreo cățiva inși se înșiră pe marginea șanțului și aleargă prin noroi prin imală să prindă mortul... când unul răcnește: arde fășancu ăl gros!!!... ardeeee!!! Cineva un om păgân, fără suflet și fără inimă, bată-l mama lui D-zeu să-l bată, a aprins un răipelț, la pus la fundul frișancului umplut cu ghije de ghilău și ia dat foc. Ei! judecați și dumneavoastră acum, ori ce a-ți zice să vă pomeniți că vă arde fundul, că vă ese foc și flăcării din cur... ha?

Că nu-i glumă și nui șagă dă ai cinci cotăriți de hobelșatnuri în ismene și ășcia să ardă...

În apă! în șanț cu el că arde de viu urlă mulțimea îngrozită de flăcările ce es ca dintr'un vulcan, din fundul bietului frișanc...

Și pe când unii reușesc să prindă, să pescuiască mortul tocmai pe lângă podul lui Vuc unde l-a dus valurile, alții apucă frișancul cu fundul aprins și-i fac vânt în apă!...
Îhă!

(Ortografia respectă întrutotul originalul.)

Clocotici: Mirii bătrâni

Afiș expoziție la Arad

Cărbunari: Înmormântarea la rășanului, 2013

Lunea Cornilor în Valea Almăjului

Acest eveniment din viața culturală a satului este organizat de către Primăria comunei Bănia, reprezentată de domnul primar Bălan Silvestru, împreună cu nașul cornilor, Cîrciobăț Nicolae.

Sfârșitul de săptămână de dinainte de intrarea în postul Paștelui găzduiește o tradiție bine păstrată.

Comuna Bănia este atestată documentar de pe la 1484, fiind un loc în care tradițiile sunt păstrate cu strășnicie. Sărbătoarea aceasta întâmpină primăvara și își propune să atragă un an mai bun, mai spornic.

Duminica pe la vremea prînzului se adună perechile participante la o nunta teatrală, bine regizată. Duminica, are loc Tocma Cornilor unde participanții sunt îmbrăcați în port popular tradițional și autentic și toți sunt bărbați, însă fiind vorba de perechi, unul dintre ei va fi costumat ca femeie.

Fanfara împreună cu nuntașii pornesc prin sat.

Luni se desfășoară Nunta Cornilor. Aceiași participanți acum poartă măști, simbolizând spiritele rele, dar și satirizează lumea contemporană și personajele acestei lumi moderne. Din nou se pornește din centrul satului, se merge după mireasă, apoi se ajunge din nou în centrul satului. Tot drumul alaiul este însoțit de fanfară și de muzica acesteia. În centrul satului, din nou lumea se prinde în joc.

Acum urmează un eveniment mult așteptat de comunitate: strigarea darurilor. Darurile au fost puse în cutia specială pentru daruri cu o zi înainte, au fost

citite și stilizate pentru a fi prezentate comunității. Așadar darurile cornilor sunt strigături care satirizează cetățenii comunei pentru comportamentul acestora de peste an. Totul este însoțit de umor și subtilitate, deși anumite strigături sunt înțelese doar de către membrii comunității. Tot satul ascultă darurile și se amuză copios.

Acest obicei din Valea Almăjului merită urmărit căci îmbină foarte multe elemente: obiceiuri de nuntă, port național, grai bănățean. Tricolorul este prezent peste tot, o dovadă de patriotism ce încă sălășluiește în Valea Almăjului.

Liliana Albu, director Cămin Cultural Bănia

Nunta Cornilor - Bănia - 26 / 27 februarie 2012

Valea Almăjului

Nunta Cornilor - Bănia - 26 / 27 februarie 2012
Valea Almăjului

Medeia

Obiceiuri de Sfântul Ion la Tîrnova

În fiecare an în data de 6 ianuarie are loc la Căminul Cultural Tîrnova *Balul Ionilor*.

Până în urmă cu 10 ani acest bal era organizat de către *recruți* adică acei băieți care trebuiau să plece în armată, dar după desființarea serviciului militar obligatoriu și mai ales datorită scăderii natalității, această problemă a organizării balului a fost preluată de către Primărie și Consiliul Local.

Primăria tocmește o formație de muzică populară care întreține atmosfera la bal.

În seara de 6 ianuarie începând cu ora 19, sătenii din localitate se adună cu mic cu mare la bal și începe distracția.

Se interpretează brâuri, hore, ardelene și jocuri de doi iar la ora 23.50 începe *Hora Ionilor*.

Dacă până în seara de Bobotează mai lipsesc câte unii de la bal, în seara de Bobotează sunt prezenți majoritatea Ionilor la bal.

Până cu ceva timp în urmă hora se licita adică cine dorea să poarte hora plătea o sumă de bani cu care căpărașii își acopereau o parte din cheltuielile cu muzica dar astăzi și datorită crizei și a sărăciei de la sate hora este purtată de către primar dacă se numește Ion sau de către unul din preoții din sat care poartă numele de Ion, în horă prinzându-se toți Ionii prezenți la bal dar și Ioanele sau cei care au nume derivate din Ion.

La ora 24.00 se încheie prima horă iar solistul formației le cântă LA MULȚI ANI și le dedică tuturor o melodie cu Ion după care începe a doua horă adică

Hora geasă, moment în care se prind în horă soțiile sau soții celor care poartă numele de Ion dar și alte persoane care doresc să danseze, jocul continuând cu adeleana și jocul de doi până în jurul orei 1.

Toți Ionii care intră în horă iau cu ei cele mai bune băuturi pe care le dețin, iar la ora 24.00 închină cu toții și își urează de bine în noul an.

După horă unii mai rămân la bal iar alții merg la ei acasă pentru a-ți primi musafirii și merg împreună la alți Ioni, petrecerea continuând până în data de 7 ianuarie, târziu în noapte.

În data de 7 Ianuarie aproape toate familiile care au câte un Ion organizează mese în sănătatea Ionilor care la noi se numesc *Praznic*.

***Viceprimar
Rusalin Blagoiescu-Birău***

Nedeia în Valea Almăjului

Stau de multe ori și mă gândesc, precum Creangă, la locul copilăriei mele ca să-mi reechilibrez sufletul alergând cu gândul pe ulițele și dealurile satului și chiar mai fur și acum piersici ori struguri din viile demult dispărute sub obada comunistă.

Dintre amintiri, poate cele mai frumoase, sunt cele legate de *nedeie*. Dar ce este ea? O sărbătoare a satului și care corespunde ca și dată cu cea a hramului bisericii. Cu surprindere am aflat pe la 12-14 ani că este similară cu ruga și asta atunci când un unchi de-al meu s-a căsătorit în zona Caransebeșului. Nici atunci, dar nici acum, almăjenii nu folosesc decât denumirea de *nedeie* sau mai exact – *nigeie*.

Conținutul acestor manifestări ca și evoluția lor în timp este interesantă și pot să o arăt pe ultimii 50 de ani. Primii care au luat pulsul erau copiii și asta fiindcă încă de la primele ore, ca din pământ, răsăreau în mijlocul satului vânzători ambulanti cu înghețată gălbuie făcută din ouă adevărate, apoi lule, adică batoane de zahăr în diferite culori, unele îndoite la capete al căror maestru era țiganul Badea de la Bozovici. Cea mai căutată era turta dulce ce se prezenta sub diverse forme. Băieții luau mai ales pe cele sub formă de cai iar fetițele cele ce imitau inimioare dar mai ales păpuși. Toate erau sub diverse mărimi și influențau prețul. Cel mai adesea, de nevoie, mă mulțumeam cu mărimile medii dar jinduiam, mai ales după rugă, după păpușile expuse în geam de unele fetițe și care erau cel mai adesea cu oglinda în zona abdominală și le păstrau ca amintire.

Toate acestea au cam dispărut, mai ales după Revoluție, când mesele vânzătorilor sunt saturate de puști, pistoale, mașinuțe, soldați, brățări, lanțisoare de tinichea, săbii, mingi, baloane, și câte și mai câte, dar niciodată amintiri din turtă dulce.

Trecând la partea gastronomică gândiți-vă că-n dimineața sărbătorii în același timp fierb cam 300-400 de oale cu sarmale, aliment care a fost, este și va fi nelipsit de pe mese, cum dealtfel nici supa de găină și friptura la cuptor a mielului (primăvara) sau a purcelului (vara-toamna). Bunicile frământă cozonacul cu mac sau nucă și-l bagă la cuptor să-l rumenească. Actualmente se preferă, cu unele excepții, comoditatea aprovizionării de prăjituri, tort și chiar cozonac de la diverse laboratoare de cofetărie. Să nu uităm nici răchia de prune, ce te binedispune, galbenă ca untdelemnul și care este primul lucru cu care te întâmpină gazda.

Ajungând la componenta artistică, se pare că este cap de afiș. Pentru această sărbătoare deosebită în general se pregătesc haine noi și dacă se poate să nu mai aibă nimeni la fel.

Rivalitățile cele mai mari sunt la vârstele tinere dar de fapt nu între protagoniști ci între mamele lor. Mai ales la fete, dar nu este exclus și la băieți, se grupează câte 2-3-4 sau chiar mai mulți (multe) și-și iau haine la fel numindu-se între ei «ortaci» sau «ortace». Acestea se fac pe ascuns cu o discreție atât de mare, încât la sat totdeauna se află. Cum spuneam, mamele sunt mărul discordiei. Legat de aceasta aș vrea să vă povestesc o întâmplare de pe când eram în clasa a doua. Învățătoarea a format, cu noi, elevii, o echipă de dansatori, cam 10 perechi și a propus mamelor să ne facă la fiecare costum popular ca să fie totul desăvârșit la serbare. Zis și făcut, totul a mers bine până la alegerea modelelor puilor (adică a floricelelor) ce trebuiau cusute

sau țesute pe componentele costumelor. S-au certat, nu au cedat niciuna și în final s-au împărțit în două, în funcție de forma acestor pui, pe care de la distanță, adică din sala de spectacole, de fapt, nu le diferențiai.

Muzica era reprezentată în anii 50-70 mai ales de fanfara satului sau a alteia din vecini. Cea mai renumită era cea din Lăpușnicu Mare, laureată a multor festivaluri naționale. Și satul meu, Șopotu Vechi, avea o asemenea formație condusă de Iosif (Ioța) Roiban și deseori ne era corepetitor la dansurile de la școală. Astăzi mai sunt instrumentele fără suflători. Taraf de lăutari avea Rudăria (Eftimie Murgu) cu renumiții Emil și Pătru Vlădia, Ion Stan-Tănănac. Progresiv, fanfarele au fost înlocuite de ansambluri ce aveau în componență saxofoane, taragot, trompetă, acordeon, dar mai ales orgă și 1-2 soliști vocali și pe vocea lor se desfășura jocul. Dar ce am observat în ultimul an, fac playback, fără ca lumea să sesizeze. Dar câțiva au observat că este aceeași succesiune a melodiilor și la o privire mai atentă și-au dat seama că ne pun calculatorul și ei fac figurație.

O speranță de viitor este faptul că niște oameni inimoși au pus instrumentele în mâinile copiilor și au reapărut primele fanfare junior la Lăpușnicu Mare, Eftimie Murgu dar mai ales la Bănia unde printre instrumentiști erau și fete. Este și o colaborare cu Liceul de Artă din Reșița.

Patima pentru muzica și dansul bănățean a făcut să colind din tinerețe toate nedeile almăjene dar și multe din restul Banatului (Văliug, Călnic, Marga, Zorlențu Mare, Țerova, Comorâște, Sacu etc.). Poate sunt subiectiv dar am concluzionat că tot în Almăjul drag, jocul este respectat mai mult. Aici toată lumea știe pasul original și se joacă toate genurile – brâu, horă, de doi, ardeleană, sârbă. Momentul cel mai frumos a fost – și poate va mai fi – când intrau în horă

bătrânii satului și demonstau frumusețea și gingășia pașilor fandați în timp sau contratimp cu care parcă se înălțau deasupra relelor și dușmăniilor cotidiene.

Cine participă la nedei, în afara localnicilor? Cei mai așteptați sunt fiii satului, adică cei plecați și stabiliți pe alte meleaguri ale țării sau lumii și care acum se întorc la matcă să-și revadă locurile natale, să arate copiilor și nepoților de unde au pornit, să șteargă lacrimile celor rămași cu dor sau să pună o floare și o lumânare la cei plecați la cer. Nu participarea la hora propriu-zisă este esențială, ci refacerea în sens invers a traseului inițiat.

Pe lângă aceștia mai vin prieteni, colegi de servicii, șefi sau subșefi etc. O casă fără goști la nedeie este ca o nuntă fără lăutari, tristă și iar tristă. Să nu-i uităm nici pe cei din satele din jur care, neinvitați de cineva special, vin să vadă și să participe la dans. Este și o rivalitate între vecini, care aduce muzica și soliștii cei mai valoroși.

Vreau să închei spunând că în cele șase decenii de viață nu am lipsit niciodată de la nedeia satului meu almăjan – Șopotu Vechi – spre bucuria mea și mai ales a părinților și bunicilor mei dragi care prin sudoarea lor m-au scos în lume.

Reșița, 12.02. 2013

IOSIF BADESCU

Nedeia

Nedeia

La givan

EMILIA COMIȘEL
„Doamna Folclorului Românesc“
– Centenarul nașterii –

S-a născut în ziua de 28 februarie 1913 în orașul Ploiești unde și-a început studiile muzicale pe care le-a desăvârșit la Conservatorul din București. La formarea sa ca viitor etnomuzicolog au contribuit o seamă de profesori iluștri, cel mai îndrăgit dintre ei fiind Constantin Brăiloiu, care i-a devenit mentor.

Activitatea desfășurată timp de ani cu tenacitate și pasiune a împărțit-o între Catedra de Folclor a Conservatorului de Muzică „Ciprian Porumbescu” și Institutul de Etnologie și Dialectologie, pendulând între strada Știrbei Vodă și Nikos Beloiannis din București.

Dar raza de acțiune a Doamnei Comișel nu era atât de îngustă ci, dimpotrivă, culegerile, cercetările,

anchetele folclorice întreprinse de unul singur sau în echipă au cuprins întregul teritoriu românesc, mai mult chiar extinzându-se și în zonele etno-folclorice sud-est europene.

Rezultatele muncii sale s-au concretizat în alcătuirea de antologii de folclor muzical, articole, studii, participări la congrese naționale și internaționale etc., etc.

Autorul acestui articol comemorativ încearcă o justificare a publicării într-un periodic apărut în Banat, a materialului de față.

Mai întâi, oriunde, în această țară, comemorarea profesorului și etnomuzicologului Emilia Comișel este justificată, în această ultimă zi a lunii februarie devreme ce purta supranumele de „Doamna Folclorului Românesc“.

În al doilea rând, puțini cunosc simpatia manifestată de Dsa față de cântăreața de muzică populară Ileana Maciovan și Ansamblul Folcloric „Ciobănașul“ din comuna Băuțar.

Deasemenea, participarea la toate edițiile concursului „La porțile dorului“ a soliștilor de la Făget și publicarea, împreună cu prof. Ion Olteanu a culegerii: „Colindăm, Domnului bunu“ (Timișoara, 1998). O colaborare fructuoasă a avut și cu folcloristul Ion Căliman.

Mare i-a fost bucuria atunci când a aflat că la Timișoara s-au pus bazele, în cadrul Universității de Vest, a „Cercului Științific de Folclor“ de către Gabriel Manolescu și eminescologul Eugen Todoran. Doamna Comișel n-a lipsit de la nici unul din simpozioanele organizate și a fost mereu prezentă cu studii de specialitate în paginile anuarului acestui „Cerc“, chiar dacă se intitula „Folclor literar“. Am avut șansa să-i fiu alături la ancheta folclorică întreprinsă în cadrul „Cercului“ la Teregova (1964), împreună cu folcloriștii Ioan T. Florea (Arad) și Nicolae Ursu (Timișoara).

Fiind unul dintre sutele de studenți ai Domniei Sale, citesc de fiecare dată cu deosebită emoție dedicația de pe cursul de „Folclor muzical“, apărut în anul 1967, în Editura Didactică și Pedagogică din București: „Prietenului Jompan, cu mulțumiri pentru frumoasa-i activitate“, 10 VI 1976, profesor Emilia Comișel.

S-a prăpădit la considerabila vârstă de 97 de ani (18.IV. 2010), așa cum spun versurile mult îndrăgite de poetul Mihai Eminescu:

„Eu mă duc, mă prăpădesc,
Ca un cântec bătrânesc.“

Marga, 18.02.2013

Prof. univ. dr. D. JOMPAN

„Am descoperit în această zonă o comoară extraordinară de cântece și colinde, precum și de datini și obiceiuri legate de acest din urmă gen, aparținător celui mai arhaic strat al folclorului muzical românesc“

Interviu, în exclusivitate cu profesor universitar Emilia Comișel, etnomuzicolog, realizat de Dumitru Jompan

– Doamnă profesoară Emilia Comișel, vă rog, mai întâi..., nu pentru a câta oară vă deplasați în acest an la Făget, ci, mai degrabă, ce vă determină să porniți la drum

înspre aceste meleaguri, precum ar spune băsmuitorul: cu toiag de fier în mână, purtând soarele-n piept, luna-n spate și în umeri doi luceferi?

– Am sosit la Făget înainte de începerea Festivalului-concurs „La curțile dorului“. Am avut plăcerea să particip la un târg al meșteșugarilor de artă populară și la aniversarea Orchestrei de muzică populară din Făget, o formație foarte bună, instruită și dirijată de talentatul muzician Achim Penda. Acest profesor, dirijor și muzicolog timișorean, inventase, în acele începuturi, metode noi în privința structurii repertoriului ei precum și în promovarea unei concepții novatoare a interpretării muzicii populare instrumentale, ceea ce a făcut ca acest nucleu artistic să-și câștige un binemeritat prestigiu în Banat, în țară și peste fruntariile ei. L-am cunoscut apoi pe profesorul Ion Olteanu. Întâmplarea a făcut să fiu prezentă aici și când și-a pețit soția și la logodna domniei sale. Cu un an mai târziu m-am deplasat în localitatea Povergina, unde locuiesc părinții soției domnului Olteanu, unde am întreprins o seamă de cercetări de etnomuzicologie. Om serios, folclorist și animator cultural dornic de a ridica nivelul cultural al semenilor săi, prin multiple și variate acțiuni, m-a convins că la Făget va trebui să revin ca la un izvor «pururea reîntineritor».

– Numai intelectualii «de rasă» ai Făgetului v-au determinat să reveniți mereu în acest spațiu?

– Nu numai ei, ci și faptul că am descoperit în această zonă o comoară extraordinară de cântece și colinde, precum și de datini și obiceiuri legate de acest din urmă gen, aparținător celui mai arhaic strat al folclorului muzical românesc.

– Ați adunat mierea culturii populare a acestui neam cu hărnicia și nestatornicia albinei, mai multe decenii, hălăduind prin satele și cătunele așezate sub merii înfloriți.

Nu credeți că a venit vremea unei bine-meritate odihne, relaxări?

– Adevărat, am lucrat foarte mulți ani în teren, dar nu m-am săturat nici acum de activitatea de culegere a florilor alese ale folclorului. Cu toate că am o seamă de studii, chestionare, lucrări, cărți, antologii de redactat, în ultima vreme am desfășurat anchete etnofolclorice în zona orașelor Baia de Aramă, Târgu-Jiu și Drobeta Turnu Severin. Chiar astăzi, aici, la Făget, am stat de vorbă cu un tânăr din Vrancea, un concurent la acest festival, care mi-a povestit un obicei de înmormântare extraordinar, necunoscut de mine. Nu-i așa, curiozitatea este de genul feminin? Nu e ușor să culegi astăzi, căci întâlnești tot felul de produse folclorice ușoare, aparținătoare unui repertoriu preluat de la radio și televiziune.

– Am observat că tema «marii treceri» apare ostentativ în preocupările și studiile dumneavoastră. Optimismul, exuberanța care vă caracterizează nu trădează câtuși de puțin o eventuală obsesie personală în fața ultimului moment din ciclul vieții omenești? Cum explicați atunci această, să-i spunem convențional, «obsesie științifică»?

– Moartea fratelui meu, care s-a petrecut în 1943, m-a afectat foarte mult. Observând acest sentiment instaurat în sufletul meu după această pierdere irecuperabilă, profesorul Constantin Brăiloiu, cel mai de seamă etnomuzicolog român, față de care nutresc o deosebită admirație, mi-a spus: „Ce-ar fi dacă te-ai interesa mereu despre conceptul țaranului român, despre moarte!?” (Se cunoaște că Constantin Brăiloiu însuși a întreprins studii ad-hoc. Vezi lucrarea „Ale mortului din Gorj”). Recomandarea magistrului a devenit pentru mine din acel moment o cutumă (o lege nescrisă) așa încât, ca un maniac, la toate cercetările de teren, îmi îndreptam atenția și asupra datinilor și obiceiurilor legate de înmormântare.

– *Curiozitatea mă îndeamnă să vă adresez întrebarea: care este motivul pendulării dumneavoastră o dată pe lună între Timișoara și București?*

– Am înființat, acum trei ani în urmă, cu Anca Augusta, o facultate de Folclor și Etnomuzicologie. Veneam o dată pe lună și predam cursul între 8 și 20 cu o mică pauză pentru masa de prânz. Sigur, acest regim de lucru m-a obosit foarte mult și ca atare a trebuit să renunț la ideea deplasării la Timișoara. Regret, căci i-am simțit pe tinerii studenți deosebit de interesați în cunoașterea melosului românesc, țineau foarte mult la mine, la întâlnirile noastre.

– *Spuneți ce v-a legat de Nicolae Ursu, mare folclorist al Banatului și al întregii țări?*

– Am ținut mult la „Uica Lae“, așa cum îi spuneam, nu numai eu, ci toți care îl iubeau. L-am întâlnit adeseori aici, în Banat, ca și la București. Purtam discuții îndelungi asupra interesantelor sale antologii de folclor, despre prelucrări corale, despre cursul de etnologie pregătit, care ar trebui tipărit cât mai degrabă. M-a însoțit la unul dintre Congresele Internaționale de Antropologie și Folclor, ținut la Belgrad. Prezența sa a fost o plăcută surpriză pentru mine, cu toate că, modest cum îl știi, nu a angajat nici în dezbaterile publice, nici pe secțiuni, nici una din problemele pe care le stăpânea «cu asupra de măsură». În schimb și-a făcut relații acolo. Ce folos că în anul următor s-a călătorit înspre lumea fără dor!

– *Ați descoperit cumva în Banat cântăreți de muzică populară autentică?*

– Da, pe Elena Jurjescu și nu numai pe ea. N-aș putea spune că am ajutat-o, dar vreau să mărturisesc că am îndrăgit-o foarte mult (...) Știu prin câte greutatea a trecut și mai știu că e foarte îndrăgostită de folclor. O ascult de foarte multe ori cu mare plăcere și apreciez

la ea pasiunea și dăruirea cu care interpretează cântecele și doinele din Banat. Are o voce extraordinară și o interpretare expresivă. Nu știu de unde are atâtea resurse artistice!? Așa, i-am oferit câteva sugestii cântăreței Ileana Maciovan din Băuțari. Dar să nu-i uităm nici o clipă pe Ana Pacatiuș, Achim Nica și pe ceilalți care constituie „generația de aur“ a cântecului din Banat.

– *Vă rog acum câteva considerații asupra Cercului Științific de Folclor al Universității din Timișoara pe care l-ați frecventat cu regularitate.*

– Da, participarea mea la întrunirile Cercului a fost una activă și permanentă. Se adunau în jurul ideii de valorificare a folclorului atât studenții cât mai ales specialiștii din toate centrele universitare din țară. L-am cunoscut acolo pe Gabi Manolescu, un împătimit al folclorului, și pe Vasile Tudor Crețu, care, în afara studiilor și cărților tipărite pe baza rigorilor științei etnologiei, avea calitatea de a valorifica folclorul în sincretismul lui cum n-am văzut, nicăieri în altă parte, căci pornea de la esența lucrurilor sondând stratul arhaic, formele arhetipale. La Timișoara, mi-a fost dat să vizionez o seamă de filme cu conținut etnofolcloric. Eugen Todoran era mereu prezent la acțiunile organizate de acest Cerc. Contribuția sa la publicarea Anuarului Cercului de Folclor, intitulat „Folclor literar“, a fost considerabilă.

– *A propos de Anuarul folcloric literar, am publicat și eu mai multe cântece de cătănie și, alături de cunoscutul folclorist Nichifor Mihuța, un colaborator al lui Lucian Blaga, câteva balade din Valea Bistrei. Și, pentru că am adus în discuție numele marelui filosof și folclorist din Lancrăm, vă întreb dacă l-ați cunoscut personal?*

– Da, l-am cunoscut la Cluj cu prilejul unui concurs artistic. Știam că a suferit destul (...) N-am putut să stau prea mult de vorbă cu el. Pe nedrept se

spune că numai ardelenii îl adoră; îl iubesc toți românii și îl admiră pentru creația sa poetică, dramatică și gândirea filosofică.¹

– *În fine, sunt curios să aflu ce preocupări aveți în ceea ce privește valorificarea științifică a folclorului românesc?*

– Mă preocupă publicarea corespondenței și a tuturor chestionarelor întocmite de fostul meu profesor Constantin Brăiloiu. Am în vedere câteva opiss-uri: Folclorul copiilor, Baladele populare românești etc.

– *În numele tuturor bănățenilor, care iubesc muzica populară autentică, vă mulțumesc și vă urez mulți ani întru împlinirea tuturor acestor deziderate!*

D. Jompan

În „Redeșteptarea“ (Lugoj), V (1995), 236, p. 9 și „Revista noastră“ (Reșița), V (1996), iunie, p. 12-13

¹ I-am mărturisit fostei mele profesoare de la Academia de Muzică din București că am prezentat, nu demult, comunicarea «Instrumente muzicale aerofone în creația lui Lucian Blaga» și iată ce a spus: Cunosc aproape întreaga operă literară a poetului și dramaturgului, dar nu-mi amintesc ce a scris despre instrumentele muzicale. Era un om cu o minte atât de deschisă. A făcut și studii de antropologie. Tema matală este o temă anexă, dar foarte interesantă pentru noi, muzicologii, căci ne dă prilejul să constatăm cât de adânc a pătruns folclorul, această creație vie, în viața și opera poezilor și scriitorilor noștri.

ION ROTARIU - CORDÎN

Talentatul dirijor și compozitor Ion Rotariu – Cordin s-a născut la 10 ianuarie 1932 la Coștei, părinții săi fiind țărani, tatăl Gheorghe și mama Parascheva Rotariu.

Școala primară a făcut-o în sat, unde a terminat cele șase clase, câte avea în timpul acela școala din Coștei.

De la vârsta de 11 ani, se încadrează în cor unde cântă la alt, ca apoi trei ani mai târziu să cînte și la fanfară (mai întâi la flaut, apoi la clarinet S și B, flighorn și apoi la aproape toate celelalte instrumente de fanfară pe care le însușește pînă în zilele de azi).

Între anii 1952–1954 face stagiul militar la Zagreb (orașul principal al Croației de azi), unde cîntă în orchestra Căminului militar din Zagreb. Aici își însușește tehnica instrumentală și metodele de conducere ale orchestrei, unde debutează ca dirijor.

Întors la Coștei, muncește cu entuziasm pentru refacerea fanfarei, reușind ca în anul 1955 să instruieze o generație de fanfariști, o fanfară puternică, al cărui dirijor este și în prezent la o vîrstă respectabilă.

În 15 ianuarie anul 1955 începe cursurile de pregătire cu 31 (treizeci și unu) de fanfariști, ridicînd

fanfara din Coștei pe cele mai înalte culmi atinse pînă atunci, reușind să obțină cu ea numeroase locuri de frunte ca: locul I la Festivalul fanfarelor din Banatul de sud, locul II la nivelul provincial – Voivodina (aprilie, anul 1956), Premiul întâi în afara concurenței (deoarece fanfariștii erau naționaliști) în Republica fostei Iugoslavia – Serbia, la cunoscutul Festival din Gucea (anul 1959), fanfara din Coștei este laureatul Concursului național de la Prizren (Kosovo), la Putna (România) primesc Medalia de Aur...

Este dirijorul corului mixt din Coștei, pentru care compune versuri și aranjamente muzicale (cor cu acompaniament de fanfară), obținând succese atît în țară cît și în străinătate (Casa de filme din Köln – Germania; Skopje – Macedonia; Vidin – Bulgaria; Ilok – Croația; Alba Iulia, Buziaș, Băile Herculane, Timișoara, Ipotești, Giurgiu... – România; Belgrad, Vîrșeț, Zrenianin, Panciova, Novi Sad, Biserica Albă, Cuvin Glojan, Kraguievaț...– Serbia etc.).

Este întemeietorul (reînființatorul) fanfarelor din satele românești din Banatul de sud precum: Voivodinți, Marcovăț, Rîtișor, Jamul mic, Satul Nou, Vlăicovăț etc. Astfel contribuie la ridicarea nivelului și îmbogățirea repertoriului fanfarelor care erau pe „cale de dispariție”, cît și la viețuirea culturii românești din aceste localități.

Ani la rînd este Președintele festivalului fanfarelor din Banat, aceasta pe merit, fapt că ideea de a se înființa o astfel de manifestație îi revine lui Ion Rotariu – Cordîn.

Ca dirijor de cor și fanfară, cît și compozitor; este autor a mai mult de 300 (trei sute) de piese muzicale: text, muzică sau aranjament.

Este deținătorul **Plachetei și diplomei de Onoare a Comunității românilor din Serbia** (cea mai înaltă distincție pe care o acordă această Instituție), pentru

propășirea spiritualității românești. În anul 2005 primește titlul **Cetățean de Onoare** (Grădinari, județul Caraș-Severin, România), împreună cu încă cinci persoane din Spania și România.

Pentru meritele deosebite în activitatea culturală și promovarea tradiției românești, primește **Medalia de Aur** din partea **Patriarhului Român Teoctist pentru anul 2006** (la Patriarhia din București, împreună cu academicianul și compozitorul *Doga din Moscova - Rusia* și Președintele românilor de pretutindeni, dr. Victor Crăciun din București).

Merită spus că acest om de cultură într-o perioadă de timp (anul 1946) este „Vătaf la Călucurul”, înstruind copiii la dans. În perioada anilor 1980-1990 este membru al Trupeii de teatru din Coștei, când această trupă înregistrează cele mai mari și frumoase succese, fiind și dînsul premiat de nenumărate ori la Festivalul numit „Zilele de teatru ale Românilor din Voivodina”.

Este actor al câtorva filme artistice (coproducții englezo-sîrbe, macedoniene), filme de scurt metraj (RT Voivodina, TV Timișoara), filme TV (ca „Nunta țărănească”, „Eminescu și Veronica”), filme documentare și altele.

Actualmente, este înființatorul „Școlii de muzică” din Coștei, unde înstruiește cu măiestrie tinere talente, copii preșcolari de 5-6 ani, cât și copii de școală; încorporînd soliști de diferite naționalități pentru a simți muzica românească, dar și muzica altor naționalități și a poporului majoritar. Motto-ul acestui om de cultură a fost întodeauna că *„numai cu muzica putem trăi mai frumos și mai bine, uniți unii cu alții, căci muzica este universală și nu cunoaște nici un fel de barieră”*.

Mr. Aurora Rotariu – Planjanin
(fiica lui Ion Rotariu-Cordîn)

Medea

Despre oameni care sfințesc locul... și timpul: ION ROTARIU CORDÎN

1. – *Când și unde v-ați născut?*

Pe data de 10.01.1932 la Coștei, unde termin Școala elementară în limba română, rămân acasă la coarnele plugului, mă căsătoresc în anul 1949 cu Maria (din familia Borca, săteana mea), care mi-a născut două fiice, pe Gheorghina în anul 1950 și Aurora, născuta în anul 1952.

2. – *De ce ați ales această carieră și nu altceva?*

Eu aș zice că nu eu am ales această carieră ci că m-a ales ea pe mine, mai precis Dumnezeu mi-a dat acest har iar eu mulțumindu-i Lui, am cântat mereu, mereu... am adunat în jurul meu pe toți aceia care simțeau cu sufletul lor de țăran muzica și așa am reușit să dăm valori, nestemate iubitorilor de frumos...

3. – *Dacă ar fi să alegeți acum o carieră, ați face aceeași alegere?*

Bineînțeles. Cred că nici nu s-ar putea altfel. O dată muzician... veșnic muzician. Dealtfel sunt mândru de moștenitorii mei, fiica mea Aurora este magistru în științele economice, este cunoscută poetă și scriitoare, interpretează de muzică populară a postului de radio și televiziune Voivodina... Nepoata mea, Cristina a terminat

Conservatorul de muzică și este doctorand la etnomuzicologie, la fel nepotul meu, George, a terminat tot Conservatorul de muzică și el este doctorand la compoziție – deci ambii nepoți (copiii Aurorei) sunt după cum am spus doctoranzi la Universitatea Națională de Muzică din București – România. Azi mă întreb eu, ce ar fi fost ei dacă eu eram altceva și altcineva.

4. – Cum vedeți generațiile actuale comparativ cu cele de pe vremea D-voastră, mă refer la pregătirea profesională, la moralitate, la simțul civic?

Generațiile actuale sunt cu totul altfel decât eram noi. E normal că lumea se schimbă, numai că e păcat că unele lucruri se schimbă în decadențe cum ar fi comorile spirituale, sentimentele oamenilor și tot ce ține de lumea sufletistă, de sufletul omului. Totul s-a prăbușit în fața valorilor materiale.

5. – Cum v-ați descrie în câteva cuvinte?

Răspunsul doresc să îl dau citându-l pe marele filosof grec Platon care a spus – parafrazez „... de nu ar fi muzica, nu ar fi trăire sufletească”. Eu zic că muzica ne înobilează sufletul, ne dăruiește o trăire de sentimente aparte. Deși toate artele fac parte din patrimoniul culturii universale, muzica pentru mine reprezintă o comoară nespus de valoroasă, o divinitate... Deci, trăind cu muzica aproape toată viața, eu aș zice că sunt un om bogat – aidoma unei comori, cu sentimente specifice – divine. Așa mă simt la vârsta asta a mea, destul de respectabilă.

6. – Aveți mulți prieteni? Ce părere aveți despre prietenie?

Prietenii leagă oamenii, prietenia este ceva nobil! Personal am avut foarte mulți prieteni cărora le-am fost fidel, în schimb nu cred că mi-au mai rămas toți prieteni. Eu însă, când e vorba de prietenie mă consolez cu spusele marelui poet român, Eminescu – precum „numai omu-i schimbător pe pământ rătăcitor / dar noi locului ne ținem, cum am fost așa rămânem”.

7. – Care e cea mai frumoasă amintire din copilăria d-voastră? Dar din tinerețe?

Cea mai frumoasă amintire din copilăria mea este faptul ca tocmai atunci am cunoscut poezia ca cea mai nobilă stare de suflet. Și azi îmi amintesc de versurile: „Eu cred în D-zeu și-n Rege, și-n marele conducător și cred în veșnicia țării și-n românescul meu popor”, este vorba de o poezie pe care am recitat-o tocmai în timpul când eram pe băncile școlii.

Din tinerețe mi-a rămas o amintire frumoasă, eu eram așa-zisul „vătaf al calucerilor”, deci, deși eram mic de statură, eu eram alesul să conduc „calucerii” (formația de dansatori, alcătuită doar din bărbați).

8. – Care e sentimentul uman cel mai de preț pentru d-voastră?

Vă dau un răspuns simplu și sincer: este iubirea față de oameni.

9. – Ce înseamnă pentru d-voastră locul natal?

Și la această întrebare vă dau un răspuns foarte scurt. „Sentimentul legat de casa părintească nu se vinde” - niciodată și nicicând, pentru că acest sentiment nu are preț.

10. – *Ce model cultural aveți și aveți?*

Dorința de a ajutama semenii pentru a merge înainte, de a cuceri cunoștințe de mare virtute... pentru propășirea culturală națională și universală. Toată viața mea am trăit-o în acest fel de model cultural.

11. – *Care a fost și este locul familiei în viața d-voastră?*

Familia este baza societății. Respectând aceasta, este firesc că familia mea a avut întotdeauna și are un loc aparte în viața mea. O iubesc nespuse de mult, și mă simt tot atât de iubit.

12. – *Vă simțiți un om realizat/împlinit din toate punctele de vedere?*

Împliniri ar mai fi... nu am realizat totalmente vreri. Niciodată nu aveam timp îndeajuns pentru realizările planificate. Munceam mult, dar timpul s-a scurs mult mai repede de cum mă așteptam.

13. – *Care sunt pasiunile d-voastră? Aveți timp pentru aceste pasiuni?*

Am căutat întotdeauna ca să-mi fac timp pentru diferite pasiuni (vânat, apicultură), sesiuni științifice, întâlniri de suflet...

14. – *Când mergeți undeva aveți obiceiul să vă aduceți câte un suvenir și ce fel de suvenir?*

Cărțile și iar cărțile sunt pasiunea mea cea mare.

Întotdeauna când mă întorceam de la drum, aveam geamantanul plin de cărți. Eram dornic de a-mi îmbogăți cunoștințele din diferite domenii.

15. – Vă place să primiți sau să faceți cadouri?

Mai mult decât să primesc, îmi place să fac cadouri. Veșnic am făcut cadouri la cei care au venit și cei care au plecat de la mine. Este o satisfacție minunată și o stare de a mă simți bine când pot să dăruiesc ceva.

16. – Care e cel mai de preț lucru pe care îl dețineți?

Recunoștințele de la „fostul președinte al fostei țări Iugoslavia” - TITO!

Aceste recunoștințe îmi umplu sufletul și-n zi de azi.

Mulțumiri domnului Ionel Stoitș pentru sprijinul acordat în realizarea acestui interviu.

Interviu realizat de Angelica Herac-Stanciu

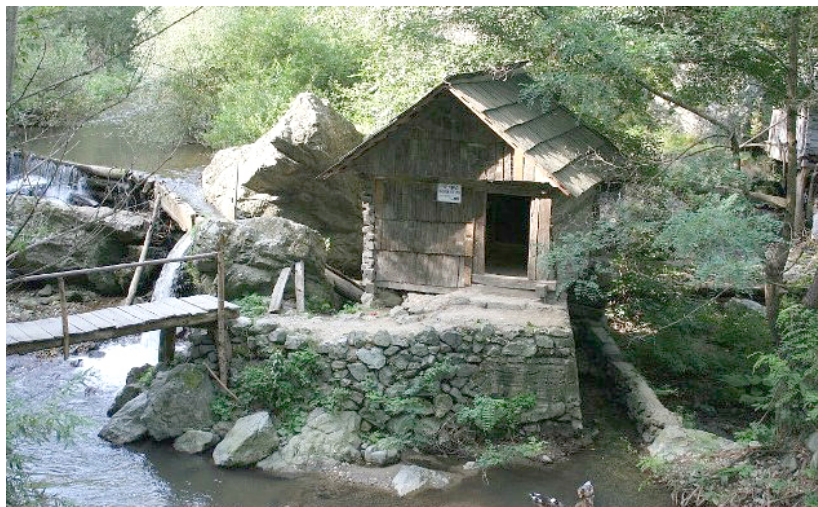
Medeia

Moara de apă din Banat – un patrimoniu etnologic european

Un străvechi cuvânt latin *patrimonium*, ce definea averea părintească transmisă de la părinți la copii, a căpătat în vremurile recente o încărcătură de mare diversitate, de globalizare atunci când vorbim de patrimoniul natural, arheologic, construit ori industrial. Patrimoniul istoric cu diversele sale paliere constituie în egală măsură obiect de cercetare științifică, de conservare și expunere muzeografică dar și de jurisprudență, de protecție acordată de lege. Patrimoniul istoric, constituit prin creații în timp ale unei comunități sau a unor elite, devine definitiv pentru spațiul în care a fost creat și păstrat. Moara de apă definește ideal, în opinia mea, patrimoniul etnologic al Banatului. Moara cu roată orizontală și axul vertical este o mașină hidraulică care a avut o remarcabilă răspândire în spațiul provinciei, pentru care invocăm aici o statistică din anul 1957, când s-a făcut o inventariere a instalațiilor hidraulice din România. Existau atunci în Banat un număr de 74 de mori cu roată verticală și 500 de mori cu roată orizontală sau mori cu ciutură, cum mai sunt ele cunoscute. Cele mai multe mori cu ciutură se aflau

în bazinul Cernei, unde erau înscrise 231 de mori, pe râul Nera funcționau 150 de mori, pe râul Timiș erau 90, în timp ce pe râul Caraș erau înscrise doar 31 de mori. Un recent demers în privința morii cu ciutură din Banat, pe care l-am încheiat anul trecut, relevă o scădere dramatică a morii cu ciutură. Am regăsit pe râurile de munte ale Banatului circa 100 de mori cu ciutură. Amploarea reală a restrângerii patrimoniului etnologic al provinciei este dată de faptul că alte două clase ale morii de apă și anume morile plutitoare și moara cu roată verticală și axul orizontal, aflate de regulă pe marile râuri ale provinciei, au dispărut cu totul din peisajul cultural al Banatului.

Viața morii de apă este strâns legată de viața satului românesc din Banat. Lumea satului românesc a fost profund și durabil marcată de fenomenele istorice ale ultimei jumătăți de veac, începând cu colectivizarea socialistă din anii 60 ai secolului trecut și, mai recent, de schimburile de proprietate survenite după 1990, schimburi din care n-a reușit să-și mai revină. Moara cu ciutură, odată cu pierderea funcției sale economice din lumea rurală ce-i conferea sens și vitalitate, străveche și genială mașină hidrotehnică, are nevoie urgentă de conservare și de includere în sfera patrimoniului cultural al comunităților locale. Cu siguranță că demersul nu este unul simplu fiindcă moara de apă are o situație complicată juridic, fiind o proprietate de grup, se află în mijlocul unor comunități îmbătrânite și în disoluție, însă salvarea și conservarea patrimoniului etnologic al Banatului impune găsirea urgentă a unor soluții de salvare de către autoritățile locale și centrale, de instituțiile științifice și academice, de oriunde poate veni o speranță de viață. Lumea civilizată a Europei, spre care tindem și în care vrem să ne integrăm, și-a creat demult asociații culturale care se ocupă de

Cel mai întins parc mulinologic din sud-estul Europei

conservarea morilor de apă, de restaurarea lor și integrarea acestora în peisajul cultural local.

Vechimea morii cu ciutură din Banat, arhitectura lor integrată în ambianța satului românesc pledează

pentru salvarea acestui patrimoniu etnologic al provinciei, definitoriu, în opinia mea, pentru identitatea culturală a Banatului.

Monumentele păstrate prezintă ansambluri unitare, construite din lemn și piatră și cu o arhitectură simplă, arhaică. Arhitectura morilor din lemn, concentrată în bazinul Belarecăi la Cornereva și în valea Almăjului, cu splendidul ansamblu mulinologic de la Rudăria, se distinge prin aspectele ce o leagă de tradițiile locale, dar și de interferențele cu spațiile învecinate ale Banatului. Extrem de spectaculoasă este arhitectura morilor pe piloni de lemn ce se păstrează la Rudăria putându-se vedea asemenea monumente ridicate pe piloni la Putna și Șopotu Nou. Pridvorul constituie un element inedit întâlnit în arhitectura morilor de la Topleț și de la Rudăria. Pridvorul deschis, amenajat peste parterul înalt al caselor, numit în grai „cindă”, se întâlnește în arhitectura locală a Banatului montan, fiind preluat și în arhitectura morii de apă. Instalația hidrotehnică a morilor, cu iazurile de captare a apei, canalul de aducțiune numit *ierugă*, bazinul de acumulare și sistemul de admisie prin *butoni* sunt elemente extrem de ingenioase și spectaculoase în același timp, ce conferă mare vizibilitate patrimoniului etnologic în structura rurală.

Argumentele mai sus invocate constituie o pledoarie pentru patrimoniul etnologic al Banatului, pentru conservarea și salvarea sa, după modelul european și, în egală măsură, o pledoarie pentru constituirea unui *muzeu mulinologic românesc* în Almăj, la Bozovici ori Rudăria. Morile de apă sunt monumente istorice de primă importanță ale Banatului, ce definesc o identitate culturală proprie, legată de lumea rurală românească.

Dr. DUMITRU ȚEICU

Tata Oancea – 40 de ani de la moarte

În 2013 se împlinesc 132 de ani de la nașterea lui Petru Encoveti Oance, cunoscut sub numele de Tata Oancea, poet, publicist, sculptor și editor țăran, un mare bibliofil și harnic autodidact, și 40 de ani de la moarte.

Născut în Vasiova în 29 august 1881 (la acea vreme Vasiova era un sat între localitățile Bocșa Montană și Bocșa Română) într-o familie de țărani, învață patru ani la școala românească din sat și doi ani la cea nemțescă, dar citește extrem de mult și devine un pasionat al cărților. Astfel reușește să-și încropească o importantă bibliotecă personală, devenind un adevărat bibliofil.

„Opera” sa de bază este revista „Vasiova”, pe care o realizează singur între anii 1929 – 1947. Este uluitor faptul că reușește atâta timp să o susțină cu forțe proprii: scrie articole, adună materiale, execută manopera

tipografului și corectorului, își face publicitate și aleargă din loc în loc s-o vândă, s-o distribuie.

A avut cinci copii, toți absolvenți de bacalaureat și studii superioare, dar urmași nu are decât de la un singur copil: cel devenit preot. Fata acestuia locuiește în Timișoara, iar casa părintească din Vasiova a fost vândută în urmă cu câțiva ani, după moartea ultimului fiu care trăia aici, Titus.

Tata Oancea a rămas în memoria oamenilor ca o figură pitorească a Vasiovei și a Banatului, unic prin unele fapte ale existenței sale. El este cunoscut pentru ce a însemnat în literatura și publicistica bănățeană interbelică, dar mai ales pentru dragostea sa pentru cărți și creație.

Biblioteca Publică din Bocșa îi poartă numele și-i cinstește memoria în fiecare an prin diferite activități specifice, de un festivism mai mult sau mai puțin pronunțat.

În ultimii ani descoperim tot mai multe scrieri inedite ale lui Tata Oancea, materiale importante pentru orice bibliotecă, dar și pentru cei care prețuiesc literatura lui Tata Oancea, pentru cei care sunt pasionați de personalitatea acestuia și au aplecare spre cercetare.

Pentru toate aceste materiale inedite managerul Bibliotecii „Tata Oancea” Bocșa mulțumește dlui. ing. Ioan Săcuiu, omul care le-a salvat de la distrugere și le-a dăruit bibliotecii.

Manuscrise Tata Oancea

La sfârșitul anului 2010, sub egida Bibliotecii Publice „Tata Oancea” Bocșa, în seria „Bocșa – istorie și cultură”, a apărut un volum inedit semnat de Tata Oancea: *Moartea călugăritei fără noroc*. Cartea s-a născut prin recuperarea unui manuscris aruncat la gunoi de

noii proprietari ai casei lui Tata Oancea. Omul care a salvat manuscrisul de la distrugere este dl. Ioan Săcuiu și tot acesta l-a donat bibliotecii spre păstrare și valorificare.

Pe lângă acest dosar care conținea o poveste, dl. Săcuiu a mai salvat de la distrugere caiete, dosare, hârtii care i s-au părut domniei sale mai importante sau deținând informații complete. Recent, am primit la bibliotecă de la fam. Săcuiu câteva numere ale revistei „Vasiova”, câteva hârtii destul de deteriorate, dar pe care sunt scrise poeziile chiar de către Tata Oancea și câteva dosare care, la prima vedere sunt lipsite de importanță. Totuși, la o privire mai atentă, acestea nu sunt de aruncat, ele fiind chiar valoroase pentru cei pasionați de scrierile lui Tata Oancea și de personalitatea acestuia. Sunt dosare, unele numerotate și datate, în care Tata Oancea ținea **evidența abonaților la revista „Vasiova”**. Trei dețin numele persoanelor abonate, iar un dosar conține numele instituțiilor unde Tata Oancea trimitea revista.

Acest dosar oficial cuprinde anii de apariție a revistei „Vasiova” 1931-1942, pentru fiecare an fiind întocmit un tabel cu următoarea rubricatură: numele instituției, locul, numărul de exemplare și lunile. Apoi tabelul este ștampilat din locul de unde sunt trimise revistele. Ștampilele conțin locul și data: ex. Oravița. Jud. Caraș 30 Dec. 1931 sau Timișoara 30. IX. 937. Astfel, unele tabele au ștampile din ambele localități.

Conform acestui dosar de evidență, Tata Oancea a trimis revistele „Vasiova” la următoarele instituții: Ministerul de Interne Dir. G-rală a Presei și Propagandei București, Academia Română București, Fundația Regele Mihai I București, Ministerul de Externe București, Consiliul de Miniștri Biroul Presei și al Informațiilor București, Căminul studenților București, Cercul aca-

demic București, Universitatea Iași, Biblioteca Ureche Galați, Universitatea Cernăuți, Astra Sibiu, Universitatea Cluj, Insp. Artelor Cluj, Siguranța Cluj, Siguranța Timișoara, Siguranța Recita, Tribunalul Oravița, Procuror regesc Oravița, Jandarmeria Oravița, Poliția Oravița, Oficiul Poștal Oravița, Biblioteca Centrală Chișinău, Biblioteca R.Fer. I Iași, Garnizoana Pieței Oravița. Este vorba de perioada 1931 – 1942. Dosarul se încheie cu o adresă (nr. 161 cenz. din 6 iulie 1943) din partea Prefecturii Județului Timiș Torontal, Biroul Cenzurii Presei care dispune următoarele:

„Către Direcțiunea revistei „Vasiova”, Timișoara, str. Mareșal Joffre, nr. 10.

În conformitate cu ordinul Domnului Mareșal Ion Antonescu comunicat nouă cu ordinul Ministerului Afacerilor Interne Nr. 16624/1943, binevoiți vă rugăm a înainta pe adresa Președenția Consiliului de Miniștri, Serviciul Presei, câte 3 exemplare din fiecare număr al publicației Dvs., imediat după apariție. Semnează Prefect. Subprefect Dr. M. Marcu și șeful cenzurii”

Celelalte trei dosare sunt mai simplist scrise și conțin numele persoanelor care erau abonate la revista „Vasiova”. Acestea sunt din diverse localități, din diverse zone ale țării. Așadar, localitățile sunt scrise în ordine alfabetică, iar la fiecare localitate sunt notați cu numele abonații, tot alfabetic.

Un dosar cuprinde abonații din anul 1935, unul din anul 1938, iar unul probabil din anul 1937. Cele trei caiete, că de fapt asta sunt, niște caiete, sunt prinse între copertile revistelor „Vasiova”, coperti care sunt murdare și destul de deteriorate.

Localitățile în care avea Tata Oancea abonați particulari la revista „Vasiova” sunt:

Pentru anul 1935 - Alejd (jud. Bihor), Anina, Anina-Steierdorf, Arad, Banloc, Bărăteaz, Biled, Beregsăul

mare, Beregsăul mic, Bobda, Belinț, Blajova, Bogoltin pe Corniereva, Broșteni, Băile Buziaș, Băile Herculane, Berecuța, Berini, Berzovia, Bocșa Montană, Bocșa Română, Bozovici, Brașov, București, Comuna Cerna of. Stamora Rom. Jud. Timiș, Caransebeș, Cacoveni, Cărpeniș, Ciacova, Ciclova montană, Ciclova română, Chișoda, Chesinț, Craiova, Comorâște, Călnic, Clopodia, Călacea, Cebza, Comloșu mare, Capăt, Chevereșul mare, Chizeteu, Cluj, Caracal, Dej jud. Someș, Deta, Denta, Foieni, Ficatar, Forotic, Folea, Gătaia, Ghermăn, Giroda, Giulvăz, Greoni, Giroc, Ghilad, Hodoni, Jamu Mare, Jeloda, Izvin p.u. Recaș, Jecica mică, Jadani, Jebel, Jimbolia, Lipova, Lovrin, Lugoj, Mândruloc (p.u.Gloglovați), Moniom, Mercina, Mehadia, Moșnița, Nerău, Oravița, Ohaba Forgaci, Ocna de Fer, Orșova, Obârșia jud. Romanați, Parța, Peciul nou, Păduricea, Pesac, Petroman, Recița, Răchitova, Răcăjdia, Recaș, Remetea mare, Sânnicolaul mare, Sculea, Sibiu, Sighișoara, Șemlac, Sânmihaiul român- Timiș, Sălcia, Socolar, Secoș, Șoșdea, Sacoșul turcesc, Sârbova, Sânersig-Sinca, Satchinez, Saravale, Surduc, Șipet, Slatina Timișului J. Severin, Ticfanul mic, Ticfanul mare, Tirol, Topolovăț, Timișeni Șag, Timișoara, Topleț, Unip, Utvin, Vinga, Urseni, Voiteni, Vucova (p.u.Nichișoara), Vasiova.

Menționez că toate caietele se încheie cu Vasiova, indiferent de ordinea alfabetică și am păstrat ordinea în care apar, precum și denumirile, conform manuscriselor.

Din această evidență rezultă că în anul 1935 revista Vasiova a fost trimisă la 880 abonați, cei mai mulți din Timișoara (273), apoi Oravița (130). Dar, ca și notă informativă, menționez numărul abonaților din localitățile cele mai importante pentru noi: Reșița (45), București (34), Vasiova (33), Bocșa Montană (28), Caransebeș (15), Bocșa Română (9).

Abonații din Bocșa Montană în 1935 au fost:

Bojincă Gheorghe, Buruleanu Vasile, Catone, Căzanu Nichi, Gașpar, Ivan Gligor, Ivan Vasile, Kosztrobler Sandi, Manciu, Mățiu Zochei, Minerva, Muntean Mihaiu, Muntean Mihaiu, Milencovici, Paleta, Pervu Petru, Petru Ion, Perian Ion, Renoi Iosif, Ristici Milan, Roșcoba Coriolan, Siche Ștefan, Stik Adalbert, Serafim, Zgriban Dimitrie, Manciu Petru, Anton Petru și Săbău Anton. (Numele sunt scrise exact ca în manuscris)

Din Bocșa Română: Biște Ion, Crina Iuliu, Ișfan Stanu-Ion, Manciu Ștefan, Oance Ion-Vuia, Pancanu Cornel, Popovici Miron, Reuniunea de m.șicant. și Răla (înv.).

La abonații din Vasiova sunt trecute și poreclele, aici fiind mai multe familii cu același nume, dar și un obicei al poreclelor: Anțilă finu Petru, Anțilă Piti Petru, Anțilă Trumi Nică, Anțilă Mehală Mitru, Andreș, Almăjenii, Avram Anțiloni Petru, Anțilă Pașcotă Mitru, Belcu Constantin, Bicsah, Drăgan George, Florei Sumel, Florei Vasile, Florei Pânduru Vasile, Florei C. Nicolae, Florei Soica Petru, Golea Mitru, Desinger, Iova Beri Nică, Iova Pancea Nică, Ivan Binișanu Ion, Ivan Luci Nică, Marta Moise, Mircea Rișca Sumel, Novac Aurel, Novac Sanca Petru, Stancovici Daniel, Petrovici Cocos George, Petrovici Văru Ion, Elgiu Iacob, Vervan Nicolae, Teodor Fanu, Guth Robert-Jozi.

În anul **1937** mai apar și alte localități: Becicherecul mic, Belinț, Broșteni, Cenadul mare, Crai Nou – Rudna, Dejanu, Doclin, Ferendia, Felnac, Firiteaz, Feneș, Gaiul mic, Odorbei, Opățița, Otelec, Periam, Petroman, Pustiniș, Târgu Logrești jud. Dolj, Tomnatic, Uliuc, Zabrani. Totuși, numărul abonaților scade. În 1937 sunt înregistrați 636 de abonați, cei mai mulți din Timișoara (213), apoi Oravița (78), Reșița (34), București (30), Vasiova (26), Bocșa Montană (21), Caransebeș (11), Bocșa Română (9).

Abonații din Bocșa Română în 1937 erau: Belcu

Vasile, Biște Ioan, Crina Iuliu, Ișfan Ion Stanu, Manciu, Oancea Ion Vuia, Păncanu Cornel, Popovici Miron, Reuniunea de m. Mureșanu.

Bocșa Montană: Bojincă George, Catane, Gașpar Ion, Ivan Gligor, Kosztroblor Sandi, Jianu, Manciu, Mâțiu Zochei, Minerva, Muntean Mihai, Pervu Petru, Petru Ion, Perianu Ion, Renoi Iosif-Pepi, Ristici Milan, Roșcobanu Coriolanu, Săbău Antoniu, Serafin, Siche, Stik Adalbert, Zgriban Dimitrie.

Abonații vasioveni: Anțilă Petru finu, Anțilă Petru Piti, Anțilă Mitru (...), Anțilă Nicolae Trumi, Avram Petru Anțiloni, Belcu Const., Bicsah, Elgiu Iacob, Dragan George, Florei Sumel, Florei Nicolae, Gensinger, Golea Mitru, Guth, Ivan Ion Binișanu, Ivan Nică Luci, Iova Nică Beri, Iova Nică Pancea, Marta Moise, Mircea Sunel Rișca, Novac Aurel, Petrovici Ion Buget, Petrovici George Cocoș, Petru Florei (...), Stancovici Daniel, Vervan Nicolae.

În anul **1938** și localitățile și abonații sunt cam aceiași. Sunt înregistrați 605 abonați, cei mai mulți din Timișoara (222), apoi Oravița (58), Reșița (32), Vasiova (27), Bocșa Montană (19), Bocșa Română (8), București (1)

Abonații din Bocșa Română în 1938 sunt: Belcu Vasile, Crina Iuliu, Ișfanu Ion Stanu, Oancea Ion Vuia, Păncanu Cornel, Popovici Miron, Reuniunea de muzică Mureșan, Ișfanu Claudiu Miron.

Abonații din Bocșa Montană: Bojincă George, Catane, Gașpar Ion - primpretor, Kosztroblor Alex., Jianu-perceptor, Manciu- la pretură, Mâțiu Zachei, Minerva, Munteanu Mihai – Prund, Petru Pârvu, Petru Ion, Perianu Ion, Renoi Iosif-Pepi, Ristici Milan, Săbău Anton, Serafin – șef agronom, Siche – inginer oc. Silvic, Stik Adalbert – avocat, Zgriban Dimitrie.

Vasiova: Anțilă Petru finu, Anțilă Petru Piti, Anțilă Mitru (...), Anțilă Nicolae Trumi, Avram Petru Anțiloni,

Belcu Constantin, Bicsoh, Elgiu Iacob, Drăgan George, Florei Sumel, Florei Nicolae-c., Florei Petru (...), Gensinger, Golea Mitru, Guth, Ivan Ion Binișanu, Ivan Nică Luci, Iova Nică-Beri, Iova Nică-Pancea, Marta Moise, Mircea Sumel-Rișca, Novac Aurel, Petrovici Ion-Buget, Petrovici George Cocoș, Stancovici Daniel, Vervan Nicolae, Mărie lu Buța.

În unele cazuri numele persoanelor sunt însoțite de adresă, în special abonații din localitățile mai mari, iar în dreptul lor se găsesc tot felul de însemnări: profesie, funcție, prețuri, număr exemplare etc.

Aceste caiete de evidență întocmite de Tata Oancea completează în mod fericit fondul special de documente al Bibliotecii din Bocșa și ne oferă o privire mai detaliată asupra circulației revistei „Vasiova”, asupra cititorilor acestei publicații, precum și asupra instituțiilor care dețin colecția completă a revistei.

GABRIELA ȘERBAN

Medeia

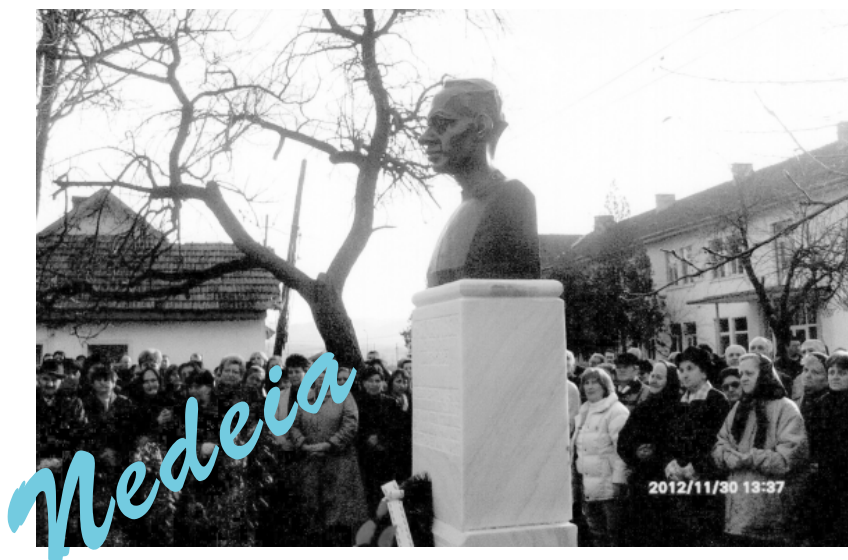
Dr. Iosif Olariu – un medic care a iubit oamenii Văii Almăjului

Nu demult în Valea Almăjului, la Bozovici, a avut loc un eveniment deosebit: dezvelirea bustului dr. Iosif Olaru, una din marile personalități ale zonei.

Deschiderea ceremoniei a fost făcută de primarul comunei Bozovici, domnul Adrian Stoicu.

Ceremonia a fost onorată de prof. univ. dr. Sorin Pescariu, șef al Clinicii de Cardiologie de la Universitatea de Medicină Timișoara, de foști colaboratori ai dr. Iosif Olaru, de fiul acestuia, dr. Mario Olaru, deputați, preoți, foști pacienți, precum și alte persoane care l-au cunoscut.

Evenimentul a fost organizat de unicul sponsor al bustului, prof. univ. dr. Sorin Pescariu.

Dealtfel aceeași personalitate a sponsorizat în urmă cu doi ani instrumentele fanfarei din Bănia.

Personalitatea doctorului Iosif Olaru a fost evocată de dr. Vasile Miculescu, as. Brândușa Stoinel, foști colaboratori ai dr. Olaru, deasemeni de prof. univ. dr. Sorin Pescariu, fiu al unor părinți proveniți din Valea Almăjului.

Vorbitorii au evidențiat dragostea dr. Olaru pentru Valea Almăjului, fiind zona din care se trăgeau părinții lui.

Dr. Iosif Olaru vine la Bozovici ca medic în 1953, pentru o perioadă limitată de 6 luni, dar rămâne aci până la sfârșitul vieții sale.

Plecarea dr. Ionescu, chirurg la Spitalul din Bozovici până atunci, determină organele medicale să solicite prof. Ion Mureșan să le trimită un chirurg – dr. Iosif Olaru lucra în Clinica de Chirurgie cu prof. Mureșan care-l considera un cadru de viitor, astfel că îi propune dr. Olaru să se ducă la Bozovici pentru un timp limitat, urmând să se întoarcă la Clinică.

Având în vedere locul de origine al părinților săi pleacă la Bozovici.

La sosire găsește un spital cu 20 de paturi, insuficiente pentru a asigura o asistență pentru a trata cazuistica din zonă.

Hotărăște să rămână la Bozovici și solicită organelor superioare să-i aprobe fondurile necesare construirii

unui spital. I se aprobă, astfel că se începe construirea spitalului între 1959-1960.

Noul pavilion construit avea secție de chirurgie, secție de ginecologie și secție de interne, secția de pediatrie funcționa în vechea clădire. În acest fel spitalul a ajuns la 120 de paturi.

În afara fondurilor afectate construcției, dr. Ion Olaru a avut sprijinul populației din zonă, primarii solicitând numărul de persoane necesare pentru lucrări – în acest fel zilnic primăriile trimiteau numărul de persoane solicitat.

În cuvântul său, prof. dr. Sorin Pescariu aprecia profesionalismul dr. Iosif Olaru, menționând că „era chirurg al tuturor organelor“ și „un specialist în aplicarea anesteziei locale“, calități ce l-au ajutat să rezolve mari urgențe.

Neavând anestezist, era obligat să folosească anestezia locală, metodă utilizată de către clinica din care provenea.

În ultimii ani de activitate ai dr. Iosif Olaru, Ministerul Sănătății nu mai accepta intervenții mari în unitățile ce aveau medic anestezist, astfel că nu a mai putut aborda unele cazuri.

Pentru a rezolva urgențele în cât mai scurt timp, și-a construit casa la doi pași de spital.

I se transmitea telefonic sau printr-un cadru mediu „veniți, avem o urgență“.

Cazurile grave îl făceau să stea în spital alături de bolnavi, fără a ține cont de timpul care depășea orele de serviciu.

Populația avea o încredere deosebită în el, așa încât uneori îi solicitau să interneze în spital cazuri care au fost tratate în unități medicale mai mari dar care mai aveau unele suferințe.

Cazuri de acest gen au fost publicate în „Muncitorul

sanitar“, azi „Viața medicală“, elogiindu-l pe dr.Iosif Olaru.

Stând mult în spital și-a neglijat familia – pentru el casa era spitalul.

Dr. Iosif Olaru a condus spitalul în calitate de director între 1954-1990, deci până la stingerea din viață la vârsta de 65 de ani.

După decesul tatălui, asistența chirurgicală a fost preluată de fiul său, Mario Olaru, până la închiderea spitalului în urmă cu doi ani.

Cu aceeași dragoste pentru Valea Almăjului, fiul său a continuat să asigure asistența chirurgicală prin cabinetul său propriu.

Speranța almăjenilor este că vor exista preocupări la cei în drept pentru a redeschide spitalul în vechea structură. Trebuie menționat că în Bozovici a existat asistență cu paturi încă din vechime în cazarma locală unde în afară de asistența militarilor, se mai asigura asistență și localnicilor.

Datorită izolării, întotdeauna în zonă au existat medic și 8-10 paturi. Cazurile grave erau trimise spre Biserica Albă iar din 1913 spre spitalul din Oravița (construit atunci).

Dr. IOAN LUCA

Medecia

S-a stins un mare doinitor al Banatului: Achim Nica

De la Gelu Stan, vineri 23 noiembrie 2012, la Oravița, am primit vestea că a murit Achim Nica.

Aveam cred că 10 ani când l-am văzut prima dată la Lăpușnicu Mare cântând în fața Bisericii și acompaniat de fanfara din localitate. Apoi mergeam la spectacolele susținute cu Orchestra „Lazăr Cernescu“ din Caransebeș la Căminul Cultural din Lăpușnicu Mare. Apoi pe parcursul activității mele l-am cunoscut bine.

Am participat la aniversarea a 69 și 70 de ani la Obreja, a 80 de ani la Oțelu Roșu, împreună am fost trei ani la București și Timișoara la Ruga bănățeană și la alte manifestări unde m-am bucurat de cântecele sale. Achim Nica a fost născut, nu făcut solist vocal, tenor de coloratură cu acuratețe interpretativă, melismatică bogată, tehnică vocală deosebită și nu în ultimul

rând interpretare – s-a impus în muzica populară națională și deși a debutat târziu consacrarea a venit repede ajungând „fala“ Banatului în materie de cântec „doinit“. Îl consider un reper și un model pentru tinerii interpreți, lucru constatat de fapt și la festivalurile de muzică populară unde un număr tot mai mare de concurenți aduc în scenă cântece lansate și consacrate de Achim Nica. Nu pot să nu subliniez calitățile deosebite ale omului Achim Nica: o modestie ieșită din comun privind cu mult respect orice interlocutor, punând mult suflet și pasiune atunci când interpreta, cântând cu aceeași ardoare și pentru 100 și pentru 1000 de spectatori. Achim Nica a fost interpretul care nu s-a abătut de la crezul său artistic: promovarea și afirmarea cântecului popular autentic. Și în acest sens a lansat melodii care au devenit adevărate perle ale muzicii populare românești, contribuind la îmbogățirea tezaurului nostru folcloric. „Săracă copilărie“, „Lăsai pușca ruginită“, „La Obreja într-o grădină“, „Voi feciori când vă-nsurați“, „Frunză verge ca măraru“, „Ș-am plecat cu coasă nouă“ sunt doar câteva din melodiile care vor face ca Achim Nica să trăiască și să rămână printre noi. Cum era și firesc am fost la înmormântare în 25 noiembrie 2012 la Obreja. A fost multă lume: dansatori din Caransebeș și Oțelu Roșu, instrumentiști din aceleași localități și interpreții: Nicoleta Voica, Tiberiu Ceia, Felicia Stoian, Vasile Conea, Petrică Miulescu Irimică, Traian Barbu, Ștefan Isac, Daniela Văcărescu, Florica Franț, Adrian Stanca etc., toți veniți să-l conducă pe ultimul drum.

Suntem mai săraci spiritual și nu știu când golul lăsat de Achim Nica în inimile celor care l-au iubit va fi umplut din nou. Dumnezeu să-l odihnească și să-l așeze în loc cu verdeață de unde au fugit durerea, întristarea și supărarea.

Prof. GHEORGHE ȚUNEA

Începuturile vilegiaturii în Wolfsberg

Wolfsbergul sau Gărâna înseamnă ceva mai mult decât Festivalul de Jazz (cel mai cunoscut eveniment din acest loc), înseamnă identitate, și o identitate formată datorită colonizării din anul 1838, după care urmează o lungă perioadă în care acești pemi și-au „domesticit” locul de trai. Apoi urmează deportarea, care a separat familii întregi, fie pentru un timp, fie pentru totdeauna.

Cu toate acestea, pemii și-au format o identitate, au fost un grup închis, și-au propagat în comuna lor toate meșteșugurile, au făcut comerț cu cartofi, smântână și unt, acestea fiind printre produsele care se produceau în casă.

Pentru a păstra o identitate a unui loc este nevoie de procesul memoriei ca factor de legătură între trecut și prezent. În această lucrare s-au studiat trei tipuri de discursuri, pornind de la bătrâni, apoi tinerii urmași și continuând cu cei care, într-un fel sau altul, transmit această memorie altora.

Turismul a fost prezent în viața gărânenților încă din anii 1828-1830 sub numele de vilegiatură. Vilegiatură pentru că Gărâna este amplasată la o altitudine de

aproximativ o mie de metri, unde aerul curat este un medicament. Din acest motiv s-a dorit și deschiderea unui sanatoriu, aerul fiind benefic pentru oamenii cu probleme psihice. Este o zonă pentru tratament și relaxare totodată, familiile vin cu copiii, iarna vin turiști la schi.

Pemii sunt și au fost mereu la granița dintre România și Germania. Au venit datorită colonizării, s-au obișnuit aici, dar au plecat imediat după anul 1990. Asta arată faptul că nu se simțeau aparținători ai acestei țări. Dar plecarea în Germania nu a schimbat mult lucrurile aflăm asta din mărturii. Acolo nu sunt considerați germani, ci auslanderi. Așadar, nu sunt acasă nicăieri, identitatea lor șovăielnică e bine conturată de acest lucru. Unii dintre cei plecați, cei mai bătrâni regretă faptul că au plecat, ceilalți, care au rămas spun că în Gărâna este casa lor, aici sunt îngropați strămoșii și aici vor să rămână și ei. Cei din generația următoare doresc o viață după pensionare la Gărâna, dar dacă ar avea de ales între cele două, ar alege Germania, cu siguranță. Unele alegeri sunt făcute din prisma simțirilor, iar altele, din prisma nevoilor.

Gărâna nu a fost niciodată un teren prielnic pentru locuitorii săi, în primul rând, clima este foarte rece, iarna durează din noiembrie până în aprilie. Pământul este neroditor, cele mai cultivate legume sunt cartofii, secara și ovăzul. În al doilea rând, situarea între munți nu le-a permis nici accesul la celelalte comune. Percurgeau ore întregi pe drum pentru a merge la piețele din Reșița și Caransebeș, unde își comercializau produsele. Cu toate acestea, și-au format o identitate proprie, fără influențe exterioare. Chiar dacă nu se mai păstrează tradițiile, sărbătorile nu se mai țin la fel, Gărâna este și va fi un spațiu al turismului, în care se integrează puțin din identitatea pemilor.

Lucrarea de față este doar o introducere în me-

moria pemilor formată de-a lungul anilor, astfel că se mai pot întreprinde multe cercetării asupra comunității care să vizeze alte aspecte. Tema rămâne deschisă tocmai prin amploarea pluralității discursurilor identitare care încearcă o reconstruire a memoriei.

Încă din anii 1928-1930, un director de bancă din Lugoj observă potențialul turistic al Wolfsbergului, plătându-i foarte mult situarea, clima și oamenii. Venind cu familia în fiecare an la convins pe tatăl Elzei Weinfurter să facă un mic restaurant, până atunci el având un birt și un magazin mixt. Cu timpul, au venit și alți oameni în concediu la Wolfsberg, vilegiatura s-a dezvoltat. Fiecare familie avea în casă o cameră pentru musafiri și una în care locuiau. În timp ce tatăl Elzei a fost în război, ea și mama sa au fost cele care s-au ocupat de ceea ce dețineau până atunci. Oamenii veneau în concediu din toate părțile, spune Elza: *Veneau în Gârâna de prin toate părțile. Și bănățenii, dar și de la București au venit. Ce să spun, toate casele, camerele de oaspeți erau pregătite. Oamenii din sat dimineața s-au dus la cosit, iar mașina care venea de la Slatina aducea musafirii. Era un om angajat care lua valizele și știa că trebuie să le ducă la numărul cutare, la familia cutare. I-a dus acolo, iar seara, când au venit sătenii de la fân au găsit musafirii în casă. Așa a fost de organizat. Și nu s-a furat, nu s-a destrămat nimic. Era totul în ordine. Deja de cu iarnă au pus scrisori unde cereau, pentru luna iulie sau august, o cameră pentru trei săptămâni să fie rezervată atunci când vin.*¹

Pentru locuitorii Wolfsbergului, vilegiatura era o sursă de câștig, pe lângă banii câștigați din produsele alimentare vândute. Motelul din Wolfsberg s-a construit

¹ Interviu cu Elza Weinfurter realizat de Mihai Crîznic, publicat în revista „Orizont“, nr. 8 (1415), 20 august 2000, serie nouă, anul XII, pag. 14.

Kirchgang in Wolfsberg

Gărâna/Wolfsberg

Kirvait l. Gărâna

Medeia

între anii 1936 și 1937 de către familia Weinfurter, dar o dată cu izbucnirea războiului, în anul 1939, s-a stagnat și cu lucrările. După terminarea războiului, motelul a fost vândut la cooperatie, deoarece nu mai erau resurse pentru a-l întreține și mai ales pentru a nu întrerupe vilegiatura. În Wolfsberg au venit cetățeni elvețieni, germani, unii au vrut să construiască un sanatoriu, alții au admirat peisajul, ajungând fotografiile în presa germană. Unul din turiști a donat o orgă pentru Wolfsberg. Mai târziu, tatăl Elzei a construit un ștrand la intrarea în sat, unde veneau mai ales tinerii, care erau dornici de distracție. Lungimea era de douăzeci de metri, opt metri lățime, doi metri adâncime și un bazin pentru copii. În fiecare seară apa era schimbată, existau și cabine pentru schimbarea hainelor și a mai fost pusă o masă cu două bănci. În sezonul de vară, serile la restaurant erau acompaniate de muzică cântată de o formație din Caransebeș. Aceiași muzicanți cântau și la ștrand uneori. Mai mult, se făceau mici drumeții pe Semenice, la *Păroasa*, la *Cuca*, locuri mai speciale pentru turiști. Aprovizionarea cu legume și fructe se făcea din piața de la Caransebeș, se mai aduceau și de la Arad până la Slatina Timiș cu trenul, iar apoi le duceau la Wolfsberg.

Mijloacele de transport de care beneficia familia Weinfurter erau un microbuz pentru aducerea turiștilor de la gara din Slatina Timiș și o mașină decapotabilă marca Ford. Toate aceste lucruri s-au sfârșit când s-a făcut rechiziția, mașina Ford a fost obligată să o ducă în bucăți cu căruța la garnizoana din Caransebeș.

Sezonul de vară dura între 15 iunie și 15 septembrie, iar cel de iarnă din 1 decembrie până în 15 ianuarie. *În afară de aerul curat și frumusețea așezării*, Gărâna atrage vilegiaturii prin reputația de a fi un loc de tratament, nu doar pentru bolile de plămâni, ci și pentru tiroidă, boli nervoase și distrofie. Gărâna se

dovedește a fi și loc de cură balneară, așa cum au mai fost în perioada interbelică în Banatul de munte, „Sommerfrische”, lângă Anina...²

Wolfsbergul a fost, cum este și acum, un loc de recreere, de relaxare, chiar dacă nu mai are motel, ștrand, turiștii mai există, atât vara, cât și iarna. Ce este mai important este faptul că pemii care mai sunt privesc pozitiv acest potențial turistic și se bucură că este exploatată și locuită zona, chiar și sezonier. Ferdinand Rank, în interviul din 14 mai 2012, spune că dorește ca în Gărâna să fie un centru turistic solid, drumul din Slatina Timiș, Reșița până în Wolfsberg să fie făcut bine și să nu se vândă terenurile pentru ca oamenii plecați în Germania să se întoarcă la pensie și să-și pună grădina. Din spusele lui Rank Ferdinand și ale Elzei Weinfurter, Wolfsbergul nu mai este ce a fost. Este normal, deoarece lipsesc pemii, oamenii cu care se salutau, vorbeau, munceau. Încă mai speră că este posibilă o reîntregire a comunității, într-o mică parte.

IASMINA DARIANA STANCIU

² *Gărâna Jazz*, volum coordonat de Tinu Pârvulescu, *Wolfsberg/ Gărâna. Priviri plurale sau un context pentru un festival*, Editura Brumar, Timișoara, 2012, pag. 45.

Nedeia

Cuina bănăţană

„Mâncarea ginăince“

Cuina bănăţană adună preparate culinare de demult, mâncăruri care nu se mai fac azi, sau se fac foarte rar. Sub forma unor interviuri realizate cu oameni care-şi amintesc de bucătăria din Banatul de altădată, rubrica propune o filă de viaţă din trecut. Am optat pentru reproducerea vorbirii vii, care păstrează mărcile oralităţii şi oscilaţiile regionale specifice fiecărui interviuat. Nu dorim să redăm reţetele culinare ca într-o carte de bucate, acest lucru fiind aproape imposibil: mâncărurile de mai jos aparţin unei lumi vechi, conţin uneori ingrediente care nu mai există, iar prepararea lor în bucătăriile moderne e adesea imposibilă.

În fragmentele de interviu de mai jos am consemnat câteva feluri de mâncare din zona Moldova Nouă, care au la bază laptele şi făina (de grâu sau de porumb). Am încercat să reproducem cât de cât vorbirea specifică locului, fără a apela la o transcriere fonetică – foarte complicată, de altfel – care ar putea pune probleme cititorului obişnuit. De exemplu am păstrat în scriere, ca o particularitate a zonei, grafemele *ge* şi *gi* (folosite în locul lui *de* şi *di* în vorbirea literară) pentru a reda

semioclusiva prepalatală /ǵ/. Am eliminat din scriere o altă semioclusivă, /ð/ care e specifică vorbirii regionale, redând-o prin fricativa z, ca în limba literară. De asemenea am intervenit cu explicații suplimentare acolo unde am considerat că trebuie redat sensul cuvântului regional.

[...]

- Înăince făceam **lapce ge bic** [„taur“]; îl făceam așa: mălaiul, cald, așa, îl zdrumicam [aici, „fărmițam“] în apă. Puneai apa să să-ncălzască, cu sare, mestăcai acolo și făceai lapce ge bic. Ș-aia mâncaaaaaaam, mâncam.... și ace [„uite“], mi-s... ș-acuma trăiesc!

- *Spuneți-mi cum faceți **mălaiul** ăsta.*

- Aveam corită [„albie, covată“], o corită așa... ge lemn. Și acolo puneam pentru un mălai cam... io știu... cam vreo trei pumni ge făină. Făceam grop în el, puneam sarea, apa fierbince și o lingură-două ge făină ge grâu. Și puneam apă fiartă și atuncea luam coleşarul [„coleşer, făcăleț cu care se amestecă mămăliga“] și mestăcam, mestăcam, mestăcam, până adunam toată făina aia, să făcea așa... ca la gălușce. Făcem o formă rotundă, să puna tot pe lemn, pe un tocător să puna, și-l puneam la copt. Asta-i tot, nimic măi mult. Că să știi că-i măi bună mâncarea ginăince, ge căce ori mă gângesc io. Și **colăreți**, da! Colăreți mână nepotu-meu. Dar el mânăăăă, lui îi place, cu unt mână... Îi faci cu apă iară... cu apă și făină. Cu apă și făină ge grâu îi frământă. Da-i faci așa, știi, măi mult uscați. Ca să nu să facă ei cocoloașă. Când fierbe apa, atuncea să pun colăreții. Așa să spune, colăreți. Pe-urמă-i mânănci cu lapce, cu unt, cu brânză, cu ce vrei. Îi mânăncăm și prăjăți, cu ceapă. Dinstuiam [„căleam“] o ceapă bine-bine și puneam acolo colăreții, pestă ceapa aia. Asta al

nostru, copilu' ăsta al nostru, își pune cu unt, cu smântână. Păi mânâncă căce un castron, lui îi place. Și acuma lu' Moisa [nepotul intervievatei – n.n.] îi place să fac cum mâncam noi înaince. Așa îmi spune.

[...]

- *Și corastra?*

- Lapcele dă la vaca care o fâtat, noi îl adunam, vezi, că multă lume vre să vină la corastră. Pe-ormă, când s-acreșce un pic, atunci fierbi mult-mult, căceva ceasuri. Tot timpul cât fierbi, ea-i pe foc, să meastacă, șcii. Întruna. Când îi gata o lași să răcească. Atunci chemăm lume, vine lume, facem mămăligă, una-două-trei, căce trăbă, că lumea multă vine, s-adună la noi acia. Și mâncăăăă... Le place corastra. Că năince aveam... toată casa avea vacă. Acuma nu măi iastă la lume nimic...

- *Și ce lume venea? Îi chemați dumneavoastră?*

- Vecinii, pă sigur... Pe cine chemi – vine. Și mânâncă cu lingura, dîn farfurie, pune corastră ge-aia. Pui coleașa pe masă, mămăliga cum îi zăceți, o taie cu cuțātu, pune-n farfurie și fiecare mâncă gin farfuria lui.

- *Și-acuma mai face lumea corastră?*

- Face, că numai vecinii așcia [își îndreaptă privirea spre casa vecinilor] au vaci, alții p-icea... Nu măi are nimeni, dar naince aveam și noi, și toată casa.

[...]

- *Dar zara cum se face?*

- Aduni, maică, mult lapce. Că înăince băceau bādăiu. Bādăiu i-un vas măi înalt, cam la un metru, și îngust, dîn lemn. Ei adunau... intră cam... cinci-șasă litri încheapă-n bādăi. Și atuncea iastă mătcă, avem mătcă așa să zăce, cu care bați. Ș-atâta bați acolo, până iasă untu. Și când începe să prindă smântâna aia dasupra, atunci îl răsturnau tot acolo și bați... bați cu orele până să alege untu geasupra. Și zama aia ce

rămăne, zara, îi un fel ge lapce acrișor, un pic măi gros. Îi faină aia. O luam năince când mergeam la fân, la coasă. Da nu măi are nimeni.

- *Dar pemoicile* [femei de etnie cehă din satele de lângă Moldova-Nouă – Eibenthal, Bigăr, Ravensca, Gârnic, Sfânta Elena – care sâmbăta vin în oraș cu produse lactate – n.n.] *mai aduc zară?*

- Ele nu prea. Măi mult femeile dă pe sace.

- *Care sate?*

- Moldovița, Cărbunari. Acolo încă fac. Acuma nu prea măi gășăști. Nimeni nu măi face. Făceam șî zară... nu măi fac nimica, nici nu măi pot. Ce să făcem? Noi sâncem bătrâni, acuș' trecem în Domnu'...

Fragmente din interviul realizat de Adela Lungu-Schindler în 21 aprilie 2013 la Moldova Nouă, cu Alexandra Nistoran (n. 1931, Moldova-Nouă)

Medeia

Nedeia

Rostul vorbei

Cuvintele au și ele soarta lor

Pe nedrept atribuit ba lui Ovidiu, ba lui Horațiu, proverbul latin «Habent sua fata libelli» («cărțile își au destinul lor») aparține, de fapt, unui gramatic puțin cunoscut – Terentianus Maurus. M-am gândit obsesiv la acest adevăr când mi-am dăruit biblioteca Bocșei și Caransebeșului. Ce simțăminte am încercat la această renunțare, la exilul la care le-am «condamnat» nu mai spun. Adevărul este că le-am hărăzit o soartă sigură, ajungând să aparțină celor două instituții cu tradiții. Cărțile pe care le-am scris (exemplarele mele, cele de lingvistică le-am trimis, prin intermediul unui fost coleg de școală normală, Societății de Științe Filologice din România, al cărei «membru de onoare sunt»). Cu aceste lungi și s-ar părea inutile precizări voi trece la subiectul pe care vreau să-l enunț în rândurile încredințate celor care au decis să scoată o nouă tipăritură periodică, NEDEIA, ctitorită de prof. Gheorghe Țunea, aflată sub conducerea C.J.C.P.C.T. CS. Parafrazând dictonul latin privitor la soarta cărților, mi-am zis să scriu despre soarta unor cuvinte. Mai mult și pe îndelete am scris în ultima mea carte, «Memoria cuvintelor», apărută sub auspiciile Studioului Regional Radio Reșița. La lansarea

acesteia care a avut loc la Librăria «Semn de carte», un confrate de-al meu, filolog, a comentat sus numita carte laconic, citind repetat și cu subântelesuri două din capitolele cărții intitulate succint «Probabil» și «Digiaba». Era modul său elegant de a se pronunța despre o carte pe care va fi citit-o probabil ulterior lansării, căci la «Semn de carte» abia o primise. Ingenios, dar și insidios acest mod de a te pronunța despre o carte, să spui doar: «Probabil» ... «Digiaba». Precizez pe cât de succint se poate că «Probabil» era un exemplu de circulație a unui neologism care a pătruns, nu cred că a supraviețuit, într-o colectivitate umană, respectiv un cătun aparținător localității mai cunoscute multora, Dolhasca, unde s-a născut marele chirurg Constantin Arsenie, Arșinel, cabotin care ciugulește un bănuț de la firma «Catena», precum și Arsenie (și mai nu știu cum), cel care slujind la Instituția SECU, mă avea în primire. Dat fiind importanța obiectului (?) a ajuns și în neștiuta Poiana, cătunul nașterii mele. Unde o mai fi cel care «îmi purta de grijă». Că a văzut și a călcat pe ulițele Poienii știu de la doi unchi care, vizitându-l pe Costache, tată-meu, l-a avertizat pe acesta că un ins s-a interesat intens de umila mea persoană. O întâlnire cu el, după Revoluție, a refuzat-o, dar l-am lăsat în plata Domnului. Sper să-i meargă afacerile, căci mulți au devenit patroni ai multor mici întreprinderi.

Celălalt cuvânt pus – cum am spus – insidios în legătură cu probabil, adică digeaba, în varianta moldovenească a avut o soartă diferită de limba română, în limba «maldavinească». O întâmplare cu haz o povestea Afilon Lațcu, ambasador al dansurilor bănățene. Despre vestitul Afilon a scris o carte cel pomenit cu alăturarea cuvintelor probabil și digeaba. Întâmplarea nu e cuprinsă în carte, o știu direct de la Afilon. Echipa lui de dansuri, Ansamblul «Reșițeană», după ce hălăduise prin

țări apusene, bucurându-se, printre altele, de franci, mărci și alte monede, au ajuns la Chișinău. Aveau ruble, dar nu aveau ce face cu ele, căci erau ținuți din scurt. Beau bere în neștire care era aproape degeaba, adică pe gratis. La mesele unde se așezau ca din întâmplare se găsea și câte un tânăr care le conturba subiectele «de pahar». Se băga – cum se spune - «ca musca-n lapte» și spunea tam-nesam cam așa: «La noi, în comunism, bolnița (spitalul) e digiaba, școala - digiaba». «Da, da a întărit țâș-pășul - digiaba». Alte comentarii sunt de prisos și în legătură cu digiaba al basarabenilor, și cu demersul meu în calitate de autor..

Ce am scris până aici este doar o introducere la celelalte colaborări ale mele la noua publicație căreia îi urez viață lungă și cu folos. Eu mă angajez să scriu despre înobilirea cuvintelor, semantic vorbind, sau degradarea sensurilor. Totodată vă voi spune că multe, nebanuit de multe cuvinte au călătorit împreună cu oamenii, cei care le foloseau în diverse direcții, că au intrat în limba unor vorbitori ori s-au fixat ca nume al unor localități, nume pe care cercetători ruși sau slavaci le-au declarat obscure, ignorând prezența pe locurile lor a unor ciobani ardeleni care au ajuns cu turmele lor, aflate în transhumanță, până la poalele Uralilor sau cele ale Munților Tatra. Dacă ar fi să mă adresez unor foruri superioare, aș propune să se decreteze cuvântul brânză (branza de fapt) , brand de țară, căci rușii sau cehii și slovacii, măcar că au cuvântul lor originar pentru «brânză», «brânza de brânză» se cheamă și în limba lor brândză sau brânză. Rușilor sir «brânză» nu spune mare lucru, dar dacă zic «brânza» se înțelege că e vorba de produsul ovin de cea mai bună calitate. Dă Doamne să trăiesc și eu și ...căci am destule subiecte de scris. Vă voi spune ce legătură este între a dezmiarda și merde al franțujilor, luat din latină, adică pe românește

și fără rușine spus, căcat în românește, ce legătură este între caraghios și turcescul kara gös «ochi negri», de ce organul genital bărbătesc e numit cu un cuvânt de origine latin, iar cel feminin cu unul de origine slavă. Vă garantez că mă voi ține de cuvânt și nu va fi ... digiaba.

VASILE C. IONIȚĂ

Medeia

Nedeia

Memoria Locurilor

**Prima monografie
din literatura română:
„Topografia satului Maidan”
de Sofronie Marcu Liuba
(Tipografia Diecezană Caransebeș,
anul 1895)**

Date despre autor

Sofronie Marcu Liuba s-a născut la 3 decembrie 1850 în localitatea Maidan (lângă Oravița) Caraș-Severin, ca fiu al dascălului Daniel Marcu Liuba și al Carolinei Liuba, născută Popovici. A urmat patru clase primare în satul natal, apoi clasa a V-a și a VI-a la Școala Germană din Oravița. După un an de școală în limba maghiară la Arad, se înscrie și urmează Preperandia (Școala Pedagogică) din orașul de pe Mureș. În anul 1868 termină cu brio Preperandia și obține diploma de învățător.

Consistoriul din Caransebeș l-a numit învățător în orașul Biserica Albă. Refuză acest post pe motiv că majoritatea elevilor erau sârbi și era obligat să predea în limba sârbă. În paralel, Societatea Căilor Ferate l-a

numit învățător la Școala din Ocna de Fier. Renunță și la acest post, cedându-l unui coleg, pe nume Miter, iar el s-a dus în satul natal ca ajutor de învățător, pe lângă tatăl său. În 1882, în urma pensionării tatălui său, este numit învățător definitiv. Dăscălește până în 1905, când autoritatea maghiară i-a cerut pensionarea pe motiv că „nu știe ungurește”. Sofronie Marcu Liuba știa perfect ungurește, în realitate el, dascălul, nu voia să predea în limba maghiară, având o ținută demnă naționalistă.

Învățătorul Liuba fusese în vremea sa unul dintre cei mai capabili învățători, a introdus în învățământ cele mai moderne metode, a înzestrat școala cu cărți și rechizite necesare, organiza șezători literare, iubite de elevi și de consăteni, prilej cu care pleda pentru românism și românitate. Un sprijin real a primit din partea lui Alexandru Filipovici (sârb), notarul comunei, care l-a sprijinit cu bani pentru procurarea de cărți și rechizite școlare pentru elevii săraci.

Sofronie Marcu Liuba i-a crescut pe elevii săi în spiritul național românesc și prelegerile sale, în varia ocazii, le făcea doar în limba română. În anul 1904, un inspector școlar maghiar (vizitând școala din Maidan), i-a cerut învățătorului Sofronie Marcu Liuba să examineze elevii în ungurește, dascălul s-a împotrivit, motivându-se: „Școala mea este confesională, susținută de comunitatea bisericească ortodoxă. Ea îmi cere să-i învăț pe copii în limba lor strămăsească, ca să înțeleagă tot ce învață. Am datoria să-i învăț românește, iar nu să-i maghiarizez”. (Aurel Cosma – junior, revista „Luceafărul”, 1936, Timișoara). Inspectorul maghiar i-a propus pensionarea, cu mult mai devreme...

Învățătorul Sofronie Marcu Liuba s-a dedicat în orele sale libere cititului și scrisului, până la moarte (3.10.1929). A colaborat cu articole, studii și eseuri, la publicațiile vremii: „Foaia Diecezană”, „Familia”, „Poporul

român” (Caransebeș, Oradea, Budapesta). Cele mai importante lucrări ale sale sunt:

- *Despre frații sau fărtații de cruce* – serial în „Foaia Diecezană” (Caransebeș, 1890-1891);

- *Medicina poporală* (descânțece și leacuri băbești), serial în „Familia”, (1901-1902)

- *Balade populare, poezii și anecdote* în revista “Familia”, ani de-a rândul;

- *Jocurile copilărești și danțurile populare*, publicate de Grigore G. Tocilescu, în *Analele Academiei Române*;

- L-a cunoscut pe savantul Bogdan Petriceicu Hasdeu, colaborând la întocmirea dicționarului *Etymologicum Magnum Romaniae*;

- L-a cunoscut îndeaproape pe eruditul cărășean dr. Cornel Diaconovici, colaborând cu materiale la întocmirea celei dintâi *Enciclopedii Române*;

- L-a cunoscut pe învățatul Nicolae Densușianu, colaborând cu materiale la întocmirea și editarea lucrării *Istoria contemporană*.

Revin la lucrarea sa capitală, *Topografia satului Maidan*, întâia monografie din cultura română. În conceperea acestei monumentale opere (pionerat în cultura română) a fost îndrumat și sprijinit de academicianul bănățean (de la Lipova) dr. Atanasie Marian Marienescu, urmată (în final) de un studiu, despre celți și numele de localități, al învățatului lipovean.

Topografia satului Maidan a apărut în cinci sute de exemplare. Reprezintă o carte rară, de patrimoniu, puține biblioteci din Banat se pot lăuda că o au în evidență.

De reținut, dascălul Sofronie Marcu Liuba nu cunoștea termenul de „monografie” și opera sa are unele scăpări de ordin tehnic, de concepere. Era un început și era normal să fie așa.

La finele veacului al XIX-lea și începutul veacului

al XX-lea debutase vremea monografiilor, fapt sesizat de savantul Vasile Pârvan. El va întocmi și va publica întâiul studiu despre modul cum trebuie întocmită o astfel de lucrare, în revista „Luceafărul” de la Budapesta. Materialul va fi studiat cu atenție de dascăli și de preoții de țară. În literatura română, ceva mai târziu, va apare o altă lucrare care va folosi termenul de „Monografie”.

NICOLAE DANCIU PETNICEANU

Bibliografie:

1. Revista „Luceafărul” de Aurel Cosma junior, Timișoara, 1930.
2. Revista „Luceafărul” 1905, de la Budapesta.
3. Enciclopedia „Cugetarea” de Lucian Predescu, București, 1939/1940.

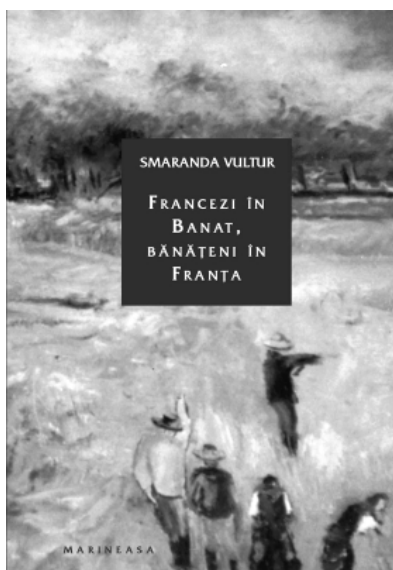
Medeia

Nedeia

Raftul cu cărți

**Smaranda Vultur,
*Francezi în Banat,
bănățeni în Franța.
Memorie și identitate,*
Editura Marineasa,
Timișoara, 2012.**

Cartea Smarandei Vultur *Francezi în Banat, bănățeni în Franța* se situează în continuarea unui drum pe care-l propun și alte volume semnate sau coordonate de aceeași autoare: *Istorie trăită, istorie povestită. Deportarea în Bărăgan, 1951-1956* (1997), *Germanii din Banat prin povestirile lor* (2000), *Memoria salvată. Evreii din Banat, ieri și azi* (2002). Numitorul comun al tuturor acestor studii e un demers inedit, o istorie povestită printr-o

serie de puncte de vedere personale, prin relatarea unor povești de viață. Istoria oficială, consfințită prin tratatele științifice e dublată de o perspectivă subiectivă, vie și foarte dinamică. Evenimentele sunt

văzute de cel care participă la ele, de cel care le trăiește și le construiește.

Ca metodă de lucru în antropologia culturală autoarea folosește interviurile de tip istorie orală. E un alt unghi ce conturează în mod necanonic, relațiile memorie-istorie, memorie-identitate. Discursurile memoriei sunt analizate câtă vreme ele propun repere, modele care afirmă și reconstituie o identitate. Cercetările s-au făcut în Banat, în satul Tomnatic și la Roque-sur-Pernes, în sudul Franței și însumează peste un deceniu de observare, participare și scriere, etape ale oricărui demers antropologic.

Așadar, „Cine sunt francezii din Banat”?

În secolul al XVIII-lea, Imperiul Habsburgic colonizează câteva sate din Banat cu francezi alsacieni, lorenzi și luxemburghezi. Datorită izolării, a limbii germane care era limba oficială a imperiului, populația aceasta, de origine franceză, se germanizează

destul de rapid. Cei mai mulți dintre ei se regăsesc în documentele de la începutul secolului al XX-lea ca șvabi vorbitori de germană. După 1945 cer să se întoarcă în Franța, pe care o consideră țara lor natală (deși nu mai știau limba franceză). Faptul poate fi explicat și ca o consecință a pericolelor pe care le presupuneau deportările în URSS ale germanilor (francezii din Banat erau asociați populației de origine germană). Începând cu anii '50 o mică parte dintre aceștia au fost reprimiți în Franța, în apropiere de Avignon, în satul La Roque-sur-Pernes. Aici strada principală, cea pe care se află Primăria, poartă numele La Rue du Banat. Dintre cei rămași în țară, unii sunt deportați în Bărgan și cunosc soarta șvabilor și sașilor din România anilor '50-'60. Identitatea coloniștilor se schimbă așadar de-a lungul timpului, fiind puternic concurată de cea germană (e interesant de urmărit șirul acestei

schimbări pornind de la numele de pe monumentele funerare). Volumul evidențiază încercările unor oameni ca Emil Botiș, Etienne/Ștefan Frecôt, Jean/Hans Lamesfeld de a întări în termeni juridici identitatea franceză a membrilor acestei comunități.

Memoria comunitară e recuperată prin prisma *Heimat*-ului termen ce configurează în imaginarul individual și colectiv „lumea de acasă”, locului natal, „construit prin travaliul unei memorii puse în comun ca un fel de centru al lumii, un reper identitar fix, o referință stabilă, în opoziție cu instabilitatea destinului sau a împrejurărilor istorice” (p. 169). Pentru cei intervievați *Heimat*-ul are forme concrete dintre cele mai variate (înseamnă rugăciunea *Tatăl nostru* spusă în limba franceză, poezii românești pregătite pentru serbările școlare, dialectul șvăbesc, reproduceri după tripticul lui Jäger, păpușa îmbrăcată în costum șvăbesc, felul cum își aranjează

locuințele, mâncăruri felurite specific bănățene, dar și șvăbești sau franțuzești), înseamnă și un tip de mentalitate (mitul bunului colonist, al eroului civilizator). La Roque-sur-Pernes, Smaranda Vultur explorează „un Banat diferit de cel de acasă, și totuși recunoscutibil” (p. 197).

Volumul ***Francezi în Banat, bănățeni în Franța*** încorporează interviuri, fotografii emoționante, documente de arhivă devine o mărturie a „Odiseei bănățenilor”, a vitalității și a puterii unei comunități de a depăși obstacolele istoriei.

Adela Lungu-Schindler

Mircea Meilă,
Albumul brândușelor de toamnă

Această carte se citește cu sufletul și cu ochii scăldați în lacrimi. Eu, cel puțin, așa am citit-o. Vă spun și de ce. În primul rând pentru că autorul, domnul doctor Mircea

Meilă a scris-o cu o sensibilitate nebănuită pentru un om a cărui profesie – cardiologia – presupune o anume tărie sufletească. Deopotrivă, firul narativ al cărții împletește nu doar o succesiune de evenimente dintr-o cronică de familie dar și o istorie trăită atât de autor cât și de personajele sale. Acei oameni simpli după cum relatează medicul Mircea Meilă „suportau istoria, după cum le-a fost dat dintotdeauna“ dar aveau pe scara valorilor morale priorități ca de pildă „investiția în învățatură care a fost preferată altor utilizări ale banilor sau acumulării de avere“, pe care astăzi, din păcate, le regăsim arareori.

Este surprinsă o întreagă epocă, mai mult cu rele decât bune, în stil balzacian, din care au ieșit învingători oamenii de rând doar prin suferință. E evidentă și acum, din nefericire, pentru acest popor resemnarea „era mai bine decât să ... sau putea fi mai rău dacă ...“ căci și pe atunci ca și acum leitmotivul – mijloacelor/mijloacele de transport, „trenurile purtau suferința și speranțele“.

Această carte a fost scrisă „într-o toamnă pe vremea brândușelor târzii“ și o recomand cu căldură pentru că deși însumează povești de viață cu multă tristețe și durere, e extrem de sensibilă, se adresează „lumii sufletiștilor“ cum spune omul de cultură din Banatul istoric, Ionel Stoilș și pentru că reflectă atât de bine realitatea acelor vremuri și trăirile unor eroi anonimi din războiul celor îndepărtați de casele lor, cu siguranță, peste această carte nu se va așterne „liniștea uitării“ (Corneliu Coposu).

Medicul Mircea Meilă a scris prin „Albumul brândușelor de toamnă“ o istorie într-o manieră unică de dramă romanțată.

Lectură plăcută!

**Angelica Herac-
Stanciu**

P.S. Mircea Meilă este autorul unor cărți de o mare valoare informativă, o binevenită enciclopedie a Banatului, prin seria DRUMUL APELOR, apărută la Editura Tim din Reșița.

Cărțile tradiției

● Ion Colojoară – „Legenda dascălului Duma“, Oravița, 2011

Apărută în cadrul Grupului de Publicații „Carașul“, condus de istoricul Ionel Bota, cartea readuce în actualitate, de această dată în versuri, crâmpoie din viața și activitatea învățătorului Adam Duma din Slatina Nera, nimeni altul decât cunoscutul haiduc Adam Neamțu, căruia prozatorul Damian Izverniceanu i-a dedicat un roman extrem de popular, la data apariției (1921), în rândul cititorilor din Valea Carașului dar și în întreg Banatulul.

Intrat în legendă datorită generozității cu care-i ajuta pe sărmani și pe mulți nedreptățiți ai acelor vremuri, haiducul și principalii săi locotenenți i-a prilejuit condeierului plugar Ion Colojoară, din Vrani, să evoce la modul baladesc, cu lirism și sensibilitate, întâmplări ale cetei, descinderi „ca-n filme“ la marile case și conace boierești etc., așa cum au fost ele consemnate în cartea prozatorului născut în Ciclova Montană. Coperta volumului aparține lui Ilie Dan Rașovan, iar ilustrațiile interioare, pictoriței Oana Pruneș (Kara), originară din aceeași localitate.

P.S. Amintim că perioada de haiducie a lui Adam Neamțu

(1848-1876) a constituit sursă de inspirație și pentru o serie de povestiri, rămase în manuscris, aparținând lui George Mihai Braia din Vrăniuț, decedat în condiții misterioase, în 2012.

● Ion Colojoară – „Memorii – Bărăgan (iunie, 1951– aprilie 1956)“, Editura Brumar, Timișoara, 2012, Seria „Condeieri plugari“

După ce a inițiat, în urmă cu mai mulți ani, editarea revistei „Vatra Carașului“ precum și un festival anual dedicat „condeierilor plugari“ din Banat, dr. etnolog Maria Mândroane, de la Muzeul Satului Bănățean din Timișoara, a început, prin considerabile eforturi, acțiunea de valorificare a creațiilor celor mai cunoscuți reprezentanți ai acestui fenomen.

„Memoriile“ au fost așternute pe hârtie în perioada octombrie 2009-februarie 2010 – deci într-un timp record – și ar merita o abordare mai aplicată, ținând cont, pe de-o parte, de gravitatea subiectului (deportările din anii '50 în Bărăgan), și pe de alta, de acuratețea rememorării, indiscutabilul har de povestitor al autorului și, nu în ultimul rând, de valoarea lor de document istoric. Spun „acuratețea rememorării“ pentru că prietenul Ion Colojoară, la cei aproape 81 de ani, are o

memorie ieșită din comun și un formidabil simț al detaliului.

„Memorii...” este o carte ce se adaugă la altele, scrise pe această temă în arealul bănățean, din 1990 încoace, din aburul cărora trebuie să se nască un mare semn de avertizare pentru generațiile ce vor conduce România de mâine.

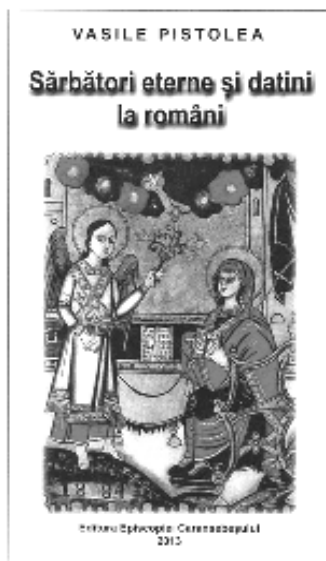
● **Maria Mândroane, „Descânțece“ (vol.I), Editura „Brumar“, Timișoara, 2011, Seria „Condeieri plugari“**

Ca și alte volume pe care și-a pus semnătura, cartea Mariei Mândroane s-a întrupat dintr-o mare dragoste față de sat. E, într-un fel, o încercare aproape disperată de a-i apăra și conserva valorile și, până la urmă, atât de mult invocata veșnicie. În fapt, este vorba despre o culegere de descânțece – formă ancestrală de manifestare a spiritualității autohtone – înregistrate încă în așezări arundate zonelor etnografice Valea Bârzavei, Valea Bistrei, Valea Carașului, Valea Almăjului, din Caraș-Severin, din arealele de interferență cu Banatul (Huneadoara și Arad), precum și din localitățile Bîlciurești (Dâmbovița) și Măcin (Dobrogea).

Chiar dacă în bună parte și-au pierdut „vocația” magică, enigmatică, rolul benefic sau ma-

lefic în viața unor membri din comunitățile rurale, descânțecele sunt texte, cu schemă epică destul de bine conturată, cu surprinzătoare valențe literare și poetice, iar demersul profesoarei din Ciclova Română (doctor în etnologie) sunt sigur, nu se va opri aici, întrucât cel de-al doilea volum urmează să iasă de sub tipar chiar în aceste zile.

Nicolae Irimia

Semnalăm volumul realizat de prof. Vasile Pistolea, *Sărbători eterne și datini la români*, apărut în ediția a II-a, la Editura Episcopiei Caransebeșului, 2013.

Nedeia

Evenimente

● **Ziua Culturii Naționale – 15 ianuarie 2013** – a fost marcată la librăria „Semn de Carte“ din Reșița în prezența unui public foarte numeros. Publicul a făcut neîncăpătoare ceainăria și librăria, spre bucuria organizatorilor, dovadă că avem nevoie de cultură și că decizia de a declara ziua nașterii Poetului nepereche – Mihai Eminescu ca Ziuă a Culturii Naționale a fost una inspirată. În prezența invitaților: elevi din clasele a IX-a și a XI-a de la Liceul Diaconovic-Tietz, însoțiți de

doamnele profesoare Ana Kremm și Camelia Mladin, a altor profesori, bibliotecari, poeți, alți elevi – iubitori de cultură, au fost marcați cei 163 de ani de la nașterea poetului, 130 ani de la apariția *Luceafărului* – poem-lemnă al creației eminesciene și al culturii române prin:

● expoziția realizată cu volume de valoare incontestabilă din colecția Eminescu a Bibliotecii Județene „Paul Iorgovici” – volume prezentate de bibliotecarul Ion Bujor.

● prezentarea, pe sime-

zele librăriei, de către moderatorul întâlnirii, jurnalistul, scriitorul, eminescologul Gheorghe Jurma, editor, director al editurii TIM din Reșița, a Colecției „Eminescu“ și prezentarea celui de-al 13-lea volum al colecției, cel semnat de Gabriela Șerban: *Mihai Eminescu în fondurile Bibliotecii Orășenești din Bocșa*. Gheorghe Jurma și-a exprimat credința că prin întreaga Colecție Eminescu a Editurii Tim și îndeosebi prin cartea despre biblioteca bocșeană se deschide un proiect care urmărește patrimoniul cultural național. Opera lui Eminescu și toate comentariile și referințele despre viața și opera poetului sunt un patrimoniu, deopotrivă imaterial și material. Trebuie să știm ce cărți eminesciene există în bibliotecile noastre și astfel să cunoaștem patrimoniul cultural național și sub acest aspect, al cărților ca obiecte, ca produse tipografice de o anumită valoare.

● lansarea volumului *Mihai Eminescu în fondurile Bibliotecii Orășenești din Bocșa* semnat Gabriela Șerban, manager al Instituției, vicepreședinte al ANBPR filiala Caraș-Severin, prefațator și coordonator al unor volume apărute sub egida bibliotecii bocșene, realizator de lucrări de specia-

litate: monografia *50 de ani de bibliotecă publică la Bocșa* (2003), *Bibliografia revistei «Bocșa culturală» 2000-2009* (2009), *Mihail Gașpar și Nicolae Iorga în fondurile bibliotecii «Tata Oancea» din Bocșa* (2011), om de cultură cuprins în volumele *Portretul unei doamne* de Titus Crișciu (2003), *Bibliologi români: dicționar* de Gh. Buluță, Emil Vasilescu și Victor Petrescu (2011) și *Cărășeni de neuitat* vol. XIV de Petru Ciurea și Constantin Falcă (2012). Mulțumind editorului Gheorghe Jurma pentru sprijinul acordat, Gabriela Șerban a subliniat: „Deși fondul *Eminescu* al Bibliotecii «Tata Oancea» deține doar puțin peste 500 de titluri, totuși, între acestea, se află câteva ediții valoroase pentru orice bibliofil, eminescolog sau simplu cititor“;

● recital de poezie din creația proprie a poezilor reșițeni Alexandra Gorghiu, Gheorge Zincescu și Costel Stancu;

● recital susținut de tânărul pianist Adrian Diaconescu (14 ani), clasa prof. Lucia Ghilea, care a încălzit atmosfera cu piese bine alese și executate.

Aceasta a fost seara de 15 ianuarie 2013 la librăria „Semn de Carte“, în arome de ceai și cafea etiopiană proaspăt

prăjită, între iubitori de cultură – nu puțini la număr – semn că avem nevoie de repere, la celebrarea a 130 de ani de la apariția „Luceafărului” la aniversarea celor 163 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu, „omul deplin al culturii române” definit astfel de Constantin Noica, seară a unei zile devenite, în mod fericit, Ziua Culturii Naționale.

Camelia Duca

● **În amintirea lui VELIȘCU BOLDEA.** În 21 și 22 februarie 2013 la Reșița și Armeniș s-a derulat Festivalul folcloric «Velișcu Boldea», ediția a VI-a. În 21 februarie 2013, la sediul CJCPCT CS, a avut loc simpozionul „Amintiri și întâmplări cu Velișcu Boldea”. Au participat oameni de cultură, cei care au colaborat cu Velișcu Boldea și au vorbit: Gheorghe Țunea și Mariana Dănescu (gazdele manifestării), Vasile Mircea Zaberca, Iacob Roman, Dana Bălănescu, Mihai Todor, Ștefan Isac, Camelia Duca, Horațiu Vornica, Nicolae Vlădulescu ș.a. Vorbitorii au prezentat diferite fațete ale personalității

lui V. Boldea și felul în care a condus instituțiile de cultură sau a sprijinit folclorul și viața artistică a județului.

Partea artistică a manifestării s-a derulat în localitatea Armeniș la Casa Culturală începând cu orele 17, unde, după deschiderea oficială, a fost prezentat un spectacol de cântece și dansuri susținut de Ansamblurile: „Semenicul” și „Reșițeană” din Reșița, „Florile Semenicului” din Bolvașnița și „Armenișana” din Armeniș.

Evenimentele au fost relatate în presa locală, între semnatari fiind solistul Ștefan Isac, cel care deține și o

rubrică dedicată folclorului și vieții culturale în ziarul „7 zile“ de la Caransebeș.

Gheorghe Țunea

Mare bal, mare!

Sâmbătă, 2 martie 2013 de la orele 19.00 sala Căminului Cultural Armeniș a devenit neîncăpătoare cu ocazia desfășurării celei de-a 26-a ediții a Festivalului Portului popular „Balul Izmenelor”.

Manifestarea a debutat cu un scurt program artistic al formațiilor artistice ale Căminului Cultural.

Acest program a cuprins două suite de dansuri populare de pe Valea Timișului în

executarea Formației de dansuri - copiii Căminului Cultural Sat-Bătrân, urmată de o suită de dansuri populare din zona montană a Banatului în interpretarea Formației de dansuri a Secției externe Armeniș a Școlii Populare de Arte și Meserii „Ion Românu“ – Reșița, apoi Ansamblul „Armenișana“ reunit cu Formația de dansuri Tineret a Căminului Cultural Sat-Bătrân au interpretat trei suite de dansuri din zona de munte a Banatului.

Soliștii instrumentiști Sandu Simion Cătălin – la trompetă și Sandu Ioan Florea la saxofon au completat intervalul dintre suitele de dansuri.

Spectacolul s-a încheiat cu o suită de jocuri populare din Maramureș-Oaș în inter-

pretarea Ansamblului Arme-nișana. Coregrafia spectacolului a fost semnată de directorul Căminului Cultural, Dumitru Dragomir.

Balul propriu-zis a început prin jocul folcloriștilor unde au fost prinși în joc aproximativ 90 de dansatori. Jocurile următoare au fost cele purtate de către primarul și viceprimarul comunei respectiv d-nul Vela Petru și Vela Ioan-Cristian.

În această frumoasă seară participanții au fost în jur de 600 persoane.

În continuare toată lumea s-a distrat până în jurul orei 04,00 dimineată.

Muzica a fost asigurată de către solistele vocale Vanesa Jarja și Mihaela Petroviciacompaniate de formația condusă de Marian Jarja.

Și în acest an au fost confecționate câteva sute de costume populare.

La următoarea ediție sperăm la mai multe!!!

Să fie într-un ceas bun!

Dumitru Dragomir
director, Cămin Cultural
Armeniș

● Localitatea Petnic, conform tradiției, a fost în sărbătoare în 23 martie 2013 adunându-și fiii în cadrul Simpozionului „**Oameni de seamă din Craina Bănățeană, din Banatul Montan**» aflat la cea de-a XXII-a ediție.

Organizatorii – Centrul Județean pentru Conservarea

și Promovarea Culturii Tradiționale Caraș-Severin, Primăria Iablașița și Fundația Culturală „Craina Bănățeană“ s-au bucurat și la această ediție de o prezență numeroasă din rândul societății civile și personalităților culturale care au prezentat comunicări despre valorile Crainei bănățene și Banatului Montan.

Medeia

Avatarurile unui proiect

Începând cu anul 2012 Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Caraș-Severin și Liceul Teoretic „Mircea Eliade” din Reșița au încheiat un parteneriat menit să readucă în prim-plan prin activitățile lui, tradițiile specifice Banatului. Unul din scopurile principale ale proiectului este să deschidă calea elevilor spre cercetare și prezentare a rezultatelor muncii lor.

Miercuri, 15 februarie, 2012, ora 11.00, în Amfiteatrul Licelui Teoretic „Mircea Eliade” din Reșița a avut a avut loc întâlnirea pe tema: **Carnavalurile populare de Lăsata Secului în Banatul Montan**. Obiceiul, specific Banatului de munte, a fost descris de către elevii care l-au observat, de-a lungul timpului, direct, pe teren, în mai multe localități. De un interes aparte s-a bucurat prezentarea foarte personală și documentată a elevei Daiana Mănescu din clasa a XI-a (Științele naturii) care a vorbit despre confecționarea măștilor de la Cărbunari, deosebit de actuale și azi. În a doua parte a întâlnirii au fost proiectate

Daiana Mănescu vorbind despre măștile făcute la Cărbunari

câteva fragmente de film etnografic cu „Fășancul” de la Moldova-Nouă, Cărbunari și Slatina Timiș. Prin această acțiune s-a dorit evidențierea unui obicei specific zonei care se reinventează an de an, păstrând caracteristicile esențiale ale carnavalului dintotdeauna.

Miercuri, 14 martie 2012, a avut loc activitatea **Obiceiuri și tradiții de primăvară**. Programul manifestării a cuprins prezentarea științifică a temei de către elevii clasei a XI-a A a liceului gazdă. Au fost trecute în revistă obiceiuri și tradiții ca: Mărțișorul, zilele Babelor, Mucenicii, Buna Vestire (sau Blagoveștenia), Sfântul Gheorghe. Invitatul special, Mihai T. Ioan, cunoscut prezentator de la TVR Timișoara și TVR 3, a asigurat vizionarea unui material etnografic despre

mucenici, aliment cu caracter ritualic ce se consumă pe data de 9 martie. Mihai T. Ioan (care s-a prezentat tuturor ca Uica Mihai) a venit însoțit de „doamna Ana” și au împărțit vin și mucenici tuturor celor 70 de spectatori prezenți în Amfiteatrul Liceului Teoretic „Mircea Eliade” din Reșița.

Anticipând sărbătoarea populară a **Sânzienelor**, pe data de 13 iunie 2012, Amfiteatrul Liceului Teoretic „Mircea Eliade” din Reșița a fost locul unei noi întâlniri, cea de-a treia, în cadrul proiectului *Cultură și civilizație în spațiul românesc*. Invitatul special al evenimentului a fost doamna prof. univ. dr. Otilia Hedeșan, prorector al Universității de Vest din Timișoara, cunoscut etnolog și folclorist.

Momentul care a concentrat atenția l-a constituit expunerea despre Sânziene făcută de către invitată care a început prin a spune că un liceu ce poartă numele lui Mircea Eliade e cu siguranță spațiul cel mai potrivit pentru a vorbi despre credințele populare de Sânziene. Prezentării făcută de doamna prof. dr. Otilia Hedeșan acestei tradiții foarte vii în Banatul contemporan, i-au urmat două intervenții aparținând elevilor reși-

țeni care mai întâi au punctat practicile sărbătorești care se păstrează în câteva sate din Banat, iar un alt moment a fost despre ecoul Sânzienelor în literatură, așa cum apare la Cantemir, Sadoveanu sau Eliade.

Obiceiurile și tradițiile de iarnă au fost subiectul următoarei întâlniri, din data de 5 decembrie, 2012. Elevii clasei a X-a A au vorbit despre timpul sărbătorec specific al zilelor de iarnă. Ignatul, Ajunul Crăciunului, Crăciunul, Sfântul Ștefan, Anul Nou, Boboteaza, Ziua Ursului au fost amintite fiecare prin practicile lor ritualice specifice. Invitatele acestei mese rotunde au fost doamnele prof. Mihaela Urdeș și prof. Oana Bubă de la Liceul Teoretic „Hercules”, Băile Herculane, care le-au vorbit celor prezenți despre câteva colinde specifice zonei Herculane.

Apropierea sărbătorii Crăciunului ne-a mobilizat pentru pregătirea unei piese de **teatru „poporal”, Vicleimul** (adaptare de Marius Tudor după piesa cu același nume a lui Anton Pann). Echipa de elevi ai Liceului Teoretic „Mircea Eliade”, coordonați de Marius Tudor, actor la Teatrul de Vest din Reșița, a fost compusă din: Teia Arbănaș, Romina Cadar, Emanuel Cocârlă, Dorian Dinu, Alexandra Glăvan,

Stânga: Teia Arbănaș, în rolul magului din piesa Vicleimul; dreapta: Gabriel Jurma, în rolul ostașului, din aceeași piesă

Gabriel Jurma, Alexandru Măcincă, Daniel Radu, Lorena Stanciu și Georgiana Urdă. De asemenea am primit ajutorul Ramonei Rus (absolventă a Liceului de Artă „Sabin Păuța”), care a interpretat câteva fragmente muzicale cuprinse în cadrul piesei. Piesa a fost concepută pentru a fi jucată pe 14 decembrie, 2012, la Sala „Lira” a Liceului de Artă „Sabin Păuța” din Reșița. La doar 15 minute înainte de repetiția finală o parte din plafonul sălii a cedat sub presiunea zăpezii și s-a dărâmat peste scaunele din sală. Spectacolul a fost reprogramat și jucat pe 17 decembrie în sala „Jean Monet” a Liceului Teoretic

„Diaconovici-Tietz” din Reșița și în 19 decembrie în Amfiteatrul Liceului Teoretic „Mircea Eliade”. Deplasarea la Băile Herculane nu s-a mai făcut tot din pricina zăpezii abundente, dar echipa s-a consolat cu întâlnirile de la Pizzeria 2 Go și Cofetăria Mihandra, sponsori ai activității.

1 Martie 2013 ne-a adunat la librăria „Semn de Carte” din Reșița pe toți: elevi, profesori, iubitori ai tradițiilor românești. Am vorbit despre măștișor și actualitatea lui pentru noi. Măștișorul s-a îndepărtat azi de funcția lui ritualică, dar reprezintă un simbol al primăverii, al

optimismului. Inițiativa acestei întâlniri aparține doamnei profesor Augusta Roman care confecționează de șapte ani mărtișoare împreună cu elevii voluntari ai Colegiului Tehnic din Reșița. Pandantivele realizate cu îndemănare au fost comercializate, iar banii obținuți folosiți în scopuri caritabile. Întâlnirii noastre i s-au alăturat și elevii ai Liceului Teoretic „Traian Doda” din Caransebeș precum și Biblioteca Județeană „Paul Iorgovici”. Librăria „Semn de carte” s-a dovedit neîncăpătoare pentru numărul mare de participanți. Am vorbit despre tradițiile de Mărțișor (elevii Liceului Teoretic „Mircea Eliade”), despre confecționarea mărtișoarelor și bucuria de a le dăru (elevii de la Colegiul Tehnic Reșița) și despre mărțișor între prezent și trecut (prof. dr. Maria Frențiu - Liceul Teoretic „Traian Doda” din Caransebeș). Un moment muzical inedit a fost susținut de un duo format ad-hoc: Miruna Iova (Liceul Teoretic „Traian Doda” - Caransebeș) – voce, chitară și Alexandru Radu (Liceul Teoretic „Mircea Eliade” Reșița) – chitară.

Întâlnirea cu „Almăjana” a avut loc în Amfiteatrul Liceului Teoretic „Mircea Eliade” din Reșița pe data de 27 martie, 2013, la ora 17.00.

Din programul întâlnirii cităm: Istoria și programul unei reviste culturale a Banatului Montan, („Almăjana”, redactor-șef, prof. Iosif Băcilă), prezentări și lansări de carte (*Religie și dezvoltare în Munții Banatului* de Lazăr Anton, *Cultivarea limbii române* de Florina Maria Băcilă, *Revelații electiv* de Ileana Crașovan, *Mitropolitul Vasile al Banatului* de Petrică Zamela, *Răspântii peste veacuri* de Iosif Băcilă), momente artistice, dialoguri, autografe. Elevele clasei a XII-a de la liceul reșițean au recitat poezii în grai, iar doctoranda Maria Vâtcă a interpretat cântece compuse de muzicologul Rodica Giurgiu pe versuri de Iosif Băcilă.

Pe data de 30 martie 2013 o delegație de la Liceul Teoretic „Mircea Eliade” din Reșița a participat la cea de-a XIV-a ediție a **concursului de recitatori „Buna Vestire” de la Uzdin, Banatul Sârbesc**, organizat de Societatea literar-artistică „Tibiscus”. Ele au concurat la două secțiuni: poezie în grai bănățean (unde au recitat și din propriile lor creații) și poezie în limba română literară. În urma participării, elevele din clasa a XII-a C au fost răsplătite cu o mențiune (Mănescu Daiana), două premii III (Moga Giorgiana, Doroș Romina

Gianina) și un premiu II (Șușară Violeta Romina).

Ion Bocancea, interpretul personajului Nică din filmul ***Amintiri din copilărie*** (film regizat în 1964 de către Elisabeta Bostan, după cartea omonimă a lui Ion Creangă), a fost printre elevii ciclului gimnazial de la Liceul Teoretic „Mircea Eliade” în ziua de miercuri, 24 aprilie 2013. „Domnul Nică” cum i-au spus copiii, a răspuns lungului șir de întrebări lansat din public și a promis că mai vine și la anul, fiindcă, limitat de timp, nu a ajuns să le răspundă tuturor. Astfel am aflat cu toții cum a fost selectat pentru rol, cum s-au făcut unele scene, ce a fost mai dificil în unicul rol pe care Ion Bocancea l-a avut într-un film. Totul a fost perceput atunci ca un joc, fiindcă

năzdrăvăniile lui Nică au venit ca o continuare a năzbâtiilor pe care Ionică, așa cum i se zicea actorului, le făcea oricum zilnic. Azi Ion Bocancea, moldovean la origine, locuiește la Bozovici, în Valea Almăjului. Criticul literar Gheorghe Jurma, invitat și el la eveniment, a completat că *Amintirile...* e o carte ce se citește pe două niveluri, de către copii pe de o parte, dar cu o altă savoare de către omul adult.

Adela Lungu-Schindler

● **Festivalul – Concurs Național „LUȚĂ IOVIȚĂ”** pentru soliști vocali și instrumentiști, de la Caransebeș, este o expresie a dragostei și prețuirii față de patrimoniul muzical din Banat și din țară, constituind o modalitate constantă de descoperire și afirmare a talentelor interpretative din România.

Soliștii vocali și instrumentiști dornici de afirmare au avut posibilitatea să participe, în zilele de 19-20 aprilie 2013, la Concursul Național de interpretare vocală și instrumentală „Luță Ioviță”, ediția a XIV-a la Caransebeș. Organizatorii, Primăria și Consiliul Local Caransebeș, Casa Municipală de Cultură „George Suru” Caransebeș au dat evenimentului importanța bine-

meritată și au creat cadrul propice desfășurării efective, acompaniamentul fiind asigurat de renumita Orchestră din ținutul gugulanilor, „Doina Banatului“.

● **VIRTUOZII SEMENICULUI.** În data de 5 aprilie 2013 începând cu ora 19, la Cinematograful „Dacia“ din Reșița a avut loc un spectacol muzical-coregrafic care a aniversat cei 7 ani de existență ai Orchestrei Profesioniște „Virtuozii Semicului“. Spectacolul a fost susținut de Ansamblul de cântece și dansuri „Semicul“ și soliștii vocali: Giorgiana Vița, Ramona Vița, Titian Puichiță, Mirabela Delia, Doriana Talpeș, Carmen Biruescu și Maria Garaș.

În coregrafia lui Nistor Ghimboasă și sub bagheta dirijorală a lui Petrică Vița și cu această ocazie muzica și dansul popular bănățean au fost promovate impunându-se autenticul tradițional și contemporan.

● Aniversarea a 7 ani de existență a Orchestrei Profesioniște „Virtuozii Semicului“ a prilejuit un

spectacol de caritate intitulat „Cânt din suflet pentru suflet“.

Au fost prezenți în recital atât interpreți de muzică populară din Caraș cât și din județul Timiș.

Beneficiarii acestui spectacol au fost copiii de la Centrul de Plasament „Speranța“ din Reșița care în vacanța de Paști au fost în excursii tematice la lăcașele de cult din Caraș-Severin.

Concert de caritate

● **Valea Carașului** a fost în sărbătoare în data de 24 mai când pe ulițele localității Greoni a răsunat cântecul de fanfară și au dat culoare deopotrivă manifestării parada portu-

lui popular, cântecul și jocul bănațean.

Ediția a XII-a a Sărbătorii Văii Carașului s-a bucurat de participare internațională prin Fanfara „Eminescu” din Coștei-Serbia dar au încântat publicul și ansambluri din localitățile vecine și din Reșița. Spectacolul a fost presărat și de recitalul unor interpreți cu renume din Banatul Montan.

● **Sâmbătă, 16 martie 2013**, a avut loc la Sala „Lira” a Liceului de Arte „Sabin Păuța” Reșița ediția a XII-a a **Festivalului Coral Județean „Lia Ponoran”**. Organizat de Școala 7 Reșița în parteneriat cu Inspectoratul Școlar Județean Caraș-Severin, Casa Corpului Didactic Caraș-Severin, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Caraș-Severin, Festivalul se încadrează în programul de activități al Seminarului „Didactica Internațional”- „Didactica Disciplinelor”, fiind inclus în Calendarul Activităților Educative Județene avizat de ISJ Caraș-Severin.

Începând cu ora 10, pe scena Sălii Lira au evoluat formații corale și grupuri vocale de la școlii din Reșița, Oravița, Ticvaniu Mare, înscrise în fes-

tival. În deschiderea festivalului a avut loc un recital al Coralei „Lira 2010” (fosta corală „Lia Ponoran”), dirijată de prof. Nicoleta Garoiu. Au urcat pe scenă:

Corul „NIHIL SINE DEO” al Liceului Teologic Baptist Reșița - prof. Constantin Samuel, prof. Cornel Todea; **Grupul coral cameral „ARMONIA”** al Școlii Gimnaziale „Romul Ladea” Oravița - prof. Rodica Ogrin; **Grupul vocal „VOCI DE PRIMĂVARĂ”** al ciclului primar de la Școala Gimnazială Nr. 7 Reșița -prof. Marinica Potocean; **Grup vocal al clasei I A** de la Școala Gimnazială Nr. 7 Reșița - prof. Adriana Ponoran, prof. Cristina Ardeleanu; **Grupul vocal „MENESTRELUL”** al Palatului Copiilor Reșița -prof. Adriana Ponoran; **Grupul vocal „MUSIC-ART”** al Liceului de Arte „Sabin Păuța” Reșița - prof. Emanuela Moldovan, prof. Niculina Bobescu; **Grupul vocal „VOCI CĂRĂȘENE”** de la Școala Gimnazială „Iuliu Birou” Ticvaniu Mare - prof. Cușu Adrian, prof. Ciprian Chiriac; **Corul „STELUȚE”** al Școlii Gimnaziale Nr. 2 Reșița- prof. Mariana Brebenariu
Andra Kradyel din cls. a III-a A a prezentat programul

festivalului. Fiecare grup vocal a primit din partea organizatorilor o diplomă de participare și un trofeu al festivalului.

Manifestarea a continuat cu Dezbateră județeană „Promovarea muzicii prin parteneriat educațional”, care s-a derulat la școala organizatoare.

Comisia de implementare a proiectului este compusă din prof. Cristiana Schmaler, prof. Ileana Pomoja, prof. Cristina Adeleanu de la Școala 7 Reșița, prof. Mariana Brebenariu de la Școala 2 Reșița.

● FESTIVALUL INTERNAȚIONAL AL CORURILOR PENTRU COPII ȘI TINERI „TIMOTEI POPOVICI”

a avut loc în data de 1 mai 2013 în sala de festivități a Episcopiei Caransebeș. Ediția cu numărul 27 a fost cuprinsă în cadrul unei manifestări mai ample derulate sub genericul „Zilele credinței și culturii în Caraș-Severin”. În organizarea acțiunii s-au mai implicat și Primăria municipiului Caransebeș precum și Casa de Cultură „George Suru” Caransebeș.

Festivalul „Timotei Popovici” este un festival cu tradiție fiind primul festival coral pentru copii și tineret din țară. A debutat în comuna Marga în 1982 iar din 1995 a fost transferat la Caransebeș unde Episcopia și Casa de Cultură s-au ocupat îndeaproape de organizarea lui.

Inițiat și susținut de-a lungul anilor de prof. univ. Dumitru Jompan, Festivalul și-a propus și a reușit ca de altfel și în cadrul edițiilor precedente să promoveze muzica religioasă și să cinstească memoria marelui compozitor bănățean Timotei Popovici.

Aspect de la Festivalul „Timotei Popovici”

● **ALAIUL PRIMĂVERII.** O adevărată sărbătoare a folclorului cărășean – *Alaiul Primăverii* – s-a derulat sâmbătă, 27 aprilie 2013, la Reșița, cu participarea a numeroase formații și ansambluri folclorice din județ:

1. **SEMENICUL** – Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Caraș-Severin
2. **REȘIȚEANA** – Școala Populară de Arte și Meserii „Ion Românu” Reșița
3. **ARMENIȘANA** – Casa Culturală Armeniș
4. **CUNUNIȚA** – Casa Culturală Bănia
5. **FANFARA din Bănia** – Casa Culturală Bănia
6. **FANFARA DE COPII din Bănia** – Casa Culturală Bănia
7. **FLORILE SEMENICULUI** – Casa Culturală Bolvașnița
8. **HORA CARAȘULUI** – Casa de Cultură Oravița
9. **RĂCĂȘDIANA** – Casa de Cultură Răcășdia, Casa de Cultură Oravița
10. **MLĂDIȚE BĂNĂȚENE** – Școala Gimnazială „Petru Oalde” Forotic
11. **DATINA** – Inspectoratul Școlar Caraș-Severin
12. **BOCȘANA** – Casa de Cultură Bocșa

13. **VERMEȘANA** – Casa Culturală Vermeș
14. **BOEMIA** – Casa Culturală Gârnic
15. **ENZIAN** – Forumul Democrat German – Reșița
16. **SOKO** – Școala Generală „Sf. Sava” Socol
17. **URȘII** – Casa Culturală Ciclova Română
18. **CĂLUȘARII** – Casa Culturală Soceni
19. **MLĂDIȚE FÂRLIUGENE** – Școala Generală Fârlug
20. **BĂRZAVA** – Primăria Reșița
21. **FANFARA PRIMĂRIEI REȘIȚA** – Reșița
22. **BERBECII** – Casa Culturală Slatina Timiș
23. **IEDERA** – Casa de Cultură Oțelu Roșu
24. **GUGULANA** – Liceul Industrial Oțelu Roșu
25. **CIOBĂNAȘUL** – Casa Culturală Băuțar
26. **ANSAMBLUL FOLCLORIC din TÂRNOVA** – Școala Generală Târnova
27. **FANFARA din Lăpușnicu Mare**
28. **DOINA BANATULUI** – Casa de Cultură „George Suru” – Caransebeș
29. **SĂCANA** – Casa Culturală Sacu
30. **FANFARA BANATUL MONTAN** – Liceul de Arte „Sabin Păuța” – Reșița,

Organizatorii – Consiliul Județean Caraș-Severin și Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Caraș-Severin – au reușit și în acest an să adune și la ediția cu numărul 32/XXXII reprezentanți din toate văile etnofolclorice ale județului pentru a prezenta publicului frumusețea comorilor satului tradițional bănățean.

● **Sfânta sărbătoare a Împăraților Constantin și Elena** a prilejuit întâlnirea a 7 coruri (Corul „INVIEREA DOMNULUI” al Catedralei „Învierea Domnului” – Caransebeș, dirijor: preot Gheorghe Tistu, Corul „GHEORGHE DOBREAN” al Catedralei „Sf. Gheorghe” Caransebeș, dirijor: prof. Maria Ponețki, Corala „ANASTASIS” a Bisericii Ortodoxe Bozovici, dirijor: prof. Claudia Cherescu, Corul „FRANZ STURMER” al Forumului Democrat German-Reșița, dirijor: prof. Elena Cozâltea, Corala „ARMONIA” a Bisericii Ortodoxe Bocșa - dirijor: preot Silviu Ferciug, Corul Catedralei „Schimbarea la Față” Reșița - dirijor: prof. Anița Strâmbu, Corul „TIBISCUM” al Facultății de Teologie – Caransebeș, dirijor: preot Gheorghe Tistu) în cadrul **Festivalului de Muzică Religioasă „Ion Românu”, ediția a XV-a.**

Catedrala „Schimbarea la față” din Reșița a găzduit cu bucurie această manifestare închinată atât muzicii religioase cât mai ales celui omagiat, marele dirijor de cor al Banatului secolului XX, Ion Românu.

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI CARANSEBEȘ
CASA DE CULTURĂ „GHEORGHE ȘURU”

CONSILIUL JUDEȚEAN
CENTRUL JUDEȚEAN PENTRU PROMOVAREA CULTURII TRADIȚIONALE CARAȘ-SEVERIN

organizează
în data de 6 martie 2013 la Casa de Cultură „George Știru” din Caransebeș
Manifestarea
O VIOARĂ FERMECATĂ, CÂNTĂ ÎNGERILOR
IN MEMORIAM prof. IANCU LAURENȚIU

din program:

- * ora 16.00 - Simpozion: Prof. IANCU LAURENȚIU - ultimul mare dirijor al „Doinei Banatului” (Sala de festivități, etaj D)
- * ora 18.00 - Spectacol folcloric (Sala de spectacole)

În ziua concursului:
Ansamblul folcloric „Semencul” al Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Caraș-Severin
Taraful „Olanii”, Ansamblul de jocuri populare „Datina” - Reșița

Conducerea muzicală:	Soliste vocale:	Coregrafia:
Patricia Vița	Ramona Vița	Nistor Ghimbeșcă
Cristina Olan	Traian Barbu	Ioan Ghimier
	Gabi Zaharia	Ciprian Ambrus
	Daniela Vicărescu	
	Stana Șaptesescu	
	Maria Gataș	
	Stefan Isac	
	Mirabela Delia	
	Titan Pauchiu	
	Florina Frenț	
	Vineta Olan	
	Alin Olan	

Parteneri media:

INTRAREA LIBERĂ!

Afiș al manifestării dedicate memoriei violonistului și dirijorului Iancu Laurențiu

● **Dintre manifestările lunii iunie:**

- Întâlnire cu fiii satului – iunie/Rusalii – 23 iunie 2013, Lăpușnicu Mare
- Întâlnire cu fiii satului – 29-30 iunie 2013, Poiana (Buchin)
- Întâlnire cu fiii satului – 29-30 iunie 2013, Călnic (Reșița)
- Manifestări complexe cu ocazia „Serbărilor Reșiței” - 29-30 iunie 2013, Reșița

- Cursuri de coregrafie – 12-14 iunie 2013, Bozovici

- Manifestări complexe cu ocazia „Serbărilor Toplețului“ - 23 iunie 2013, Topleț

Noptile de Sânziene - o inițiativă privată, la Marga, prilejuiește, în 24 iunie, lansarea unor cărți dedicate evenimentului.

● **AURELIA FĂTU RĂDUȚU**, interpreta bocșană căreia i s-a acordat în 1964 titlul de artist emerit pentru merite deosebite în activitatea desfășurată, este omagiată în orașul natal în perioada 20-21 iunie 2013.

Festivalul-concurs Național de Folclor Aurelia Fătu Răduțu, ediția XX, închinat memoriei artistei, oferă șansa tuturor tinerilor cu vârsta cuprinsă între 16-35 de ani să-și pună în valoare talentul în ceea ce privește muzica populară.

● Școala Gimnazială Măru a organizat, în data de 28.04.2013, **FESTIVALUL „DOINA BISTREI”**, ediția a III-a. Acest proiect a fost inițiat plecând de la dorința de a cultiva și a dezvolta la elevi dragostea față de locul natal, față de obiceiurile și tradițiile strămoșilor noștri.

● **DIN CALENDARUL CULTURAL 2013**

22 feb. 2013. Expoziția de fotografie veche, muzeul din Șopotu Vechi. Au fost expuse peste 120 fotografii din perioada interbelică reflectând ocupațiile almăjenilor sau momente din viața acestora: naștere, nuntă, moarte. Fotografii fac parte din colecția Gh. Rancu Bodrog.

16 martie 2013 Sărbătoarea muzeelor sătești, Dalboșeț. Au participat peste 23 de muzee sătești, muzee școlare sau colecții particulare din Serbia și România. Din Voivodina au fost prezenți oaspeții din Uzdin, iar din Valea

Timocului din Kladusnita, Kladova și Brestovat.

30 martie 2013 Festivalul de poezie Buna Vestire, Uzdin, Serbia

22 aprilie și 10 mai 2013 Simpozionul Internațional Oameni de seamă ai Banatului. În acest an a fost organizat la Uzdin, Serbia și la Timișoara la Universitatea „Ioan Slavici“.

11 mai 2013 Întâlnire cu monografiștii satelor bănățene, la Muzeul satului bănățean din Timișoara

25 mai 2013 Comemorarea a 50 de ani dela moartea lui Ion Luca Bănățeanu, la Bozovici.

Revista NEDEIA este editată de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale

Caraș-Severin

director: Gheorghe Țunea

Colectiv redacțional

Angelica Herac-Stanciu, redactor-șef

Adela Lungu-Schindler, Nicolae Irimia,

Gheorghe Jurma

Correspondențele se trimit pe adresa revistei, la Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Caraș-Severin, Reșița, Str. Făgărașului, nr.

12A

e-mail: revistanedeia@yahoo.com